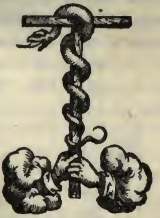
SYRVPORVM VNIVERSA RATIO, AD GALENI CENSVRAM DILIGENTER EX-POLITA:

cui, poſt integram de concoctione diſceptationem, præſcripta eſt uera purgandi methodus, cum expoſitione aphoriſmi: Concocta medicari.

MICHAELE *Villanouano authore.*

VENETIIS.

Ex officina ERASMIANA *apud Vincentium Valgriſium.*

M. D. XLV.

AD LECTORES.

NONDVM *erat mihi animus, uiri ſtudioſi, grauem hanc, & à multis formidatam prouinciam, imbecillis meis humeris gerendam ſuſcipere: niſi ſtudium iuuandi rem medicam, Galenici dogmatis iuſta defenſio, ipſeq; in primis ueritatis amor, uel nolentem compuliſſet. Iuuabitur autem candidata medicinæ iuuentus, ſi non contemnendam* θεραπευτικῆς *partem, quæ in præparatorijs potionibus, & purgatorijs pharmacis, ſolet conſiſtere: hoc unico libello ab omni iniuria ſibi reſtitutam, uindicatamq; norit. Hoc inquam libello, quæ morborum ſit maturatio, quæ potentiæ concoctricis actio, quæ uera ſyruporum functio, & qua methodo ſit illis utendum, uelut res noua ex ueteri dogmate ſuſcitatur. In eo quoque Galenum mihi ita conciliaſſe puto, ut futurum non dubitem, quin pro nobis ſententia feratur, ſi æquus iudex nobis contingat: & ſi quis ueri ſtudioſus hæc diligentius perpendat, huius lectionis eum nunquam pœniteat. Illud obiter monendus eſt lector, me non eſſe illum, quem corrupta quadam in* Fuchſium *apologia depingit Campegius, ſtudioſum* Arabum *ſectatorem, & digeſtiuorum ſyruporum Campegianum defenſorem: cum ego* Arabas *ipſos cum Campegio negligendos, ſyrupos uerò nec eſſe improbandos, nec barbaro more admittendos,*

potius crediderim. Tenues inſuper ſuccos à principio non eſſe educendos, mihi licenter imponit: cum id nec uerum ſit, nec à me unquam excogitatum. Sed illo dimiſſo, Galenũ appello. Ad cuius ego cenſuram, tanquam πρὸς τὸ ἐξεθεισαςμένον, hanc de ſyrupis tractationem redigere totam contendi. An uerò quod pone ſequebar, ſim aliqua ex parte aſſequutus, ueſtrũ erit, candidi lectores, iudicare.

IN SYRVPORVM VSVM PRAEFATIVNCVLA.

MVNERE quodam diuino Galeni γένεσιν καὶ παλιγγενεσίαν, ad uarios mortalium caſus neceſſario conceſſam, rei ipſius admiratione ducti, cogimur profiteri. Fuit enim antiquis natus, ut medicinam cum ſuo Hippocrate, profunda caligine obrutam, in lucem reuocando ſuſcitaret: ut Theſſalios, Eraſiſtratios, & alia id genus portenta, à quibus ars diuina fuerat commaculata & diſcerpta, profligando interimeret. Renaſcitur uero felici noſtro ſeculo, ut ſeipſum turpius deformatum, in priſtinum candorem reſtituens illuſtret: ut ab Arabum copijs occupatam arcem, uelut poſtliminio reuerſus, eripiat: & ea, quæ corruptis barbarorum ſordibus fuerant conſpurcata, repurget. Quæ omnia, cum ſint liquido à recentioribus demonſtrata, non eſt quòd ego cauſis illorum me immiſcens, hic referam, aut eorum dictis ſententijs calculum adijciam. De Syrupis autem, ſeu ad purgationes præparationibus, litem aliam ancipitem, nec dudum exortam dirimere conabor. Nam digeſtiuos (quos uocant) ſyrupos, plerique ideo conuellunt, quòd eos nihil minus, quàm digerere, ſeu concoquere uideant: quòd bilioſos humores non expectata coctione, educendos eſſe contendant. Contra in aciem prodeunt multo maiores Ara-

bum cõpiæ, ac in ſui patrocinium, Gal. & Hip. *aduocant, experientiamq́; matrem iunioribus obijciunt.* In *hac controuerſa quæſtione, ſi quid ego iudico, neutrĩ rem ipſam ſunt penitus aſſequuti.* Nec *tanti me facio, ut eius controuerſiæ quaſi cenſor, in medio ſedeam: aut partem utranque damnans, me cunctis inimicum reddam. Sed, ne cuiquam ea negem, quæ gratis accepi: neu, quæ mortalibus præſidio eſſe poſſunt, formidine reprimam: proferã in medium quæ ueriora putem. Syrupos, ſeu præparatorias dulces potiones, non ob ſolam concoquẽdi uim, ſed ob alios complures uſus, perutiles eſſe defendam.* Q*uæſtionem de concoctione bilis in purgationibus expectanda, longè aliter decidam.* Nec *ſolum bilis flauæ, de qua ipſi digladiantur, cõcoctionem non expectabo: ſed etiam, nullatenus eam concoqui poſſe affirmabo: ſicut nec bilem atram, nec pituitam: adhibita tamen de pituita diſtinctione.* Vt *igitur in propatulum omnia deducam, dicendum mihi* Primo, *quid concoctio,* & *quòd unica, non multiplex ſit. Secundo, quæ ſint, quæ concoqui debeant.* Tertio, *an concoctio omnis incraſſando fiat.* Q*uarto,* Hippocra*tis aphoriſmum, qui ad rem facit, exponam: ubi de purgationibus multa.* Q*uinto, ſyruporum uſus particulatim expendam.* Demum, *quid poſt purgationes agendum, paucis ediſſeram.*

QVID CONCOCTIO, ET QVOD VNICA, NON MVLTIPLEX SIT.

SERMO PRIMVS.

OSTENSVRO *mihi eandem tam in ſanis, quàm ægris eſſe concoquendi rationem, eundemq; naturæ ſcopũ: improbanda ſeſe offert communis Arabum, & neotericorum ſententia: qui ſecretos quoſuis humores in morbis concoquendos putant, ut facilius pellantur.* Princeps enim *Auicenna* Fen *prima primi, doctrina ſexta. cap. 3. de facultatibus agens naturalibus, concoctricis (quam digeſtiuam appellat) uarias enarrat functiones: ut non ſolum alimenta, ſed & humores quoſuis concoquat, maturet, extenuet, incidat, & incraſſet:* Hinc in mor*bis ſingulis bilem flauam, & atram, atque alia eiuſmodi excrementa, ab hac facultate, iuuantibus etiam ſyrupis, concoqui, ſeu digeri putat.* De *nominibus cum Arabe contendere non licet, cum interpres potius reprehendendus ueniat, quòd facultatem digeſtiuam prò concoctrice nominarit. Auicenna porrò in ipſa re turpius errauit, facultatis illius operationes eiuſmodi ſomnians.* In *bilem enim exquiſitam, putrefactam, ſiue aliud ſimile excrementum, nunquam aget hæc facultas,*

cultas, concoquendo, digerendo, uel aliquo modo elaborando. Cæterum principis errorem ſequuti ſunt, non Arabes modo, ſed & qui Galenum ducem profitentur. Manardus enim epiſtola prima libri 13. ſecretos illos humores in morbis concoqui, & naturæ per concoctionem quadantenus aſsimilari tradit, ut melius pellantur. Imò tres ille ponit concoctionis ſpecies, quaſi duæ non ſufficiant. Ego uerò, tametſi eam, quæ eſt crudi aut uitioſi ſanguinis in generatione puris, maturationem, cum Ariſtotele & Galeno, ſpeciem quandam eſſe concoctionis non negem: unicam tamen in uniuerſum eſſe concoctionis rationem, hoc ſermone affirmabo, illas ſecretorum humorum concoctiones, alio ſequente improbaturus. Vnica eſt enim naturalis facultas concoctrix: una & eadem eius actio in cibos, & uitioſos humores. Prodit ſemper talis actio à ſolidis animantis partibus, ſibi aſsimilationem molientibus, ut ex Hippoc. & Platonis placitis nos docuit Galenus lib. 6. nec ſecus Ariſtoteles lib. 1. de gen. & cor. cap. 7. Sed ipſam cõcoctionis definitionem proferamus à Philoſopho traditam lib. 4. Meteorologicorum cap. 2. ait enim: Πέψις μὲν οὖν ἐστὶ τελείωσις ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ καὶ οἰκείου θερμοῦ ἐκ τῶν ἀντικειμένων παθητικῶν. id eſt, cõcoctio igitur perfectio eſt à proprio & naturali calore ex oppoſitis paſsiuis. Hæc generalis eſt definitio: ſub qua omnes morborum, puris, & fluxionum concoctiones Ariſtoteles comprehendit, ut ſub ſequentibus exprimit uerbis. Hæc inquam coctio, uni-

ea ratione definitur : nec à frigidis fit ſyrupis, ſed à proprio & naturali calore. Vnica igitur ſecundum ſpeciem erit concoctio, quia unica cauſa efficiens, calor: unicus etiam finis, aſſimilatio: unica quoque materia ex oppoſito patitur, non ſyncerus humor: ſed quæ aliquid in ſe alimenti continet, quod ſubſtantiæ ſimilitudine expetitur à ſolidis partibus: ſiue materia illa ſolum ſit alimentum, ſiue ex mutatione aliqua ſit facta uitioſa. Vnico enim modo utraque concoquitur, licet in una plus excrementorum, quàm in alia congeratur. Adde, quòd ab eiſdem modicè calidis utraque coctio iuuatur: & ab eiſdem lotij, & aliorum excrementorum ſignis, indicatur. Quinque firmiſſimas ex his omnibus, ſequenti oratione probandis, colligemus demonſtrationes. Poſuit tamen Ariſtoteles differentiam inter concoctionem alimenti & puris. Nos etiam talem dicemus eſſe morborum cõcoctionem, ſeu maturationem, qualis eſt in puris generatione. Verum ſi quis puris generationem, & morbi maturationem, ex Galeno didicerit: inter eorum & alimenti concoctionem, nullam dicet eſſe differentiam, niſi per accidens: cum eadem ſit utriuſque cauſa efficiens, formalis, materialis, & finalis: eadem adiuuantia præſidia, & eadem indicantia ſigna. Sed cum natura alium habeat in concoctione finem, aſſimilationem: & cauſæ præter naturam, alium, corruptionem: fit quaſi per accidens, ut natura exquiſitum finem non aſſequatur. Pulchre hæc omnia docet Galenus in fine primi libri prædictionum

dictionum,de pure. Quia natura,inquit,à putrefacien tibus cauſis prohibita,non potuit aßimilationem,quam moliebatur,ut in cibo,perfectam aſſequi: aſſequuta eſt tamen qualemcunque,ut coloris fiat ſimilitudo, quando ſubſtantia aßimilari non potuit. Hinc *fit, ut colorem album,qualis eſt ſolidarum partium concoquẽtium,accipiant pus & urinæ ſedimentum,ut ibidem docet* Galenus. Proportionatur *enim puri ſedimentum urinæ, & putrefactio febris putrefactioni tumorum,primo de dif.feb.c.7.&.8.* Eiſdem *proportione reſpondet ſputum,primo criſ.c.18.et.4.de ratione uic.acut.ubi con cocta eſſe ſputa ait* Hippocratres, *cum puri fuerint ſimilia.* Nam *& in ſputi concoctione aßimilationem ue ram molitur natura,& eam ſæpe ex parte aliqua conſequitur. quòd ſi ſubſtantiæ ſimilitudinem non aſſequa tur,impediente fœtida,& putrefaciente ſputum cauſa: aſſequitur ſaltẽ coloris albi ſimilitudinem,ut in puræ,et urinæ ſedimento.* Vniuoce *igitur,quòd ad naturam attinet,de his omnibus dicetur concoctio:nec propter pu ris generationem erit homonyma ſeu æquiuoca concoquendi ratio, magis quàm inter duos alimentum conco quentes, quorum unus plus congerit excrementorum, & minus alimenti,quàm alter.* Nam *accidunt hæc omnia pro uaria ratione materiæ, & uiribus naturæ.* Sed *ipſam* Galeni *diffinitionem proferamus, ut ueram morbi concoctionem probemus, quam ille nobis definit libro primo de morbis popularibus.* Adſcribam *græca illius uerba, quia male traduxit ea noſter interpres.*

Πέψις

Πέψις γάρ τις ἐστὶ τῶν παρὰ φύσιν, ὁ πεπασμὸς τοῦ νοσήματος. αὕτη δὲ ἡ πέψις εἰς τὴν τοῦ πέττοντος οὐσίαν ἀγωγή τίς ἐστι τοῦ πεττομένου. *id eſt, Maturatio morbi, eſt cõcoctio quædam eorũ quæ ſunt præter naturã. Hæc aũt cõcoctio in concoquẽtis ſubſtantiã deductio quædam eſt eius quod concoquitur. Satis aperte docet, eam quæ fit in morbis concoctionem, natura aſsimilante, & in ſui ſubſtantiam, id quod concoquitur, deducẽte, penitus fieri. Nec ſecus lib. 8. de compo. med. ſecundum locos, concoctionem dixit eſſe tranſitum ad aſsimilationem alendæ particulæ. Nec ea, quæ præter naturam uocat, intelligas eſſe humores illos ſynceros uel putrefactos. Nam illi in ſubſtantiam concoquentis deduci nequeunt. Sed concoctionis materia præter naturam, quæ in morbis maturatur, eſt, quæ alioqui futura erat purum alimentum, aliqua tamen ratione uitiata, ut ipſe exponit. ſicut & in puris generatione, non eſt ſyncerus humor materia concoctionis, ſed ſanguis ſemimalam qualitatem adeptus, nec omnino benignus, nec prorſus alienus, apho. 47. lib. 2. & lib. 5. ſim. med. cap. 5. Quemadmodum itaque ex ſyncero humore nunquam generabitur pus, ita nec morbi maturatio ex eo procedet. Sed ad librum Epidemiorum reuertamur, ubi docet manifeſte Galenus, eam quæ fit in morbis cõcoctionẽ non differre à concoctione alimenti, niſi in maioris minoris'ue rõne: ut in duobus ſanis, quorum unus melius concoquit, alter deterius. Poſt prædictam enim definitionem, confert ſani & ægri concoctiones. Er-*

„ go,inquit,ubi corpus bene habet,cumq́; ei quod conco-
„ quitur,cum eo quod concoquit, naturæ intercedit ſami
„ liaritas : mutatio fit, & alteratio totius concoquendæ
„ materiæ,aut maximæ partis eius, minimumq́; ſuperat
„ ſemicocti. At uero, quando præter naturam affecta
„ ſunt,quod accidit,ubi ſunt à natura immutantis & al-
„ terantis aliena : id quod aſsimilatur,paucum eſt,ſemi-
„ coctum uero excrementum multum. Iam, ſicut in cor-
„ poribus ſanis,concoctionem indicant excrementa, non ſecus in corporibus affectis indicabunt. Vides expoſitionem eius,quod παρὰ φύσιν dixerat. Vides quoque in omni etiam alienorum concoctione, uel maturatione, aſsimilari ſemper aliquid, paucum uel multum, pro uaria materiæ & uirium diſpoſitione. Hæc igitur unica erit,& perpetua concoctionis ratio. Præterea, idipſum probare licebit ex naturæ ordine,quem tradit Galenus apho. 22. lib. primi, & apho. 22. lib. 4. & lib. quos oporteat purg. Primo natura concoquit, ſecundo ſecernit,tertio expellit. Præcedit coctio ad perfectionem ducens,ut quod aſsimilari poteſt, colligatur ad naturæ alimentum. Deinde quod eiuſmodi non eſt,ut excrementum ſecernitur,& demum pellitur,quia noxium manendo fieret,nec naturam aleret. Cum itaque hic ordo,tam in morbis,quàm alimentis concoquendis ſeruetur : ſequitur,non uariam aliqua ex parte,ſed unicam eſſe concoctionis utriuſque rationem: qua tamen ſynceri nunquam concoquuntur humores. Sed hæc omnia ſequenti ſermone clarius intelliges. Quòd ſi ex imbecilla

conco-

concoctione alimenti relinquatur ſemicoctum aliquod excrementum, non dubium, quin roborata uirtute, uel ob aliorum ciborum penuriam, poßit eius cõcoctio perfici, ſi natura eo tanquam alimento egeat. Quemadmodum uentriculus ſemel ſatiatus, chylum uelut excrementum depellit, iterum attracturus, & concocturus, ſi fame cogatur. Sed in his omnibus nunquam à uera concoquendi analogia diſceditur. Aliam ad idem thema colliges demonſtrationem, ſi memineris eius, quod lib. 3. de nat. fa. ſexto de placitis, quarto de uſu par. 5. apho. 39. & alibi ſæpe docet Galenus: id eſt, uentriculum, hepar, & aliam quamuis corporis partem, ſibi concoquere, nec habere prouidentiam aliarum. Ita, ut quando in morbis fit coctio à ſolidis partibus, quibus male affectus humor incumbit: illæ ſibi inſeruientes, non in gratiam aliarum, ex uitioſo illo uel crudo ſucco, quicquid colligi poteſt, nitantur aßimilare. Unde, in fine primi prædictionum ſcribit Galenus, uniuſcuiuſque partis animalis officium eſſe, ad propriam naturam deducere appropinquantem humorem. Hunc etiam eſſe ſcopum & finem partium omnium alterantium, docuit citatis locis, de uſu partium, & de placitis. Quòd autem concoctio, tam in morbis, quàm in alimentis, fiat à ſolidis animalis partibus, docet eodem loco primi Epidemiorũ, & aphoriſmo ſeptimo libri ſecũdi. Quin & actiones alias omnes, à ſolidis & ſimularibus fieri partibus, multis quoque locis tradit Galenus. Sed Hippocratem audiamus, qui lib. 4. rat. uic. in morbis acutis, docens

qualem

qualem in morbis moliri concoctionem oporteat: Corpus, ait, quieti permittere, ungere, &c. ibiq; Galenus, analogia, ſeu ſimilitudine adducta, talem eſſe in morbis concoctionem oſtendit, qualis eſt in uentriculo. Nam, *ut cibo, inquit, aſſumpto, oportet naturam quieſcere, ut uentriculus concoquat: ita in morbo, ut coctio talis fiat, qualem urinis indicari cupimus, quietem & modice calida admouemus, roborantes natiuum calorem partium ſolidarum, quæ humores in ſui ſubſtantiam, quoad eius fieri poteſt, ſunt deducturæ. Hæc uero coctio urinis et alui excremẽtis indicatur, ſicut & coctio alimenti, quæ fit in uentriculo & hepate.* Nec *urina ipſa, nec alia pura excrementa, cõcoctionem aliam ſeorſum accipiunt. ſed cruda ipſa, uel cocta uocamus, quia ſunt ueluti ſigillum quoddam, & indicium concoctionis alimenti. si enim talia excrementa aliquam ſeparatim ſuſciperent concoctionem, quæ ad alimentum non ſpectaret, fallacius de concoctione alimenti daret indicium.* Nam *ideo indicant, quia antequam ſecernerentur, dum fiebat alimenti coctio, impreßionem hanc, ueluti characterem acceperunt.* Natura *enim, ut diximus, concoquit, priuſquam ſecernat: & in concoquendo totam materiam ſubiectam alterat, etiamſi ſolius alimenti gratia concoquat.* Hac *unica ratione urinæ, tam in morbis, quàm extra morbos, indicium concoctionis ſeruant, ut ex Galeno paulo ante retulimus.* Nec *concoctionem bilis, uel alterius humoris ſeorſim poſiti, poſſunt ipſæ indicare. Sed per accidens dant aliquando talium humorum pro*

pria

pria ſigna, quādo illis ſe immiſcent:ut,quemadmodum colliquata pinguedine meiuntur oleoſæ,ita in pituitoſis febribus albæ,in bilioſis flauæ. Proprie *uero indicat urina,an ſanguis plus æquo ſit coctus,uel, an remanſerit crudus.* Nam *in uenis,poſt concoctionem,à ſanguine ſecernitur: ibi accipit colorem & ſubſtantiam: ergo eius,quæ ibi fit, concoctionis indicia dabit: quarto de ſanitate tuenda.* Item,*ut appareat, quæ per febres futura ſit coctio,deſpiciamus,quæ ſuboriatur in eis cruditas. ea uero eſt,quam oſtendit* Galenus *lib.2.de nat. facul.* si *quis,inquit, febricitet,protinus cōcoctio red ditur deterior,protinus uentriculi actio impeditur à calore præter naturam.* Omitto *hic,quòd humor obſtructionem faciens multa obducitur cruditate:non,inquā, cruditate ſyncerorum humorum, ſed male cocti alimenti: ideoq; cōcoctionem deſyderat, etiamſi ad melancholicum,uel pituitoſum declinet.* Omitto *quoque,quòd cū febris ſit paſsio generis uenoſi, ex morbi definitione, erit affectus actionem impediens,hoc eſt,uenoſi generis cōcoctionem.* Item,*lib.de conſt.art.med.& lib.de miſſione ſang.cruditatem,quæ morbum facit,nō dixit eſſe illorum humorum, ſed fruſtratam alimenti concoctionem.*Hæc *igitur cum ſit febrium cruditas,quam aliam, quæſo,concoctionem in febre deſyderabis, quàm eam, qua alimentum concoquitur?* Ego *ſanè ex* Galeno,Cel*ſo,& alijs antiquis, hanc concoctionem diligenter obſeruandam & adiuuandam eſſe,quinto ſermone ſum oſtenſurus: alias uero ſyncerorum humorum,uel iam putrefa-*

trefactorum concoctiones, à Manardo, & Arabibus traditas, mera eſſe ſomnia, ſecundo ſermone probabo. Nunc ſicut ex primo Epidemiorum, eandem diximus eſſe concoctionem naturalis alimenti, & ſucci præter naturam uitiati: ita ex libro quinto ſimplicium med. idipſum colligemus: ubi ſic ait Galenus cap.5. Quemadmodum naturales alimenti alterationes, quæ ab innato proueniunt calore, à ſimili extrinſecus iuuantur: ita & alterationes, quæ in mouendo pure conſpiciuntur. Ac deinceps à calidis & ſimilibus noſtræ naturæ, utrãque concoctionem adiuuari docet. Adde eadem præſidia ad concoctionem uentriculi, & morbi, annumerata, lib. 1. Epid. de conſti. art. medicæ, quarto de ſa. tu. & .4. de ra. uic. Ea ſunt cibi boni ſucci, mediocriter calidi, fomenta, cataplaſmata, frictio, maxime pedum ex Aëtio, balneum, ſomnus, quies, uinum modice calidum. Denique concoctionem adiuuant medicamenta, quæ modice calfaciendo, parum adſtringunt, ut capite de croco, & initio lib. 8. de com. med. ſecundum locos. Quæ uero his calidiora ſunt pharmaca, ut piper & calamintha, etiam extenuant. Vides eadem concoctionis præſidia: uidiſti eaſdem cauſas, & eadem ſigna, non ſecus in morbis, quàm extra morbos: ut ſit ſermonis huius concluſio: Eandem eſſe, morbos maturandi, & alimenta concoquendi, rationem.

Quæ ſunt, quæ concoqui debeant. Sermo ſecundus.

Hoc ſermone, contra iam receptam de naturæ concoctione ſententiam, putrefactos, bilioſos, & alios eiuſmodi ſecretos humores, à digeſtiua ſeu concoctrice potentia nullatenus elaborari, pro uiribus ſum oſtenſurus. Longius fortè ſermonem producam: ſed boni conſulas candide lector. nam his cognitis, facilius erit ſyruporum uires perpendere, & quatenus ad concoctionem ſufficere poſſint, iudicare. Nemo igitur ſeipſum fallat, credens in morbis putrida concoqui, aut putredinis ſanationem eſſe concoctionem. Longe equidem aliam ex Galeno licet colligere methodum: qui cruda, ſemicruda, & quæ ad putredinem tendunt, concoctione ſeruari docet. Quæ uerò iam putrefacta ſunt, euacuationem, nullo modo concoctionem deſiderāt: undecimo methodi, quarto de ſanita. tuēda, & apho. decimoſeptimo libri ſecundi. Nec nobis obijci poteſt quod à Galeno ſcriptum eſt in arte medicinali, cap. 89. ubi concoctionem eſſe dicit alterationem, quæ putredinem finit, manente ſubſtantia. Quaſi ita finiat coctio putredinem, ut de putri humore faciat non putrem: quod fieri nequaquam poteſt. Sed uera Galeni ſententia ad hunc modum ab eo ſcripta legitur: φέρε γὰρ, εἰ οὕτως ἔτυχεν, ὑπὸ χυμοῖς σηπομένοις ἀνάπτεσθαι πυρετὸν, ἔνδειξις ὑπὸ

τοῖς τοιούτοις, ἀλλοίωσίς τε καὶ κένωσις ἐστὶν. ἀλλοίωσις μὲν, ἡ παύουσα τὴν σηπεδόνα μενούσης τῆς οὐσίας: κένωσις δὲ, ἡ ὅλην ἐκ τοῦ σώματος ἐξάγουσα τὴν οὐσίαν. ἀλλὰ τὸ μὲν εἰρημένον εἶδος τῆς ἀλλοιώσεως, πέψις ἐστὶν. *id eſt, Eſto enim, exempli gratia, ob humores putreſcentes accendi febrem. Indicatio in huiuſmodi, eſt alteratio, atque euacuatio. Alteratio quidem, quæ ceſſare faciat putredinem manentis ſubſtantiæ: euacuatio uerò, quæ totam ex corpore ſubſtantiam educat. Sed dicta quidem alterationis ſpecies, concoctio exiſtit. Ad hunc ergo modum finit coctio putredinem, quia eam ceſſare facit, & prohibet, ne ultra pergat depaſcendo, ſeu corrumpendo. Quomodò autē concoctio actionem putredinis impediat, & eam ceſſare faciat, facilè iudicabunt, qui iam citatum locum de puris generatione, diligenter perlegerint. Mixtam ibi Galenus docet actionem, cauſa naturali aſsimilationem moliēte: & cauſa præter naturam, corrumpente, ac putrefaciente. Hæ duæ cauſæ ſibi inuicem repugnant, ut altera alteram ceſſare faciat. Quæ enim uelut in corpore exanimi, nihil ad permutationem conferente natiuo calore, putreſcunt, à concoctionis ratione degenerant. Si uero natura cauſis reſiſtens permutauerit eas ſuo robore, à putrefaciendo deſiſtent: ut habetur lib. 2. de ratione uictus acut. Secundo opponi nobis poteſt Galenus, qui libro primo de dif. feb. cap. 4. quicquid corruptum eſt, temporis ſpatio concoqui, & benignum effici tradit. Reſpondeo, ſi corruptum more philoſophorum*

rum intelligas,id non magis eſt poßibile , quàm idem corruptum numero reproduci,nec eo modo uerti debuit διεφθαρμένον*:ſed,uitiatum,aut commaculatum. Quia tamen latinis id ipſum eſt corrumpere , non eſt damnandus interpres:clarius uero ſic uertēdum:* μένει γὰρ αὐτόθι πᾶν αὐτοῖς τὸ διεφθαρμένον κατὰ τὴν γαστέρα, καί τὸ ἧπαρ, καὶ ἐν τῷ χρόνῳ πέπτεται κὰταβραχὺ, καὶ γίνεται χρηστόν. *id eſt,*Manet *enim in uentriculo ac iecore quicquid uitiatum eſt , ac temporis ſpatio paulatim concoquitur , atque efficitur benignum.*Eodē *modo dixit* Ariſtoteles*, humorem qui putreſcebat,aut alio modo uitiabatur,concoctione effici utilē. Sed hæc omnia docet manifeſtè* Galenus *aphoriſmo decimoſeptimo libri ſecundi. Concludamus ergo putredinem nullatenus eſſe materiam concoctionis:ſemiputrem uero humorem,eatenus , quatenus in eo ſupereſt quod aßimilari poteſt.* Vnde *non immerito* Galenus *in abſceſſuum & ulcerum curationibus,putredini nunquam adhibuit concoquentia,ſed abſumentia, uacuantia,& digerētia:ut in ateromate,ſteatomate, meliceride,& alijs præter naturam contentis.* Item *undecimo methodi,uiuentis corporis calorem,inquit,concoquere : ac utile reddere poſſe , quod putreſcentium ſemiputre,ſemimalumq́; eſt.& paulò poſt ſemicrudorum tantùm concoctionis meminit,ut & 4.de ſanita. tuenda:ubi ea quæ naturæ gratiam ſuſcipere nequeūt, penitus abijciēda docet.*In *nulla igitur diſpoſitione eſt requirenda coctio , niſi ubi eſt alimentum crudum aut*

uitiatum. Hac *ratione diſpoſitio,ſeu fluxio, in quauis corporis parte concoquitur,dum uicina pars aſsimilationem molitur.* Proinde Galenus *lib.7.de comp.med. ſecundum locos,affectus arteriæ concoquit modice calidis,& adſtrictionis aliquid habentibus: ut roboratus partium calor natiuus, aſsimilationis munere melius fungatur.* Carnem *etiam contuſam concoqui ait,lib.5. ſimp.med.cap.7.& 14.metho.Nam,expreſſo per cõtuſionem ſucco ad putrefactionem tendente, reducitur quod reduci poteſt,& reliquum ſuppuratur.*

Ex *prædictis iam facile eſt colligere, inanem eſſe* Arabum *& recentiorum quæſtionem,de cõcoctione bilis in purgationibus expectanda.* Nos *enim ex iam demonſtratis inferre poſſumus,non ſolum bilem flauam, ſed nec atram, habilem eſſe ad ſuſcipiendam aliquam naturæ concoctionem.nec pituitam,ſi ita in ſalſedinẽ, uel aliam qualitatem degenerauerit,ut à ſanguinis & alimenti natura ſit penitus aliena.* Sed *in gratiam recentiorum probationes plenius deducamus, oſtenſuri humores hos,nec in morbis eſſe concoquendos,nec aliqua ratione concoqui poſſe.* Primo, *ſacra eſt autoritas* Galeni *paſsim docentis,ut quod ſeparatum iam eſt,nec aſsimilari poteſt,omni ratione, & quamprimũ uacuemus:reliquorum uero concoctionem adiutemus.* Libro *enim quarto ſalubrium, in quo de morboſis agit ſymptomatis,generaliter docet,quid circa noxios ſuccos agendum:facitq; diuiſionem trimembrem.* In *medio poſuit ſanguinem,citra ſanguinem crudos: poſt eũ acres, bilioſos,*

biliosos,ſalsos,& alios eiuſmodi,qui poſt cōcoctionem
naturæ remanſerunt,ac noxia acquiſita qualitate de=
generarunt.Deinceps ait : Duo ſunt , quibus intentus ,,
ſit oportet,qui eiuſmodi affectibus medebitur : crudo= ,,
rum,uel ſemicrudorum,qui ante ſanguinis perfectio= ,,
nem fuerunt,concoctio : acrium & mordacium,qui ſe= ,,
cundi ſunt,& ſanguine poſteriores, eductio. Hic lo= ,,
cus eſt tam apertus,ut mirari ſubeat,tot,tantosq; me=
dicos in luce clara hallucinari : & tales fingere con=
coctiones,quæ in ſola Arabum imaginatione conſtite=
rint : re uero ipſa, nuſquam . Quod autem à Galeno
dictum eſt de acribus & mordacibus , non concoquen=
dis,ſed educendis:etiam atrabilarios , & pituitam ſal
ſam comprehendit. Nam illi omnes ſunt mordaces, &
paulo ante de eis fuerat loquutus,eos inter cauſas ulce
roſi ſenſus annumerans : ac ſolum concoquere iubens
eos,qui infra ſanguinem ſubſtiterūt,& aſsimilari poſ=
ſunt . Paulo etiam antea in hunc modum ſcripſit:
Oportet igitur excrementum , ſiue calidum id ſit,ſiue ,,
frigidū,ipſum aut pellas,aut certe alteres.Recipit ue= ,,
ro non omne excrementum alterationem à natura: ſi= ,,
quidem nec omnis cibus in cuiuſuis animātis uentre cō ,,
coquitur : ſed cognatio quædam eius quod concoqui= ,,
tur,cum eo quod concoquit,eſſe debet. Quod igitur o= ,,
mnino alienum eſt,nulla ratione fieri poteſt,ut naturæ ,,
ſuæ gratiam accipiat: ſed educere id quamprimum eſt ,,
tentandum : æque certe,ut quæ in uentre prorſus cor ,,
rupta ſunt,uomitione , uel deiectione pellere eſt opti= ,,

„ *mum.* Et *paulo poſt: Quod ſemicoctum adhuc eſt, cõ-*
„ *coquatur: quod concoqui non poteſt, expellatur.* Et
„ *nono methodi: Solidarum partiũ natura humores ad*
„ *nutriendum habiles ad ſe trahit, reliquos omnes pellit.*
„ Et *libro undecimo:* Concoquet, *quod concoqui eſt ha-*
„ *bile: excernet, quod poteſt excerni.* Idem *libro primo*
de ratione uictus commentario decimooctauo, & libro
ſecundo, commentario trigeſimo. Quid multa? Totus
in hoc eſt Galenus, *& ſimilia ubique docet, ſola cruda,*
uel ſemicruda concoquere, cætera mox pellere iubens.
Cruda quę sint. *Quæ uero ſint iſta cruda, docet lib. 4. de ſanit. tuenda:*
& nos dicemus in expoſitione aphoriſmi, cruda eſſe il
la, quæ in alimenti concoctione citra ſanguinem ſubſti-
terunt: & illa ſola in morbis ante purgationes eſſe cõ
coquenda, nos docuit Hippocrates: *ita ut eius autho-*
ritas non parum ſubſidij ſit nobis allatura. Ipſa *etiam*
uocabuli ratio nos docet, id quod concoctionem exigit,
eſſe crudum, cruentum, & acerbum. quorum nullum de
ipſa bile merito dici poteſt, cum ſit ipſa poſt ſanguinẽ,
& excremẽtum concoctionis. Adde Galenum *lib. 2. de*
2. de diff. feb. ca. 10. *dif. feb. docentem, qualis in febribus ſit coctio, & qua-*
liter hi humores putreſcant, uelut excrementa, quæ
„ *reijciuntur.* Natura, *inquit, ſemper nititur, ſuis uiri-*
„ *bus utens, aſsimilare partibus nutriendis quicquid fieri*
„ *utile poteſt: excernit autem id quod minime iſtiuſmo-*
„ *di eſt. Quòd ſi præ craſsitie, copia, lentore, anguſtia*
„ *meatuum, uel ob ſui debilitatem, nequeat eiuſmodi ex-*
„ *crementoſum humorem diutius in corpore morantem*
pellere:

*pellere : neceſſario ille humor putreſcit. Nam quicun ,,
que ſit humor, aut concoctionem recipit, & coag- ,,
mentatur ſolidis partibus, aut diutius in corpore ma- ,,
nens putreſcit. Exemplum de bile ſubiungit, quæ cum ,,
concoqui amplius non poſsit, ſi probe nequeat expelli,
arquatum facit morbum, aut putrefacta febrem. Atten
de, obſecro, quàm doceat manifeſte, nullum eſſe inter
hæc duo medium: aut concoqui ad aſsimilationem, aut
pelli humorem, quicunq; ſit ille. De bile autem, tanquã
re manifeſta, docuit, eam uelut concoctionis incapacẽ,
omnino à natura pelli. Nam abſoluta naturæ cõcoctio-
ne humores hi fuerunt ſecreti, ut ex naturæ ordine ſo
lum ſuperſit eos pelli. Quòd ſi pelli nequeant, inquit,
putreſcunt, & febrem accendunt. Expultrice ergo pec
cante, quis tam ſtupidus medicus admouebit concoctri
ci remedia? Quis ita eſt hebes, ut uidens ſummum na
turæ in pellendo ſtudium, non eam adiuuet? copiam
minuendo, ſi ea obſtruxit: craſsitiem & lentorem exte
nuando & incidendo, ſi illi expultricis actionem læſe-
runt: meatus reſerando, ſi eorũ anguſtia eidem fuit im
pedimento: demum expultricem ipſam roborãdo. Hæc
enim methodus eſt Galeni. Sed barbari, inepti homi-
nes, has omnes functiones, digeſtiuæ ſeu cõcoctricis fa
cultatis eſſe operationes ſomniarunt. Quòd ſi ex ob-
ſtructione excrementi, ſequatur mala alimenti conco-
ctio, habenda tunc concoctricis ratio, per ea præſidia,
quæ iam relata ſunt concoctionem iuuare.*

Alius eſt locus Galeni in fine libri de conſtitu. artis

medicæ, qui ſolus huic diſputationi finem imponere ſufficit. Ibi ea quæ ad naturalem ſtatũ redire poſſunt, concoqui uult: quæ præter naturam ſunt, pelli. Deinde ad ſingulos humores deſcendens, uacuare eos præcipit, non concoquere, excepta pituita, de qua in hũc modum diſtinguit: Εἰ δὲ ὁ τοῦ φλέγματος πλεονάζει χυμός, εἰ μὲν ἁλμυρὸν εἴη, καθαίρειν: ὀξὺ δὲ γενόμενον, ἀλλοιοῦν πειρᾶσθαι, συντελοῦντα τῇ φύσει πρὸς τὴν πέψιν αὐτοῦ: *id eſt, Si autem ſuperabundet pituita, ſi quidem ſalſa fuerit, purgationem: ſin acida, alterationem moliri oportet, naturam ad eius concoctionem iuuãtes. Nõ eſt quòd alias probationes deſideres, ſi quæ hoc loco docet, intelligas. Nam cum bilis quoque meminiſſet, uacuationem eius, non concoctionem docuit. In pituita autem dulci uel acida, quia poteſt uerti in alimentum, concoctionem præcipit. Idẽ docuit libro ſecundo de ratione uictus in morbis acutis, commentario trigeſimo, neutram bilem concoqui poſſe tradens, cum poſt naturæ cõcoctionem, flaua ex ſanguine plus æquo calfacto, atra ex eodem aduſto generetur. Idipſum confirmat, & in fine ſecundi de natu. fa. alijs dicens humoribus conſtitutum à natura aliquod inſtrumentum, per quod uacuentur: pituitæ autem nullum, quia ſola ea concoctionis eſt capax. Hæc omnia ante Galenum docuerat Ariſtoteles, qui generaliter & de humorum & tumorũ concoctione tractans, ſolam inter humores pituitam concoqui poſſe dixit: Inter tumores, eos ſolos qui ſuppurantur, ut ſunt phlegmonoſi.*

Pituita nullũ habet inſtrm̃ per qd uacuet' quia sola ea eſt coctionis capax.

plegmonoſi. Nec *admittendi ſunt, qui negant* Ariſtote*lem ſufficienter de concoctione loquutum, ſed ſolum de alimenti concoctione.* Nam *tunc puris concoctionis non meminiſſet, cui ſimilem facit* Galenus *morborum maturationem. Cæterum ex hac tumorum concoctione ualidiſſimam aliam colliges demonſtrationem.* Nam *ſi totum legas Galenum, nunquam inuenies concoqui ſyncerum humorem, qui facit herpetem, exquiſitũ eryſipelas, aquoſum œdema, ſcirrhum, uel alium quemuis tumorem, qui non ſit phlegmonodes.* Nunquam *etiam in talibus generabitur pus. Si autem tumor ſit phlegmone, aut phlegmonodes, uitioſus ſanguis concoquetur, & ex eo pus generabitur: conuenientq; tunc cõcoquentia, & pus mouentia præſidia, quæ in alijs tumoribus nunquam adhibuit* Galenus. Quid *hic* Arabes *reſpondebunt? qua ratione hos humores in febribus, & non tumoribus concoqui dicent?* Galenus *enim concoctionem, quæ fit in febribus, comparat cõcoctioni tumorum in pus, primo criſ. ca. 18. & primo de differentijs febrium cap. 7. Sed ad alias rationes ueniamus, & ab eiſdem locis, à quibus antea, ueras demonſtrationes aſſumamus.* Prima *ſit ab efficiente cauſa concoctionis deprompta. Solidas nanque partes oſtendimus cauſas eſſe omnis concoctionis, dum aſſimilationem moliuntur: & quòd non in gratiam aliarum, ſed ut ſibi alimentum parent, id efficiant.* Alimentum *uero ex talibus humoribus uel excrementis comparari non poteſt: ergo in eos non aget uis illarum partium concoctrix. Secunda demon-*

demonſtratio ab ipſa materia concoctionis. iam enim oſtenſum eſt in huius ſermonis initio, materiam concoctionis eam eſſe, quæ familiare aliquid habet, quod ſubſtantiæ ſimilitudine poteſt in naturæ alimentum deduci. id uero in talibus humoribus non inuenias. At di-
›› cet Manardus: Humores hos, quando ita concoqui nõ
›› poſſunt, ut in ſubſtantiam membri uertantur, ſatis pro
›› modo ſuo concocti erunt, quando ſolidis membris qua-
›› dantenus ſimiles effecti, & à natura ſuperati, apti red-
›› diti fuerint, ut uel ab eadem natura per ſe, uel cum ar-
›› tis adminiculo expellantur. Et hoc eſt generalius concoctionis ſignificatum: iuxta quod & pus & lotium concocta medici nuncupant. Hactenus ille epiſtola prima lib.13. Cuius uerba eo difficilius uidentur poſſe improbari, quia ſumpta ferè ſunt, uel utcũque collecta ex Galeno lib.2. de rat. uic. acut. Adiutorem etiam habent Trallianum lib.1. cap.16. Præſtaret à Manardo, Auicẽna, & alijs omnibus, frequentius citari Galeni locos: quod illi tamẽ dedignati uidentur, aut quia non ſuccurrebant, aut quia forſan ambiebant, ut ſuæ authoritati crederemus. Hinc fit, ut in eorum nuda lectione ſæpius cogamur impingere, offendentes uerba Galeni ſiniſtre detorta. Ille enim dupliciter aliquid dici concoctum, cum Hippocrate tradit, proprie ſcilicet, & improprie. Non tamen duplicem fatetur eſſe concoctionem: ſed unam tantum. ex qua fit, ut quædam proprie, quædam improprie concocta dicantur. ſicut ab unica fit concoctione, ut una pars aſſimiletur, alia ſit excrementum: uel

uel una perfectius, quàm alia aſsimiletur. Sed de Galeni & Tralliani dictis latior ſequetur oratio. Nunc id *tantum à Manardo quærerem, cuius ex quatuor facultatibus naturalibus erit illud opus? & qua ratione ſolidarum partium natura tales humores ſibi quadantenus aſsimulabit?* Et *quando ei daremus, ut natura aſsimilaret inducta craſsitie, quid hoc ad expulſionem prodeſſet? an non craſsities magis obeſſet? Quòd autem nulla partium corporis, tales ſibi quadantenus aſsimilet humores, ad expulſionem præparando, concedet ille, qui nouit, quamlibet corporis partem, non ob aliarũ prouidentiam, ſed ſua ipſius gratia agere concoctrice facultate, ut ſibi aſsimilando alimentum excipiat. Sed à talibus humoribus tantum abeſt, ut eam gratiam partes accipiant, ut etiam moleſtari ab eis naturam magis uideamus: & id potius eam agere, ut expellat, poſtquam concoxit, & ut ſuperflua ſecreuit, iuxta ordinem prius traditum.* Item *in præparando humores ad expulſionem, maxime nitimur eos à naturæ ſimilitudine extenuando abducere, quo facilius pellantur. nam diſsimilitudo eſt cauſa pellendi: ſimilitudo autem, attrahendi, retinendi, & concoquendi.* Qua *etiam ratione facit ipſe* Manardus *differentiam inter extenuantia, & concoquentia: quia extenuantia à naturæ ſimilitudine abducunt: concoquentia autem adducunt.* Item, *quòd tales excrementoſi humores in corpore manſerint, expultricis fuit uitium, ut ex libro de different. feb. iam deduximus: ergo expultrici, non concoctrici admouenda*

da præſidia: quæ à naturæ ſimilitudine extenuando ab ducant, non quæ incraſſando quadãtenus aßimilent. At dicet Manardus, tale quid fieri, ſicut in pure, ut aßimilationem natura moliatur, quam nõ aſſequitur. Similitudo hæc admittenda uenit, ſi febris materia talis ſit, qualis illa, ex qua fit pus. Verum pus non ex ſynceris illis humoribus putrefactis, ex quibus febris, ſed ex ſanguine ſemimalam (ut quiſpiam dixerit) qualitatem adepto generatur, ſiue ex materia nec prorſus benigna, nec prorſus aliena, ut teſtatur ampliſsime Gale. aphor. 47. lib. 2. & lib. 5. ſimplicium medic. cap. 5. & in fine primi prædictionum. Itaque materia illa ſanguinea, ex qua in puris generatione aßimilationem molitur natura, aliquid habet, quod ſubſtantiæ ſimilitudine effici poteſt familiare: cuius ratione uicinæ phlegmonæ partes concoctionem aggrediuntur: alioquin nunquam concoquerentur inflammationes. Quòd finem aßimilationis perfectæ, partes tumori uicinæ non aſſequantur, ob incidentem, ut dixi, euenit cauſam putrefacientem, quæ illi aßimilationi obſtitit. Quæ putrefaciens cauſa, ſi Galeno credimus, primo in humorem alium ſanguinẽ uertit, antequam eum putrefaciat (in pure enim non uertitur in alios humores, quia nec ita putreſcit) unde tantum abeſt, ut humores illi concoquantur, ut miniſtri potius ſint putrefacientis cauſæ, & à concoctionis ratione omnino degenerent. Cæterum & huic puris maturationi accidit ſimilis in febribus: non quòd ex materia febris cõiuncta, quæ ſyncerus eſt, & putris humor,

poßit

poſſit unquam generari pus, uel aliquid proportionale puri: ſed ex antecedente, qui inficitur ſanguine: uel quando putreſcenti humori miſcetur aliquid cruenti, ſeu alimenti, ſeu ſucci familiaris, ut ferè fit. eo magis, quia tota uentriculi & hepatis coctio ſolet in febribus turbari, & multa alimenti cruditas oboriri. Qu*a ratione, ſicut & in pure, ita hic in concoquendo natura laborat, ut aſsimilationem moliens, putrefacienti cauſæ reſiſtat.* Impedita *uero, non ſubſtantiæ, ſed coloris aſsimilationem conſequuta, protulit proportionale quid puri, cuiuſmodi eſt hypoſtaſis urinæ.* Hinc collige, *ſicut nec pus, ita nec ſedimentum urinæ, ex ſynceris illis humoribus poſſe gigni: tantum abeſt, ut eorum cõcoctionem tale ſedimẽtum indicet.* Qu*æ res à uulgaribus medicis egregie ignoratur. quia non uident naturam ordinate agentem, tales humores poſt priorem concoctionem ſecreuiſſe, ut omnino pellat. itaque ſolo expultricis munere, non coctricis egent. ſæpe tamen non mox pelluntur, aut quia non moleſtant, aut quia ſubſunt impedimenta, ex libro de differentijs febrium iam relata.* Q*uoquo tamen modo expellendi ſunt, extenuantibus & incidentibus, ſi opus eſt, præmiſsis.* T*alis uero extenuatio, & inciſio, ſi quis facultates naturales rite diſcernat, ad expultricem, nõ concoctricem ſpectat, ut ſequenti ſermone declarabitur.* Q*uanti autem referat, an concoctricem, uel expultricem adiutes, præter alios docet* Hippocrates: *qui ſolitus uictum ad iudicationem uſque extenuare, ne morbi concoctio impediatur: in li-*

bro

bro tamen primo de rat. uict. in morbis acutis, bonis & coctis apparentibus ſputis, iubet augeri ſorbitiones uſque ad criſin, ut expultricem ad expuendum iuuet, poſtquam concoctrix adiutore iam non eget. Sed ad hypotheſim reuertamur. Tertia *prædictis accedet demonſtratio, ſumpto argumento ab iis, quæ naturæ cōcoctionem iuuare poſſunt.* Nullos *enim ſyrupos proferre poſſunt* Arabes, *qui hos humores ad naturæ aßimilationē deducant. aut agent ſui ſyrupi, uelut in corpore mortuo, natura non cooperante: quod negant* Ariſtoteles & Galenus, *concoctionis efficaciam natiuo calori tribuentes.* His *enim autoribus ea concoquunt, quæ natiuum calorem augent, & roborant, ut potentius aßimilet.* Hoc *autem locum habere non poteſt in materia ad aßimilationem penitus inepta: ergo humores illi concoqui nequeunt.* Quarta *demonſtratio ex ipſo naturæ ordine, quem non piget repetere.* Natura *primo concoquit, ſecundo ſecernit, tertio expellit. Si ergo humores illi ſynceri, poſt concoctionem ſunt ſecreti: ſupereſt, ut expellantur, non ut iterum concoquantur.* Quinta *demonſtratio ex fine, quem ſuæ concoctioni aduerſarij tribuunt.* Nam *finem eius actionis, naturæ uictoriam, ſeu expulſionem eſſe dicunt. Sed quoquo modo natura concoquat, id incraſſando fieri, ex* Ariſtotele & Galeno *docebimus. quod uero incraſſata materia non ita facile à medicamento attrahatur, ſicut tenuis, in ſequentibus etiam eſt demoſtrandum. ergo ineptißimus ad purgationes eſt ille finis ſuæ concoctionis.*

Nam

Nam maiorem ſibi hoſtem natura pararet, ſi ſyncerum illum purgandum humorem, prius incraſſaret. Sextam rationem addam, ne à febrium cruditatibus quis deceptus, humores illos ibi concoqui putet. illa enim cruditas eſt alimenti: quæ ideo alui deiectionibus, urina, ſputo, & alijs cibi excrementis indicatur. Vt uero firma ſit demõſtratio, proponatur morbus ab aliquo illorum humorum proueniens, ſine alimenti cruditate. Sit talis arquatus morbus, qui à bile tam flaua & atra, quàm etiam à pituita, fieri poteſt, ut docet Galenus. 2. de dif. feb. cap. 5. & lib. 6. ſim. med. c. de atriplice. An igitur in tali icterico morbo, dices bilis faciendam coctionem, antequam purgemus? Nuſquam profectò apud probatos authores id legitur. Quin potius, ſi Galeno, Ruſo, & Aëtio credimus, obſtruentem & infarctam bilem, extenuantes & incidentes, quamprimum purgabimus: adeo, ut plures una die hoc modo ſanauerit Galenus, in fine quarti de locis affectis, & lib. 1. de natu. hu. Eadem Rufus docuerat, ut citat Aëtius in cura arquati. Naturæ hoſtis me hercle cenſendus eſt, qui talibus nænijs purgationes remoratur: & cogere naturã uult, ut eum humorem iterum concoctura amplectatur, quem ipſa uelut exoſum tantopere nititur à ſe pellere. Quid de aqua inter cutem, & hydrocele? an concoquere eam tentabunt? rem ſanè à Galeni ſcopis alieniſsimã, imo ridiculam, ſi quis flatũ in tympanite cõcoquat.

De arquato morbo.

Dictum ſatis puto ad propoſiti thematis probationem, nec aliquis ſupererit ſcrupulus, ſi modo pugnan-

tes

tes rationes à nobis dirimantur. Prima *eſt celebris du bitatio de concoctione, quæ fit in febribus, & urinarum cruditate. Ad quam dictum iam eſt, & iterum dicendũ: non ob exquiſitum humorem, ſed ob alias cauſas requiri in febribus concoctionem, & apparere initio cruditatem.* Primo, *natura ab irruente morbo turbata ſolitã intermittit coctionem: inde cruditates initijs febrium oboriuntur, & urinæ crudæ.* Item, *cum omnis febris ſit paßio generis uenoſi, erit ea ratione morbus actionem lædens, ut partis alterius affectæ ſolet concoctio impediri.* Item *uitioſus humor miſcet ſe alimento in uenis, qui non ſolum concoctionem turbat, ſed & urinas ſuo colore inficit: cuius ratione in pituitoſa febre, apparent albæ: in bilioſa, ruffæ;* 1. ad Glau. Alia *eſt peculiaris cruditas obſtruentis humoris, qui in parte aliqua fixus, concoquitur toto morbi tempore uſq; ad criſim, aphor.*22.*lib.*1. Vtraque *hæc cruditas urinis indicatur: quæ poſt concoctionem accipiunt alba ſedimina, ob factam à natura qualemcunque aßimilationem ſuccorum, à quibus excernitur urina.* At *dices, tantum'ne alimenti accipit natura in ſtatu, ut ratione ſolius aßimilationis dicatur humores concoquere?* Dico, *naturam in arcẽda putredine maxime laborare, nõ aliter, quàm dum pus conficitur. boni enim ſucci ſeruantur à contagione.* Qui *iam infecti ſunt, nec tamen putrefacti, acrius reluctari cogunt naturam, quæ nulla alia, quàm concoctrice, ſeu aßimilatrice ui pugnat contra putrefacientes cauſas: quæ corrumpendo, à naturæ ſimilitudine*

dine longius abducunt humores. Gratia nutritionis ex naturali munere id agunt ſolidæ partes, licet tunc non alantur. Nec ſimpliciter non ali dixeris. Nam ideo nos uictu tenuiſsimo in ſtatu utimur, ne ab illo cibo in iſtũ naturam diuertamus. Et, ſi natura uiribus pollet, aliquid ex materia cruda, uel non admodum uitioſa, colliget alimenti. Quòd ſi ob reluctantem cauſam putrefacientem, id non aſſequatur, aſſequetur tamen, uelut in pure, coloris ſimilitudinem. Tanto etenim laborioſior, & periculoſior eſt criſis, quanto natura minus poteſt aſsimilare. Si nullam uero conſequatur aſsimilationem. ſed uincant putrefacientes cauſæ, manet ſemper urina ſedimenti expers, aut aliam quampiam acquirit infectionem prauam, ſequiturq; mors.

Secundo obijci nobis poteſt, etiam uera concoctione humores hos concoqui, nam partes quædam ſunt magis bilioſæ, uel pituitoſæ quàm aliæ, nec ſolo ſanguine nutriuntur: ergo & alij humores concoquentur. Hæc obiectio me non torquebit, qui nec elementum purum, nec ſanguinem purum, dari uel non dari contendo. Id tantum aſſero concoctionem omnem nutritionis gratia à calore noſtro naturali tentari, ſynceroſq;, uel corruptos humores, qui nutrire nequeunt, non poſſe concoqui. Non propterea nego ex melancholico ſanguine nutriri lienem, & alias partes ex bilioſo magis, uel pituitoſo. tot enim ſunt concoctrices facultates, quot particulæ: primo de natu. fa. Concoctio tamen non fit gratia illius humoris qui eſt

Coctio fit gr̃a humoris aſſimilandi nõ excernendi:

excernendus, ſed gratia illius qui eſt aſsimilandus, ex melancholica enim fæce puriorem partem ſibi aſsimilat lien, & eius gratia concoquit. Poteſt itaque concoqui melancholicus ſuccus, ſed difficulter, ut ait Galenus in lib. de conſtit. art. medicæ ubi: μελαγχολικὸν χυμὸν, uocat δύσπεπτον, hoc eſt difficilis coctionis. ob id multa ſunt uaſa in liene; ut à potenti calore extenuetur, & elaboretur fæx illa; & puriſsima eius pars in lienis alimentum colligatur. Iam ſi melancholicus ille ſuccus ſit aliunde uitiatus, aut in morbis ſemiputreſcens, multo difficilior erit eius coctio, ſeu maturatio. Nec ſolum tunc erit ſuccus ille δύσπεπτος, ſed, ut ait Galenus, κακοηθέστατος, καὶ διαβρωτικώτατος, καὶ δυσεκκάθαρτος: fereq; atra bilis tunc dicendus erit. Illa uero, ſi exquiſita ſit, nullo modo concoqui poteſt, ſed uelut naturæ inimiciſsima pellitur. Nec obſtat Gal. locus in lib. quos oporteat purgare, ubi ſic ait: Ἐν ἀρχῇ μὲν γὰρ τοὺς ὀῤῥώδους τε καὶ λεπτοὺς κενώσεις χυμοὺς, ἀναμενεῖς δὲ τὴν πέψιν ἐπὶ τῶν παχέων καὶ γλισχρῶν, οἷοι τὴν φύσιν εἰσὶν ὅ,τε τοῦ φλέγματος, καὶ ὁ τῆς μελαίνης χολῆς. id eſt, Principio nanque ſeroſos ac tenues uacuabis ſuccos, in craſsis uero & uiſcoſis (cuiuſmodi natura ſunt pituita & nigra bilis) concoctionem expectabis. Quare enim expectanda coctio, paulo poſt ſubdit: quoniam natura à concoctione humores ſecernit. Si ergo tales ſint illi humores, ut ex eis poſſit benignum aliquid effici, concoctio eorum expectan-

μελαγχολικὸς χυμὸς δύσπεπτος:

da. Quòd ſi à nutritione ſint omnino aliena excrementa; adhuc eſt morbi concoctio expectanda: quia natura poſt eorum quæ concoquenda ſunt, concoctionem, his excernendis meliùs uacabit. eo magis, quia talia obſtruentia excrementa ſolent obduci multa cruditate per febres oborta, ut ſit illic concoctio uel maturatio expectanda, cũ alioqui pelli nequeant tenacia & craſſa excrementa. Non igitur dixit Galenus eorum humorum expectandam coctionem, quantumuis id ex parte uerum ſit: ſed in talibus eſſe expectandam urinarum & totius morbi concoctionem, quod perpetuo uerum eſt.

Opponere tertio potes, inter bilioſos humores aliũ pallidum, alium flauum, magis uel minus coctum dici. Item alterationem aliquam ſuſcipere poteſt bilis: nec eam natura ita pellit, ut ea poßit carere. Reſpondeo, naturam nunquam eſſe ſine illis humoribus: cum ſemper ex ſanguine illis contemperato nutriatur, & ſemper ex alimento eos ſecernat, nec natura pellat, niſi grauetur. Sed quia poſtquam ſecreti ſunt, mox fiunt naturæ obſtaculo, ideo eos perpetuo pellit, hos in ueſicam fellis agens, illos in lienem. Quòd alterationem ais à natura illos ſuſcipere: ſi generalius de alteratione loquaris, id non inuitus concedam: non tamen à natura eſt talis alteratio, ſi more Galeni loquamur: ſed uelut in rebus externis, per contactum fit actio, & paſſio à contrarijs. Quòd bilis cocta, uel cruda dicatur, non propria ratione id Galeno dicitur, ſed uelut in

urina, iuxta perfectam, uel imperfectam concoctionem alimenti(à quo hæc ſuperflua ſunt excreta) talis, uel talis eſt eorum conſiſtentia, uel color. Nullo ta*men modo concoctionem aliam ſeorſim humores illi à ſolidis partibus accipiunt.* Quid enim hepati profue*rit, biliosum humorem(qui ex naturali ſanguinis concoctione, crudior uel coctior, pallidus magis, uel flauus remanſit) denuo concoquere : ſi ille quoquo modo ſit expellendus ?* Itaque *nullo modo ab hepate concoquitur amplius bilis : nec nos id arte moliri debemus, qui adiutores ſumus naturæ, non nouarum concoctionum fictores.* Et *quo magis id mireris, diſpice ſanguinis fæcem, quæ tametſi naturæ ſit utilis, & parti alicui corporis familiare alimentum: quia tamen hepar ea amplius non eget, nullo modo eius concoctionem, aut elaborationem molitur: ſed eam protinus à ſe pellit, poſtquam ſeparauit, facta boni ſanguinis concoctione.* Lien *uero, quia ſibi aliquid eius aſſimilare poteſt, concoctionem molitur: reliquum ut expellat, deinde conatur, non ut iterum concoquat.* Quo *non ualente pellere, fiunt obſtructiones : in quibus expultricem, non concoctricem iuuare opus eſt.* Talis *cum ſit ſingularum partium actio, ad ſui uſum, non ad aliarum prouidentiam, etiam in eos ſuccos, qui alijs partibus utiles eſſe poſſunt, ut eos tantum pellere, nullo modo alijs elaborare conentur : quanto magis eos pellent, qui nulli parti utiles eſſe poſſunt ?* Imò, *quod mirabilius uidetur, & à* Galeno *traditur lib.6.de placitis, & 3.de*

hat.ſa.optimus ſuccus, & toti corpori familiaris, à parte nullo modo elaboratur, poſtquam illa ſibi concoxit, & eo non indiget, ita ut ſanguis tanquam ſuperfluum quid dicatur concoctionis hepatis, nec ab eo elaboretur amplius, poſtquam hepar ſibi alimentum ſelegit. Nec alia ratione ipſum lac mamillæ elaborant, niſi quia ſibi alimentum quærunt, apho.39.libri.5. Idem de ſemine in libris, quos de eo conſcripſit, tradidit Galenus. Quin & chylus, ſuperfluitas quædam eſt concoctionis uentriculi: & poſtquam uentriculus ſibi ad ſatietatem ſumpſit, eum pellit, tanquam moleſtum onus, aphò.18.lib.2. & in fine quarti de ſanitatuend. Si igitur in utilibus ſolam expulſionem molitur natura, quando eis ad alimentum non eget: quanto magis id faciet in illis, quæ naturæ gratiam non poſſunt ſuſcipere? Eſt tamen hoc inter illa diſcrimen: nam hæc utilia, quæ nunc pelluntur, ſi iterum pars egeat, attrahentur, & concoquentur: quod in alijs non accidit, ſed perpetuo pelluntur: niſi etiam talis eſſet excrementi cruditas, ut ei aliquid ineſſet alimenti. Quò melius autem fiat pulſio, extenuantur, & inciduntur, quæ craſsitudinem habent. Si hoc concoctionem quis uocet: dicat, quæſo, num etiam comminutiò calculi in renibus erit concoctiò? Equidem non magis concoquitur talis humor, quàm calculus, aut aliud quoduis excrementum. Item, quia extenuatio illa expultricis facultatis eſt operatio. ſicut etiam illa in expellendo defecit, ita ei, non concoctrici, ſubueniendum.

Ex quibus omnibus ſatis cõſtat, nullam in ea extenuatione eſſe concoctricis actionẽ, nec poſſe cõcoctionẽ uocari. Si quis ita uocandam contendat; uocet, ſi uelit, ſcyndapſum. Nobis ſatis conſtat, eos, qui ita ſunt loquuti, inepte, & contra ueterum morem, talia finxiſſe: quatuor facultates naturales ignoraſſe, & errores uarios in artem medicam induxiſſe. Nam talibus fictis coctionibus, ſeu digeſtionibus, multorum purgationes retardantur, aut omnino impediuntur. Item frigidis ſyrupis moliuntur digeſtionem, ut purgationem adiuuent: cum tales eam magis impediant, & lentos faciant naturæ motus. Nec ſunt propinandi ad purgationes iuuandas: ſed ſolùm, quando ſcopus eſt alterare, non purgare. Quum uero, ad craſſorum expulſionem iuuandam, concoctionem moliebantur per ea, quæ extenuarent & inciderent: in nomine potius, quàm in re, uidebantur errare: niſi id præter rationem aliquando facerent, & ubi non erat opus. Quæ omnia in quinto ſermone diſtincte trademus.

Demum obiurgabit me aliquis, quòd omnis materiæ febrilis tollam concoctionem. Nam incoctus ſanguis mihi concoquitur, qui Galeno non generat putridam febrem: alios uero ſuccos febrem generantes, ego concoqui nego. Reſpondeo primò, recte à Galeno dici, ſanguinem in alium humorem degenerare, antequam putreſcat. quod in bilem fit potiſsimũ. Nam dulcia, & pinguia, calfacta bileſcunt, & amara fiunt, ut in lib. de nat. fa. de criſ. & de ſim. med. nos docet Gale

nus

nus. Quòd, ſiqua ſit in ſanguine pars craſſa, ueluti fæx, ea in atram bilem degenerabit, lib. 2. de diffe. febrium. c. 12. Ex quo iam apparet, materiam febris coniunctam eſſe ex bile putredinem, nec concoqui illam poſſe: antecedentem uero, quæ concoquitur, eſſe ſuccum, ſiue ſanguinem, aut crudum, aut iam putreſcentem, & ita infectum, ut bileſcat. Hanc coniunctam cauſam aliqui, nuſquam eſſe putant: res tamen ipſa ſecus nos docet, nec Galenus eam negat, primo de loc. aff. & aphò. 22. lib. 2. morbi enim qui fiunt, neceſſario habent continentem cauſam, ſicut & ſymptomata: ſecus ſi iam facti ſint. Febris itaque putris, cum ſolum ſit, quando fit: neceſſario habet coniunctam cuiuſque paroxyſmi cauſam, quæ ſimul cum paroxyſmo digeritur, ut oſtendemus in fine quarti ſermonis. Hac ratione Galenus huic cauſæ non medetur, cum ſufficiat antecedentem auferre, & febrilem calorem alterare, cum quo & cauſa coniuncta euaneſcit. Antecedens uero cauſa, ſiue obſtruens ſit & putre excrementum, ſiue crudus & uitioſus ſuccus, concoctionem uel purgationem expectat. Simile quid in eryſipelate accidit, ut antecedentem cauſam, non ſolam bilem, ſed mixtum uel tenuem ſanguinem dicere poßis: qui initio fluens omnia genera inflammationum excitat. Deinceps in alios humores degenerat, qui certa ratione dici poſſunt cauſæ cõiunctæ. Nec pugnat ſecum Gale. lib. 2. criſ. cap. 12. omnes tumores à bile, pituita, uel melancholia fieri tradens, nullum à ſanguine: & lib. de cura. per uenæ ſe-

Cauſa co'iu'cta dat' apud gal.

Contradictio in Gal. de Tumoribus fiedis

ctionem, omnes à ſanguine. Hanc enim controuerſiam dirimit lib. ſecundo ad Glauconem, his uerbis: τοῦ μέντοι ῥέοντος αἵματος, εἰς τὰ τοιαῦτα μόρια κατὰ τὰς ῥευματικὰς διαθέσεις, ἔχοντός τινα κακοχυμίαν, ἡ διάθεσις γίνεται μικτή. καὶ γίγνοιτ᾽ ἂν ἴσως τοῦτο σπανιώτατα. Διὰ παντὸς γὰρ ὤφθη μοι χωρὶς φλέγματος, ἢ ξανθῆς χολῆς, ἢ μελαίνης, αἷμα τῇ συστάσει λεπτὸν ἐπιρρέον. ἐξ ἄλλης δέ τινος αἰτίας εἰς ὄγκον ἀρθέντος τοῦ μορίου, σκοπεῖν εἴτε φλεγμονὴ τὸ πάθος ἐστὶν, εἴτε σκίρρος, εἴτε οἴδημα. id eſt, Eo autem ſanguine, qui per rheumaticas diſpoſitiones in eiuſmodi fluit partes imbecillas, habente aliquid uitioſi ſucci, mixta fit diſpoſitio. quod forte rariſſime euenit. Semper enim uiſus eſt mihi fluere ſanguis tenuis ſubſtantiæ, ſine pituita, bile flaua, uel atra. Ex alia autem quapiam cauſa ſi pars in tumorem eleuetur, conſyderandum eſt an huiuſmodi affectus ſit inflammatio, an ſcirrhus, an œdema. Prima igitur fluxio, ut plurimũ ſanguinis eſt, licet ex alijs cauſis poſſint alij tumores oriri: à quibus etiam cauſis ſanguis in bilem flauam uel atram degenerare cogitur: aut à partis intemperie increſcit quod in eo eſt pituitoſum, & tandem fiunt alia genera tumorum, etiam ſi initio fluxerit ſolus ſanguis. Cum itaque in lib. de criſibus loquatur Galenus de materia febrili, merito dixit, tumores, qui febrem faciunt, non à ſanguine, ſed ab alijs eſſe humoribus. Nam ſi febrem faciunt, putredo ſubeſt: ſi putredo ſubeſt, aliam à ſangui-

ne

ne coniunctam habet cauſam,ac materiam. Hac ratio*ne nulla eſt Galeno febris putrida à ſanguine,ut cauſa coniuncta:cum omnes ferè febres ſint à ſanguine,ut antecedente cauſa,lib.de miſ.ſang.* Nam omnis *febris eſt paßio generis uenoſi, primo criſ.cap.ſeptimo cuius ratione ſanguis patitur, eius coctio impeditur, & ipſe excalfactus fit antecedens materia putredinis.* Qua *ratione etiam mißio ſanguinis in febribus commendatur, 11. metho.* Per *hæc ſatisfactum obiurganti puto, abundeq; declaratum, quid in febribus uel tumoribus concoquere oporteat. Cuius rei cognitio,ut ſumme neceſſaria, ita à multis eſt ignorata.* Si *enim exquiſitus ſit humor faciens tumorem,ut herpetem,eryſipelas,ſcirrhum,uel cancrum, nullo modo ibi generabitur pus: ſicut nec in flatuoſo uel aquoſo œdemate.nec eſt quòd poſt repellentia,in admouendis concoquentibus,ſeu pus mouentibus laboremus: quin potius,ut ferro,uel digerentibus totum educatur.* Eadem *ratione ſi ſit putredo,ut in ulceribus malignis,non concoquere, ſed calce,arſenico,chalciti,ſandaraca,et alijs cauſticis eam abſumere,& ferro candente exurere conamur.* Id *ipſum in febribus dicendum,ut nulla alia ratione cōpetere poßint concoquentes ſyrupi,niſi ob ſanguinem uel cibum in concoctione deficientem.* Et *cum unicum ſit concoquentiū genus in febribus & alijs morbis, non eſt in ea re ſyruporum uarietas admittenda, ſed modice calidis omnis concoctio iuuanda.*

Supereſt,Galeni & Tralliani *locos ſuperius citatos,*

nunc

Ratio destruens febr. putridas.

omnes febres sunt a sanguine

nunc perpendere, ut totum pro nobis eſſe Galenum *li-*
quido pateat. P*ræſtat uero totam eius orationem ex-*
ſcribere, quæ ſcripta legitur lib. 2. de ratione uic. com.
44. *Ibi cum* Hippocrates *crudæ bilis meminiſſet,* Ga-
lenus locum illum ad hunc modum interpretatur :
Καταλέγει δὲ ἐφεξῆς αὐτὰ πάντα, τὴν ἀρχὴν
ἀπὸ χολωδῶν ὠμῶν ποιησάμενος. ὠνύμασε γὰρ
οὕτως αὐτά, διότι καὶ τὴν τῶν περιττωμάτων
ὀνομάζει πέψιν, εἰ καὶ μὴ δυνατὸν μεταβληθέντα
θρέψαι τὸ σῶμα, καθάπερ αἱ χολαί, καὶ οἱ ἰχῶ-
ρες. ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ κρατεῖ καὶ τῶν τοιούτων
ἡ φύσις, εἴωθεν ὀνομάζειν πεπεμμένα μὲν τὰ κρα-
τηθέντα τῶν τοιούτων περιττωμάτων ὑπὸ τῆς
φύσεως. *id eſt,* Recen*ſet autem deinceps hæc omnia,*
ſumpto initio à billoſis crudis. Etenim biliosa cruda ita
appellauit, eo quòd & excrementorum appellat conco
ctionem, quanquam mutata non poßint corpus nutrire,
ut bilis utraque, & tenuis ſanies. Attamen ex quo &
talia uincit natura, conſueuit Hippocrates *cocta uoca-*
re excrementa eiuſmodi, quæ à natura ſunt euicta. H*æc*
illa. Excrement*um biliosum poſſe aliquam concoctio-*
nem admittere nos ultro concedimus, quando in eo ſu-
pereſt aliquid ſemicocti alimenti. Sed aliud eſt quod
hoc loco docet Galen*us, cum deinceps exponat, quomo*
do concocta dici intelligat, nempe κατὰ τὸ γενικώτε-
ρον σημαινόμενον τῆς πέψεως ἀκουόντων ἡμῶν
τῆς προσηγορίας : *id eſt, iuxta generalius ſignifica-*
tum concoctionis intelligentibus nobis hanc appellatio

nem.

niem. Γενικώτερον δ' ἐστὶν, ὅταν ἡ φύσις τῶν αἰτίων ἰσχυροτέρα ᾖ, καὶ μεταβάλλει αὐτὰ κατὰ τὴν ἑαυτῆς ἰσχύν. *id eſt, Generalius autem concoctionis ſignificatũ eſt, cum natura cauſis fortior fuerit, & per mutauerit eas ſuo robore.* Tantum *abeſt, ut contra nos hic aliquid dicat* Galenus, *ut potius noſtram ſententiam perpetuo robore firmet: ſi diligenter notes, quare concoctionis hoc generalius ſignificatum dixit eſſe, cum natura cauſis fortior fuerit, permutaueritq́; eas ſuo robore.* Natura *enim cauſis putrefacientibus, uel cauſis acrimoniæ bilis, fortior inuenta, permutat eas, & impedit, ne amplius in putrefaciendo pergant, neu bilem acrem generent.* Hoc *igitur modo bilis coctio exiſtit, ut urinarum: quia cauſas alterat natura, & euincit, ut ſequens urina cocta magis emittatur, quàm fuerit præcedens: & bilis deinceps non ita acris à cauſis illis generetur.* V*rina tamen, quæ ſemel in ueſicam eſt recepta, non amplius coquitur: ſed eam concoquebat, & euincebat natura, quando in cauſas agebat: nempe in ſanguinem, qui ab ipſa euincebatur in uenis: Cuius actionis ratione urina dicitur euicta, & ſuam concoctionem ibi accepiſſe.* Ad *eandem analogiam, bilis, quæ ſemel acris excreta eſt, non amplius concoquitur: nec lachrymæ, nec alia fluxionum pura excrementa, poſt naturæ concoctionem ſemel excreta, amplius excoquuntur.* Sed *dicuntur euinci hæc omnia, & concoctionem ſuſcipere, antequam ſecernantur.* Tunc *enim ſuis cauſis euictis, hæc euincuntur, & concoctionem ibi accipere dicũtur:*

agente

agente natura in id totum, cuius hæ ſunt partes. Nec in partes, propter ſeipſas agit, ſed quia in toto eſt ſubſtantiæ familiaris: quam aſsimulare contendens, ea quæ obicem faciunt, euincit: eo modo, quo in pure aſsimilando cōtra putredinem pugnat, ut eam ceſſare faciat. Non ſecus, hæc excremēta bono alimento mixta, & nutritioni repugnātia, ut alimentum colligat, natura euincere conatur: ſecernere, putredinem reprimere, & excrementi acrimoniam, cibum concoquendo, obtundere. Quod ſi non faceret, priuaretur ipſa alimento, putrefactio materiam inuaderet, & acria excrementa remanerent. Quæ omnia cruda dicerentur, & merito ἀπεψίαν arguerent, indicantia, naturam in cibis concoquēdis non potuiſſe reluctantes cauſas euincere: quibus inuictis, effectus hi inuicti manent. Ideoq; cruda generaliter dicitur bilis, acris, flaua, & male olens: indicans naturam inualide cibū concoxiſſe, cum admiſerit ſe inſinuantem putredinis fœtorem, & acrimoniam: ſicut eadem ratione ſputum flauum uocatur pallido crudius, lib. 1. criſ. cap. 5. Quis hic, uel Galeno ipſo tacente, non uidet, de alia Hippocratem agere cruditatis ratione, quàm quæ concoqui poſsit? Qui fieri dices, ut calidiorem bilem cēſuerit eſſe magis crudam? Si enim cruditatem aliquam in bile, quæ concoctionem deſyderet, admittendam putes, aquoſam, & frigidiorem bilem proponere debebis. Ad hunc enim modum cruda aliquando pelli excrementa, ex lib. epid. ſuperius oſtendimus. Nunc uero acrem, & fœtidam uocat crudam, ut tātum

indicet

indicet impotentiam concoctricis in euincendo repu= gnantes cauſas præter naturam. Nec *crudam ideo uo cat,quòd uelit eam recoquere: cum nec aquoſior & fri gidior ſeroſus humor,concoqui ultra poßit,niſi aliquid inſit ei boni ſucci,quod naturam alliciat. Satis iam ui= dere licet,quàm detorte aliò traxerit* Manardus *uerba* Galeni,*& eis ſit perperam abuſus*. Nunc *ad* Trallia= *num* . Is *enim lib.1.cap.16. non abſurde ait adhiberi infuſiones,lauacra temperata,acopa, & cibos humectā tes : ad alterandum , ſubigendum , & concoquendum humorem bilioſum. Sumpſit ea uerba ex* Galeno,*lib.2. de comp.me.ſec.loc.ubi agit de cura doloris capitis ex bile* . Galenus *tamen non meminit concoctionis : ſed dat etiam frigidæ potum,ad calorem reprimendum,nō ad concoctionem iuuandam.*Merito *itaque* Alexander, *quia concoctionis meminit, frigidæ potum dimiſit : & remedia tātum protulit,quæ ſimul cum alteratione,ue= ram concoctionem iuuare poſſunt* . Non *quòd exquiſi= tam bilem concoquat : ſed humorem bilioſum , de quo loquitur ; qui eſt uelut ichores illi,in quibus* Ariſtote= *les docuit eſſe aliquid aquoſi ſanguinis.* Tunc *enim na tura à calidis illis præſidijs adiuta,concoctionem perfi ciet,ut euicta à natura:deinde ſecreta pura bilis,eiusq; ſiccitate ab humectantibus illis ſubacta & alterata,fa= cilius educatur* . Quin *etiam,ea quæ humectant, leni= unt,& demulcent,concoctionem adiuuant,teſte* Galeno *libro quarto de ratione uictus,commētario.44.* Itaque *ex his* Tralliani *uerbis,ad uerba* Galeni *collatis , nihil*

deſumi

deſumi poteſt, quod ueræ concoctioni repugnet. Tantum dicimus Trallianũ miſcuiſſe duos ſcopos, alterãdi qualitatem, & concoquendi ſubſtantiam: ut altero exquiſitam, altero non exquiſitam bilem comprehenderet. Quòd ſi exquiſitam ſemper uelis eſſe bilem, quod uix contingit, adhuc dicam poſſe adhiberi concoquentia: quia ſemper aliquid cruoris ſuperuenit, attrahente fluxionem dolore: & quia partis affectæ concoctio impeditur. Poſſunt etiam contra bilis acrimoniam adhiberi uere concoquentia. Nam ſi emendetur concoctio naturæ, non amplius generabitur bilis tam acris. Nullum hoc toto ſermone ſupereſſe puto dubitandi locum, niſi quis ex Ariſtotele contra putet. Quapropter locum eius de concoctionis finibus, quem obiter in primo ſermone attigimus, iterum plenius excutiamus. nunc enim tempeſtiue id faciemus, quod tunc non licebat. Ait Ariſtoteles lib. 4. meteorologicorum, cap. 2. Concoctionis finis alijs eſt ipſa natura, alijs alia quædam forma: ut in tuberculis, pus: in lachrymis, ſordes. In ſumma, omnibus ait accidere concoctionem, cum materia atque humiditas uicta fuerit. Ex quibus duo contraire nobis uidentur. Primum, quòd alia præter alimentum concoquantur: ſecundum, quòd alius ſit finis concoctionis ab aſsimilatione. Sed reſponſio, ex Galeni dictis, eſt iam data. Nam lachrymæ ſemel in oculum deductæ, & formatæ, nullam amplius concoctionem accipiunt. Sed ſi euincat natura cauſam fluxionis ad oculum, ut non ita tenuis liquor, ſed craſsior ſordes in oculo appareat:

erit

erit tunc ſignum cõcoctionis intus confectæ. Hæc *mens eſt* Ariſtotelis *&* Galeni,*ut non intelligant pura excrementa,ſeparatam per ſe cõcoctionem ſuſcipere,aut per ſe euinci : ſed indicare euictos eſſe intus humores .* Id *quod uerba* Ariſtotelis *conſequentia docent . Quocirca,ait,urinæ,alui ſedimina, & omnia corporis excrementa , ſanitatis indicia ſunt: & cocta ideo dicuntur, quòd humorem à calore uinci ſignificent.* In *illa ſiquidẽ intus parta uictoria; ſecretæ ſunt characteriſticæ quædam notæ,rem geſtam indicantes : non quòd in ea ipſa excrementa ſit naturæ intenta concoctio .* Ad *aliud de fine : iam dictum eſt,naturæ finem unicum eſſe,nempe aßimilationem . Sed quia in pure,& alijs fluxionibus,non ſola agit natura (imo cauſæ præter naturam, quarum finis eſt corrumpere,& putrefacere,ei commiſcentur)accidit totum finem compoſitum,quem* Ariſtoteles *conſyderat,alium eſſe à fine ſolius naturæ, quem nos ſemper nutritionem cum* Galeno *dicimus.* At,*nonne,inquies,excrementa ipſa,poſtquam excreta ſunt,inſpiſſantur,& aliquo modo concoquuntur?* Dico,*alui excremẽta,ſugentibus meſeraicis uenis,inſpiſſari,& exiccari,primo criſ.c.*11.*ſed eouſq; peruenit naturæ concoctio.* Pura *quoq; excremẽta,ex quibus nihil poteſt ſugi, poßũt inſpiſſari:ut* σϖυϱαθώδη *dicta,ex nimia in inteſtinis retentione:& cũ ab ignea caliditate,euaporat, & abſumitur humidum, teſte* Galeno *lib.*2.*prorrhetic. idem in deſiccata in oculis & naribus ſorde.ſed hoc nõ magis eſt concoctio,quàm cum concreſcunt excremen-*

ta in calculum, ſcirrhum, uel callum. Non enim *eſt actio natiuæ caliditatis, ſed extraneæ igneæ.* Ad eundem mo*dum in ſaliuis & urinis retentis, & per inedias, acquiritur ſalſedo, & acrimonia ex ebulitione quadã igneæ caliditatis, non à concoctione naturæ.* Natiuæ enim ca*liditatis eſt concoquere, alienæ uero corrumpere, & putreſacere, lib. 2. de diſ. feb. c. 12. Sed quorſum in lippitudinis concoctione, ſordem illam fecit* Ariſtoteles *finem?* Dicendum, *ut in eadem lippitudine clare docet* Gal. *in lib. de totius morbi temp. primo fluere humorem tenuẽ & incoctum: deinceps pauciorem, craßioremq; , notam concoctionis habentem.* Demũ *abſoluta intus cõcoctione, oboritur in oculis, uice puris, craſſa & lenta quædã ſordes: adeo, ut dormientium oculos inde conglutinari dicat* Gal. Talem *merito poſuit* Ariſto. *finem concoctionis: cum quo & nos huic ſermoni finem imponimus.*

Quòd concoctio ſemper incraſſet, Sermo tertius.

SVNT qui dicant, concoctionem nec incraſſare, nec extenuare: ſed ad mediocritatem quandam ſemper reducere humores: ut quod craſſum eſt, extenuet: quod tenue eſt, incraſſet. Ego uero cum Ariſtotele & Galeno perpetuo dicam cõcoctionem incraſſare. Philoſophus enim in quarto meteorologicorum, quæ cõcoquuntur, neceſſario ait euadere craſſiora, calidiora, & ſicciora.

4°. meteor. c. 18.

Manifeſta quoque ſunt uerba Galeni in principio quarti de ratione uictus in morbis acutis.

4°. acut. c. 4°.

Concoctio enim, inquit, omnia cogit, incraſſatq;. Idem in. 4. de loc. aff. cap. 9. in pulmonis affectibus, tenue eſſe ait ab initio ſputum: quod ubi concoctũ fuerit, craſſius euadit. Et lib. 5. ca. 7. à partibus inflammatione affectis, tenuem initio ait defluere ſaniem, quæ concocta inflammatione craſſior, & puri ſimilior, euadit. Vniuerſim, in libro de totius morbi temporibus, in febribus, tumoribus, ulceribus, & alijs affectibus, cruditatis ſigna à tenuitate recenſet. Idem Hippocrates in urinis, ſputis, & alui deiectionibus. Nam ualida concoctrix retentrice utens, nihil è manu dimittit, donec ad certam conſiſtentiam incraſſando deduxerit. Imbecilla uero, inualide retinens concoquit, ac tenuem liquorem, uelut percolari dimittit, aut totum immaturius grauata pellit. Ab imbecilla ergo concoctione fiunt excre-

mẽta tenuia. Sed omiſsis excrementorũ indicijs, ab ipſa rei eſſentia poſſumus rationem unam, & alteram adiungere. Prima, coctio eſt actio ſolidarum partium in ſuccos: hæc uero actio eſt aſsimilatio, quæ fieri nequit, niſi ſucci incraſſentur, cum ſolidæ partes ſint ſuccis craſsiores. ergo concoctio neceſſario ſuccos incraſſat. Præterea, inſpiſſatio Ariſtoteli fit, quando humidis partibus euaneſcentibus, ſiccæ coagmentantur: eaq́; ratione ait, inter omnia liquida aquam ſolam non inſpiſſari, quin tota prius exhalabitur, quia non ſubſunt partes ſiccæ. In mixtorum uero concoctione ſubſunt partes ſiccæ, & humidum euaporat: ergo inſpiſſatio neceſſario ſequitur. Item à ſimili: cum uaria materia igni elixanda admouetur, poſtquam fuerit æqualiter mixta, quanto magis concoquitur, tanto ſpiſsior redditur: ergo & in uentriculo ita fiet cõcoctio, cum ea, teſtibus Ariſtotele & Galeno, ſit elixationi ſimilis. Experientia id quoque docet: nam exæquatum primo chylum, ſemper deinceps incraſſari uidemus, nec ſecus in hepate ſanguis incraſſatur: deinceps in ſingulis partibus, ros ille aſsimilatione fit craſsior. Nec obſtat, quòd nos probe aliquid concocturi, primo cõterimus, extenuamus, ac maſticamus quod concoquendum eſt. Nam id facimus, ut homogenea quædam primo fiat æqualitas, quo melius totum incraſſetur actione caloris. Hanc rem plærique non animaduertentes, eam extenuationem, craſſorum fuſionem, ſeu trituram, quæ præcedit, à concoctione ipſa non ſecernentes, ignorant,

Rones demoſtrātes coctione incraſſare

rant, qualiter coctio omnis incraſſet. Si quis uero ad id animum uertat, obiecta omnia dicto citius refellet. Primo, in hunc modum ſe quiſpiam opponet: Crudus proprie dictus humor craſſus eſt, coctus uero non ita craſſus: ergo ea craßities concoctione tollitur. Præterea, Galenus libro primo de com. med. ſecundum genera, capite de emplaſtris, quæ ex argenti ſpuma præparantur: craßitiem argenti ſpumæ tolli ait, fuſam ab ignis potentia. Tertio, in fine libri de conſtitut. artis medicæ. Quod in naturalem, inquit, ſtatum redire poteſt, contrarijs alterare oportet, craſſum & uiſcoſum attenuãdo, tenue incraſſando, communiter autem utraque concoquendo. Quarto. Hippocrates & Galenus craßitiem damnant in urinis, alui deiectionibus, & ſputis. Ad has obiectiones diluendas, meminiſſe oportet eorum, quæ recte nos docuit Galenus libro quarto de ſanitate tuenda: ubi tradens cruditatis remedia, primo extenuare, & incidere iubet, deinde concoquere. Siquidem in affectu illo, in quo plurimus erat crudus humor, & exiguus ſanguis bonus: cum nec mißione ſanguinis, nec purgatione, nec balneo, nec exercitatione poſſet eis ſubuenire: id primo curauit, ut extenuaret. Deinde ſubiunxit: Si crudos ſuccos ſatis iam attenuatos ſperas, uinum dabis, quod ad concoctionem faciat. Et paulo poſt: Crudi ſucci attenuandi, concoquendiq; ſunt. Et iterum: Si crudi ſucci copia ſubeſt, diſſecandum eum nobis, concoquendumq; diximus. Semper præmitti uides extenuantia concoquentibus.

d ij Nec

Nec ſecus docet lib. 12. method. meden. Sed & ratione confirmatur, extenuantia præcedere. Nam crudi ſucci, quaſi glacie concreti, ſunt craſſi & frigidi, ob caloris imbecillitatem, qui nequiuit eos euincere. Vt ergo ad concoctionem, quæ à moderato fit calore, hi euincantur, maiore ui opus eſt, quæ eos fundat, comminuat, & in ordinem redigat: ut & nos facimus, igne, gladio, & dentibus, cibos in uentriculo concoquendos, extenuantes & incidentes. Iam ad argumentationem primam, dicemus complexionem illam, ſiue conſequentiam non ualere, quia non à concoquentibus tollitur craſſities, ſed ab extenuantibus & incidentibus, quæ concoctioni adiuuandæ præmittuntur. Aliquando etiam res craſſa tenuiori alteri mixta, in tenuiorem formam, uelut in chylum redigitur, ut in uarijs accidit eduliorum generibus, in uentriculum coniectis: & in argenti ſpuma, cum aqua, uel oleo, ad ignem incocta. Qua ſola ratione exiſtimant aliqui, fieri extenuationem in concoctione: quia miſcetur liquidum, non quòd calor extenuet. Id ſi uerum eſt, nunquam poterit natura per inediam concoquere crudos & craſſos ſuccos: quia extenuari illi deſyderabunt, quod natura non poterit præſtare. Sed hoc ut manifeſte falſum eſt, ita & opinio ipſa. Quis enim negare poteſt, à ui caloris natiui fundi poſſe materias concretas, & incraſſantem frigiditatem deſtrui? non igitur omnis extenuandi uis à liquoris mixtione pendet: eo magis, quia Galenus ait, ab ignis potentia fundi ea, quæ in ceruſſa ſuberant craſſa

concoctio a moderato calore fit:

Craſsities tollit ab incidentib. et extenuantib. et no concoquentib.

craſſa & uiſcoſa. Metallica item omnia uſta, fiunt tenuioris eſſentiæ, etiamſi non ſit liquor. Extenuantia quoque medicamenta, ui caloris agunt, etiam ſi ſint arida. Fatemur itaque calorem natiuum poſſe extenuare; ſed non admodum. nam moderati caloris eſt concoquere. ad extenuandum uero maior uis requiritur: quam in liene facilius inuenias, ad craſſam fæcem elaborandam. Ad rem igitur: extenuationem ipſam eſſe caloris operationem dicimus, quæ & cõcoctio in igne dici poteſt, generalius ibi ſumpta concoctionis ratione: quia in ignis concoctione non eſt moderatio certi caloris. Poteſt & in igne ab extenuatione diſtingui. In nobis porro, ideo ſemper diſtinguimus, quia ſcimus, maioris eſſe caloris extenuare, quàm concoquere: aliaq; in materia externa uocamus præſidia concoquentia, alia extenuantia, uel incidentia. potentiora enim quæ extenuant, fundunt, & colliquant. Item concoctio ad naturæ ſimilitudinem adducit, extenuatio abducit. Quin etiam in elixatione ad ignem, ſi quid eorum quæ liquantur, immergas: cum primum fundetur, non dicetur adhuc concoqui: ſed cum poſt illam fuſionem, iterum elixando inſpiſſabitur. Cæterum de uocibus non anxie contendam, ſiue quis hanc extenuationem ſuccorum, concoctionem uocet, ſiue totius concoctionis partẽ faciat. Res uero ipſa ita habet. Quòd totius naturæ prouidentia optime factum eſt, ut quum partibus conceſſa eſt functio aliqua, conceſſum etiam ſit præuium ad eam miniſterium. quam ſanctionem o-

mnia iura confirmant. Quid enim profuerit, me magiſtratui præficere, ſi coërcendi uis, & alia ſuffragia non adſint? Ad hunc itaque modum, natura, non ſolum concoctricem, ſed etiam expultricem hoc extenuandi munere donauit: cum paßim nequeat expellere, niſi prius extenuet. Ad quod, ſi ſola non ſufficiat nos arte iuuamus. nec propterea dicimus extenuationem illam eſſe expulſionem, ſed præparationem quandam ad futuram expulſionem. Eadem ratione extenuationem, quæ concoctioni præmittitur, non dicemus eſſe concoctionem, ſed adiutricem præparationem. Scio Arabas omnem extenuandi uim ſoli concoctrici tribuiſſe. Sed cum concoctrix non amplius circa talia excrementa laboret, ſiqua in eiuſmodi ſit naturæ actio, illa erit expultricis. Item expultrix reſerat meatus, iubet aperiri pylorum, & matricis uincula rumpit, tertio de naturalibus facultatibus. Quòd ſi quis negare uelit, expultricem poſſe humores pellendos extenuare, ex hoc non probabit, eos à concoctrice id pati: ſed tunc eorum extenuatio erit opus ſolius externi præſidij. Eam ſiquidem nõ ita ualenter extenuare quin ſæpißime artis adminiculo egeat, non inuitus concedam, cum & de concoctrice idem conceſſerim. Sed omnem illi auferri extenuandi uim, non temere permittam: cum omnes hæ functiones à calore proficiſcantur, qui extenuare poteſt. Natura etiam non ſatis prouida fuiſſet, ſi hanc functionem neceſſariam illis denegaſſet. Experientia quoque eam non deeſſe teſtatur: nam craßa excremen-

ta

ta per halitum & ſudores aliquando digerit natura:
ergo extenuat. Item multi tumores digeruntur: in qui=
bus, ſi Galeno credimus, nulla eſt cõcoctio, ſed ſola ex=
pulſio extenuantis & digerentis facultatis. Inepte ita=
que Arabes eam, quæ erat expultricis actio, cõcoctio=
nem eſſe putarunt, aut ſuo nomine uocatam digeſtio=
nem: cum minus fuiſſet delictum, extenuationem il=
lam uocare expulſionem, cum ea expultrici admini cu=
letur: ſicut quando concoctioni præmittitur, uocant cõ
coctionem. Exactius uero rem ipſam perpendens, dif
ferentiam facies inter ea quæ expellunt, & ea quæ ad
expellendum præparant: & inter ea quæ concoquunt,
& quæ ad concoquendum extenuant. Contentioſis ue=
ro, quibus præter ueterum morem ſua figmenta pla=
cent, faciemus ſatis, dicentes, naturæ concoctionem ali
quando incipere ab extenuatione, demum tamen ſem=
per incraſſare. quod in igne fieri uidemus. Nam poſt
mixtam argenti ſpumam cum oleo uel aqua, ignis pri=
mo totam materiam exæquat, ut extenuato craßiore
fiat homogeneum quiddam: & deinde totum incraſſe=
tur. Idem in fructuum maturatione, ut terrea primo ſit
acerbitas, quæ deinceps aquea humiditate diluitur: ac
demum inſpiſſatio ſequitur. Idem facit uentriculus, car
nes & panes liquoribus exæquans, donec in unum chy
lum omnia redigantur. Hinc putarunt antiqui, ex at=
tritione fieri concoctionem uentriculi: nam initio eſt
ſimilitudo quædam attritionis, ad quam confert den=
tium attritio exquiſita. Hæc itaque comminutio, fuſio,

ſeu extenuatio, ideo non eſt proprie uocanda concoctio, quia non fit per eam aßimilatio: ſed præparatio quædam ad futuram aßimilationem, quæ inſpiſſando & incraſſando procedet. Quod diligenter eſt notandum, ut memineris qua ratione extenuantia & incidẽtia concoctionibus adiuuandis præmittantur. Per ea enim adiuuatur concoctrix. ſicut quando purgationibus præmittuntur, per ea adiuuatur expultrix. Sublata per hæc eſt argumentatio ſecunda. non enim negamus facultati concoctrici ineſſe extenuādi uim: ſed extenuandi munus ad uaria conferens, à proprio concoquendi munere ſeparamus. una etenim eſt facultas, & multæ functiones: ſicut unius particulæ multi uſus.

Ad tertiam, ſiue materia ſit puri alimenti, ſiue uitioſi, hæc à natura fieri dicimus: eius, quod tenue eſt, incraſſationem: eius quod craſſum eſt, extenuationem: ac demum concoctionem eius, quod ad naturalem ſtatum redire poteſt. Sed eius, quod craſſum eſt, concoctio fit, poſtquam extenuatum eſt; ut iam demonſtrauimus: & docet ſeries ipſa uerborum Galeni, in qua poſt extenuationem meminit concoctionis.

Ad quartam: negare nemo poteſt in craßitie excedi naturæ modum, ut in tenuitate; cum eius temperamẽtum ſit mediocritas quædam: à qua fit receſſus tam ui calidorum, quàm frigidorum. Nam, teſte Ariſtotele, citato iam loco, & Galeno in ſecundo prædictionum: craßities fit tam à calido, quàm à frigido: à calido euaporante, à frigido conſtringente. Porro, in urinis

nis craßitiem à frigidis, craßis, & crudis humoribus originem trahere, paſsim docet Galenus. Quoniam exiſtente copia craſſorum & crudorum humorum, egeritur quandoque per urinam pars aliqua eorum, ut mox dicemus: et, ſi natura eos ualde aggreditur, fit magna urinæ perturbatio. Vnde tam tenues, quàm craſſæ urinæ, cruditatem indicant: ſed uaria ratione. Initio enim, quando natura in concoquendo deficit, tenues emittuntur. Quando uero craßi & crudi multi iam collecti ſunt ſucci, quorum pars aliqua urinis excernitur, aut quorum extenuationem & concoctionem aggreditur natura: craſſæ & turbulentæ fiunt urinæ. Tales uero craßi humores (ut iã rationi aduerſarij ſatisfaciã) ad naturalẽ ſtatũ redibunt, ſi à ualido calore fundantur, & extenuentur: ac etiã, ſi pituitæ adſit lentor incidantur. Vnde non concoctionem tenuitatis cauſam dicemus, ſed extenuationẽ. In qua re mirabile quid notabis, teſte Aëtio comprobatum, lib. 5. c. 29. Laudabiles, inquit, urinæ ita progrediũtur ad concoctionem, ut primo ſurſum nubecula, ſecundo ad mediũ enæorema, tertio in fundo hypoſtaſis perfecta concoctione inſpiciatur. In craßis uero, à collectorum humorum cruditate urinis, contrarius eſt ordo, ut aſcendere ſedimentum uideatur, conſpecta prius in fundo craſſa ſubſidentia: quæ multis imponit, putantibus eſſe indicium ueræ concoctionis, cum tamen id quod ſubſidet, non ſit ſemicoctum illud, quod puri proportionale diximus, à ſolidarũ partium aßimilatione dealbatum: ſed eſt portio quædam

pituitoſi,uel crudi humoris . cognoſcitur uero differre à uera hypoſtaſi,ex inæqualitate quadam: quia nec ſibi continuum id manet,nec ita læue, ſed uelut in arenulas diſſecta fæx,aut uelut farina craſſior, de qua Hippocr.*aphor.31.lib.7.*Item,*tota urina eius albedine tingitur : quod non eſt in uera hypoſtaſi.*Præterea,*totam urinam illæ cruditates ſolent turbare,& magis incraſſare :* Alia *differentia traditur à* Gale. *lib.1.criſ.c.12. cuius uerba hic aſcribam,quia uerſio communis non ſatisfacit :* Εἰ μὲν γὰρ τὴν χρόαν ἀκριβῶς ἐπιφυλάττει, ὑπόστασίν τε καὶ λευκὴν, καὶ λείαν, καὶ ὁμαλὴν, καὶ πολλὴν ποιεῖται, πέψεως μὲν ἂν εἴη καὶ οὕτως ἀκριβοῦς γνώρισμα. πλέονα δὲ, τὸν ὠμὸν ὀνομαζόμενον χυμὸν ἐκκαθαίρεσθαι δηλοῖ. Id *eſt,*si *enim colorem exquiſite ſeruauerit,ſubſidentiam uero albam,læuem,æqualem,& multam fecerit, ſic quidem erit concoctionis etiam exquiſitum ſignum.* Copioſiorem *uero ſi fecerit ſubſidentiam, humorem illum crudum uocatum expurgari demonſtrat .* Differentia *igitur hæc eſt,quòd copioſior fit ſubſidentia à crudo humore,quàm à uera concoctione .* Ad rem igitur : Tale *crudum(teſte* Aëtio*)primo apparet in fundo : deinceps,cum ad cōcoctionem attenuatur, incipit in medio apparere enæorema : ubi expleta eſt attenuatio,& cōcoctio eius,qui intus erat crudi humoris,ſurſum apparet in urina nubecula .* Porrò,*ſi humor non ſimul attenuando fuiſſet concoctus(uere enim tempore quo attenuatur,concoquitur, per partium attenuatarum aſſimilationem)*

latione m) ſed partes omnes attenuatæ manerent: concoctio ad perfectionem eas uniuerſim duceret, iterũ incraſſando: & inſtar dictarum probabilium urinarum, iterum ad inferiora uergeret ſedimentum, quod prius aſcenderat. Quod efficax eſt argumentum, ad diſcernendum extenuationem à cõcoctione: cum illa ſurſum, hæc deorſum agat urinæ ſedimentum: aut concoctio ſola deorſum agat, extenuatio cum concoctione ſurſum. Ad ea, quæ de ſputo ſunt adducta, per hæc ſit reſponſum: Exceſſum *in craßitie fieri concedimus.* Ab *utraque cauſa, calida uel frigida, craſſum uel lentum fieri ſputum aſſerimus.* Remedia *uero non à concoquentibus, ſed ab incidentibus, & extenuantibus petenda: humectantibus quoque non neglectis, quæ ad eductionem ſputi conferunt, lib. 5. ſim. med. cap. 12.* V*nde fit manifeſtum, argumenta aliud nihil concludere, quàm extenuãtia & incidentia, eſſe ad concoctionem iuuandam neceſſaria.* Ipſa *uero concoctio non extenuat, ſed incraſſat.* Alui *excrementa, alia ratione, quàm ob cruditates, incraſſeſcunt, & exiccantur, ut σπυραθώδη, id eſt, in gyros ſeu ſpyras conuoluta reddantur, inſtar deiectionis caprarum, ut habet* Gale. *ſecundo prorrhetici, & quarto de ratione uic. acut. nempe, quia pluſculum retinentur, & à copia igneæ caliditatis exiccantur, & inſpiſſantur.* Ex *hoc tamen nihil ad rem argumentatio concludit: nec ob cruditatem id accidit, cum ne uni quidem per morbi initia exeant talia excrementa, ut dicto libro prorrhetici teſtatur* Galenus.

Expoſitio

Expoſitio Hippocratici aphoriſmi.

Sermo quartus.

HIPPOCRATICA *ſententia, quam enarrandam ſuſcepimus, ſcripta eſt in hunc modum:* Πέπονα φαρμακεύειν, καὶ κινέειν, μὴ ὠμά. μηδ' ἐν ἀρχῇσιν, ἢν μὴ ὀργᾷ. Τὰ δὲ πλεῖστα οὐκ ὀργᾷ. *id eſt,* Concocta *medicari, atque mouere, non cruda: nec in principijs, niſi turgeant: ut plurimum uero non turgent.* Ita communiter uertunt. *ego tamen, pruriant dicerem potius quàm turgeāt, ſumpta à laſciuientibus animalibus ſimilitudine, ut ait* Galenus. *sunt qui explodant uerbum illud, nec in principijs: quod tamen* Galenus *legebat, ut citat in commentario aphoriſmi uigeſimiquarti, eiuſdem ſectionis, & lib.8.de comp.med.ſec.loc.primo criſ.cap.9.de totius morbi tempo.& lib.4.de ra.uic.cōmen.38.* Docet nos Hippocra.*eo uerbo, in principijs magis ſubeſſe cruda, tumq; magis humores turgere.* Peculiarem *quoque uim habet illa particula, propter craſſa excrementa, & ſynceros humores, qui crudi nō ſunt, nec cōcoqui poſſunt: tamen in principio non educūtur, quia extenuandi prius, & incidendi ſunt, & meatus fluxiles reddendi: eo magis, quia cruditas, quæ fit in principijs morborum, non omnino idem eſt, cum ijs, quæ ipſe* ὠμὰ *uocat.* Prin*cipium intellige, primum uel ſecundum diem, apho.* 24 *lib.1.& lib.quos opor.purg.* Expoſitionem *iam ipſam*

aggre=

aggredior, duas conſyderãs rationes, & extrema duo. Ratio altera concedendæ purgationis, altera prohibendæ. Extremorum duorum maxime diſtantium, alterum erit ueluti exemplar, ſiue canon, eorum humorum, qui purgari nequeũt: id erit crudus proprie dictus humor. Alterum, eorum quos purgare quouis tempore licet: id erit turgens humor. Comparatione ad hæc duo extrema facta, omnes humores medios colligemus, quos purgare liceat, nec'ne. Ratio prima, quare poſt concoctionem ſit purgandum, traditur in commentario Galeni: Quia poſt concoctionem habemus naturam pharmaco adminiculantem. eadem ratio in lib. quos oporteat purgare. Tunc enim, natura pellente, & pharmaco attrahente, facilior ſequitur eductio. Pellit uero natura, poſtquam concoxit, & ſecreuit. Rationem, quare in crudis non ſit purgandum, dicemus, ſi prius, quæ ſint cruda, explicuerimus. nam aliæ aphoriſmi uoces, aut notæ ſunt, aut à Galeno expoſitæ. Cruda Hippocrates ὠμὰ uocat. Ariſtoteli aliud eſt ὠμότης, aliud ἀπεψία. Galenus inſuper cum alibi, tum primo ad Glauconem, meminit χυμῶν ὠμῶν καὶ ἀπέπτων, id eſt, humorum crudorum & incoctorum: ut hi ad uentriculum potius: illi ad uaſa, uel totum corpus ſpectent. Apepſia enim inconcoctio, ſeu quæuis concoctionis priuatio dicetur: quam etiam noſtri cruditatem interpretantur, ſiue ſit inconcoctio, ſiue tarda & difficilis coctio, ſiue deprauata coctio. De quibus Galenus tertio & ſexto de morb. & ſympto. octauo metho. & Aëtius

us lib.9.cap.23. Humor autem qui uere ὠμὸς dicitur, de quo Hippocrates loquutus eſt,in primis uenis, quæ ſunt meſenterij & ſimæ iocinoris, potiſſimum generatur,quarto de ſanita.tuend. & tertio epid. idq; maxime in pueris,otioſis, & uoracibus,lib.2.de natu.hum. Refert ſimilitudine pituitam: adeo ut Philippus uitreã à Praxagora dictam pituitam, crudum humorem ſimpliciter appellauerit, ſecundo de differentijs febrium cap.6. Quod tamen Galeno non probatur,licet ſub genere pituitæ omnes frigidos humores, qualis ẽ crudus, contineri uelit. Diſcrimen, quod facit ipſe inter crudum humorem, & uocatam pituitam, habetur primo alimentorum, quarto,& ſexto de ſanitate tuenda,lib. de plenitudine, & decimo de compoſitione medicamentorum. Ex quibus locis colligitur, crudum humorem craſſiorem eſſe,quàm ſit pituita,minus lentum, minus frigidum,minus humidum, minus flatulentum: puri, aut ſpiſſo urinæ ſedimẽto,aut elixis fabis,ſimilem. Oboritur corpori ab eo, ſi præualeat,quædam albedo decolor, plumbea,ſeu mixtura ex albo & liuido: pulſus inæqualis,præcordia inflata: & alia ſigna, de quibus lib.de miſ. ſang.& 12.metho. De talibus hic loquutum Hippocratem,uel ex ipſa dictione conſtat. De illis quoque aphoriſmum exponit Galenus,lib.4.de ſanit.tuenda. Varias enim humorum differentias ad tria ſimplicia genera reducit. Sanguinem ponit medium,citra eũ crudos,poſt eum bilioſos. Illi ex ſanguine nondum perfecto,hi ex eo ſupra modum excocto: illi cõcoctionem,

bi purgationem deſyderant. Nec alios unquam humores,præter hos crudos cōcoxit Hippocrates. Nec ideo concoquit,ut eos ſimpliciter pellat: ſed, ut eis concoctis,quæ ſecernuntur excrementa ducat, aut etiam eos ipſos, ſi aſsimilari nequeant. Licet ergo crudo miſceatur bilis,uel aliæ fiant mixturæ, nunquam crudum hoc loco uocabimus,niſi aliquid ſit in eo citra ſanguinē ſubſiſtens,quod in ſanguinem poſsit concoqui. Et, ſi citra ſanguinem ſubſiſtens humor, in alienam qualitatem ſit corruptus,non amplius erit crudus. Naturalis itaque pituita ac etiam acida,inter cruda numerabitur. Sed uitream, ſalſam,& alias, ſi concoctione poſsint in ſanguinem uerti,dicemus crudas,alioqui nullo modo. Ipſa nanque uocabuli ratio nos docet, ut crudum uocemus, quod concoquentis naturæ metas nondum attigit,attingere tamen eſt aptum. Et cum de proprie uocato crudo humore tot locis à Galeno doceamur, dicemus omnem cruditatis humorum rationem ab eo pendere, ab eoq; ſumi rationem prohibitæ purgationis. Vt in humoribus mixtis,quanto maior erit crudi portio, tanto fortius interdicta cenſebitur purgatio. Vbi autem erit minor eius,& bilioſi ſucci maior portio,non adeo delinquemus tentata purgatione: nam tales à crudis recedentes,ad turgentes in alio extremo poſitos accedunt: non enim ſic diſtant illa extrema, quin idem crudus humor poſsit turgere. Ratio itaque prohibitæ purgationis eſt:quia crudus humor ob craſsitiem & frigiditatem eſt tardi motus,nec pharmaco obediet: unde ſymptomata

Crudū dr qd nō attig metas naturę cōcoquentis,

Ratio qr crudus humor impediat purgationem.

ptomata praua ſequentur, & tanto deteriora, quanto pharmacum erit in attrahendo generoſius; & humor ob maiorem craßitiem in reluctando ualidior, aut magis fixus; & in uijs anguſtioribus. Ex *tali itaque lucta excitabuntur tormina, roſiones, animi deliquia, faſtidium, mali pulſus, atque uertigines. lib.* 4. *ſani. tuend. & aphor.* 9. *lib.* 2. *& lib. quos oport. purgar.* Item, *medicamentum partes ſanas abſumet, contabefacietq́; ac ducto ad imbecillitatem corpore, morbus ſuperior euadet lib.* 4. *de rat. uic.* Item, *tentata purgatio, naturam exagitans, cõcoctionem futuram impediet, quæ quiete erat iuuanda, ut eodem loco ſcribit* Hippocrates. *Adde non ſolum crudos ipſos tunc non eſſe educendos, ſed nec alios expulſioni paratos, ſi crudi uias obſideãt, per quas alij ſunt educendi.* Nam *ſua craßitie ac tarditate perſiſtunt; & obſtruunt: ita ut ipſi non educantur, & alijs ſint impedimento, quo minus poßint educi: ut eleganter* Galenus *lib.* 4. *de ſanit. tuend. Cum itaque in uenis meſenterij, & concaui iecinoris hi potißimum generentur, non erunt impedimento ducendis alijs ex uentre humoribus.* Ex *alijs uero partibus, cum per primas uenas futurus ſit tranſitus, duci non permittent, niſi prius ipſi extenuati & inciſi concoquãtur; aut partim miſſo ſanguine caute educantur, lib. de miſſ. ſang.* Eadẽ *ratione mißionem ſanguinis purgationi præmittimus, ut medicamentum uias inanitas inueniens, ſine impedimento ſuccos attrahat, libro de renum affectibus, & libro de mißione ſanguinis contra* Eraſiſt. Habes *rationem*

nem noſtri aphoriſmi non impedire, quo minus leni pharmaco aluum ducas: quia cruditas primarum uenarum non impedit ducenda ex uentre excrementa: cum leniendo potius, quàm ſuccum attrahendo, talis eductio fiat, διὰ τῶν ἐκκοπροτικῶν μᾶλλον ἢ καθαρτικῶν. *Quid ſi in uentriculo ſit cruditas?* Re*ſpondeo, ſi ſolum ſit cibus recenter iniectus, expectanda concoctio: ſi multa ſit crapula, uomendum ilico, ut ex* Philotimi *&* Praxagoræ *authoritate docet* Gal. *libro* 4. *de ſanit. tuen.* Idē *ex* Apollinario, *lib.* 2. *de cōp. med. ſecundū locos, in cura doloris capitis ex ebrietate.* Idē Aëtius *lib.* 4. *cap.* 51. Nec *ibi eſt tutum expectare ſuccorum eiuſmodi concoctionem: nam citius forte corrumpentur, quàm cōcoquantur. & ſi cōcoquantur, obita concoctione, uenæ nimis replebuntur, ut ait* Paulus *libro.* 1. *capite.* 32. Accedet *etiam ex ciborum uaporibus, capitis dolor, ut docet* Gal. *in principio libri de remedijs paratu facilibus.* Ideo *ſine mora uomendum, ſicut ubi ſunt acidi, & nidoroſi ructus,* 8. *method.* Per *aluum uero ducere crudos humores ex uentriculo, uetat ratio noſtri aphoriſ.* Nam *tardus eſt ad motum crudus humor, & anguſtus pylori tranſitus, & multi inteſtinorum anfractus: in quibus remoraretur humor, ſugentibus præſertim meſeraicis uenis.* Optima *itaque ratione, uomitu potius educuntur, ueluti turgentes: quia moleſtant, & nondum ſunt firmati, & ampla gulæ uia.* Sicuti *& alios, qui ad inteſtina ruūt, per inferiora ducimus, etiam ante concoctionem: quia in=*

ter prurientes ſeu turgentes, eos numeramus, & quò natura uergit, nos ſequimur. Eadem ratione pituitam aluo ſubducimus, quoniam licet non ex uenis, ex uentre tamen eam celeriter euacuari, nos docuit Galenus in fine ſecundi de natura. facult. ad quem modum & crudi aliquando pelluntur, lib. de plenitud. Nec mireris, quòd permiſsionem purgandi turgentes, extendam ad omnes deorſum uergentes, & non fixos humores. Nam tales ὀργᾷν quodammodo dicuntur, & ita exponit Galenus lib. 8: de compo. med. ſec. loc. his uerbis: πέπονα γὰρ φαρμακεύειν ἀξιοῖ καλῶς ὁ Ἱπποκράτης, μὴ ὠμά, μηδ' ἐν ἀρχῇσιν, εἰ μὴ ὀργᾷ. τουτέστιν, εἰ μὴ πρὸς τὴν ἔκκρισιν ἐπάγοιτο ἡ κίνησις, καὶ μήπω μηδεμίαν ἔχουσα πρὸς ἓν μέρος ἑδραίαν ῥοπήν τε, καὶ στάσιν. Id eſt, Concoctis enim medicandum merito dignum putauit Hippocrates, non crudis, neque per initia, niſi pruriant, ſiue turgeant: hoc eſt, niſi motus ad excretionem agatur, & nondum ullam habeat ad unam partem inclinationem firmam, ſtationemq́;. Idem lib. 4. de rat. uic. ſtatim initio purgandum eſſe ait, priuſquam in partem aliquam firmentur humores. quaſi turgere dicantur, illi qui nondum ſunt impacti. Summam ferè totius aphoriſmi iam tradidimus. Sed latius omnia ſe pandent, ſi Manardi rationes, Auicennæ, & Raſis diſsidia, de bile concoquenda, uel initio purganda, adamuſsim excutiamus. Cum autem nulla eius poſsit eſſe coctio, ut oſtendimus, inepte illi concoctionem ſomniant. An uero ſine alia præ

An bilis poſsit cocoq.

para

paratione poßit bilis initio purgari, mox ego deducam. Non ſolum enim bilem exquiſitam, ſed & ſeroſos humores, etiamſi aliquid habeãt aquoſi ſanguinis, quod concoqui poßit, initio cum Galeno *educam: ratione optima. Nam ſicut crudi proprie dicti, & qui ad eos accedunt, purgare prohibent: ita turgentes, & qui ad eos accedunt, cuiuſmodi tenues ſunt, idipſum ſuadent. Sed prius cum* Manardo *paucis agendum. Is enim loco à me citato, parum abeſt, quin aphoriſmum hunc è medio ſublatum uelit: & quaſi contra eum pugnans, multa adducit, ut crudorum purgationem nobis ſuadeat. Primo in morborum principijs iureiurando probat conuenire purgationes, per caßiam fiſtulam, diaphiniconem, diaprunis, &c. Sed eſto, hæc partim uera ſint, eadem eſt mens* Hippocratis *&* Galeni. *Nec aphoriſmo noſtro prohibentur pharmaca, quæ aluum lubricant, & à uentre materias ducunt, ut expoſuimus. Nam hoc eſt non crudum humorem, ſed excrementa trahere. Noſter uero aphoriſmus, crudi attractionem prohibet, non omnem alui deiectionem. Quin* Hippocrates *&* Galenus *eis purgationibus initio ſunt uſi. Nam* Hippocrates *lib. 4. de rat. uictus, lacte aſinæ cocto etiam initio purgat. Galenus etiam purgationibus his præparatorijs utitur, ut corpus fluxile reddat. Nam id tam cibis, quàm pharmacis facere conſueuit, ut refert libro undecimo method. ubi mulſam, & cibos qui uentrem liquent, & pharmaca quæ modicè proritare poſsint, commemorat. in quam claſſem &*

caſsiam noſtram conijcias. Concoctione *inſuper non expectata,ut turgentia, ita ea quæ circa uentrem moleſtant,purgamus: idq; magis, quando pharmacum lubricando,non fortiter attrahendo, purgat*. N*am uis attractoria pharmaci eſt; quam timent* Hippocrates *&* Galenus*: quæ humore non obſequente, mala ſymptomata ſolet excitare*. Q*uinetiam natura ipſam bilem,aut pituitam,per uomitum,& per aluum, ſæpe in primis acceßionibus deijcit:ergo nephas eſſet,naturæ motus non imitari;cum ratio aphoriſmi nobis ſuccurrat: quia naturam habemus pharmaco adminiculantem.eo magis,quia talia excrementa non poſſunt amplius concoqui,ut oſtenſum iam eſt: ideoq; pronum eſt ea uacuare,quando ad inferiora uergunt, & à natura pelluntur*. L*icet ergo in multis uera dixerit* Manar*dus,tamen aphoriſmi mentem ignorans, eum perperam damnat*.N*am eadem ratione prædictos humores, qua & turgentes educimus: quia naturam habemus adminiculantem*.Ea *ipſa ratione,in tertianis, bilem ad uentriculum confluentem. mox ducit* Galenus*, primo ad* Glauconem.Et Hippocrates *libro quarto de ratione uictus etiam ſcammonia initio purgat,uentre murmurante.quod tutius nos benedictis pharmacis tentabimus*. Nam *obuium eſt,talem humorem,uelut turgentem,pellere:qui murmur excitando iam prurire uidetur*.Prætere*a,lata uia eſt; nec tranſitus per anguſta, ut in uenis hepatis,in quibus maxime cruditas impedit purgationes.Inhibens enim aphoriſmi ratio,locum*

non

non habet in his quæ ex uentriculo ſurſum, & ex inteſtinis deorſum pelluntur: cum ſint lati et breues exitus, & humor quaſi turgens, aut ſaltem non fixus. In *quibus omnibus cum ſint multa perpendenda, tam ex modo humoris, quàm diſpoſitione corporis, merito dixit* Hippocrates*, multa præmeditatione ei opus eſſe, qui in principijs purgare tentat.* Non quòd in aluo *exoneranda requiratur multa præmeditatio: ſed in parte humoris noxij, uelut turgentis, educenda.* Tunc enim *perpendere oportet, qualis ſit humor: & quatenus turgentium, uel fixorum participationem habeat.* In *corporis diſpoſitione perpendendum, per quos meatus ſint humores educēdi, an ſatis illi ſint reſerati, nec'ne. alia quoque conſyderanda, de quibus aphoriſmo uigeſimoquarto libri primi.* Ad Manardum iam *reuertamur, qui nullum non mouet lapidem, quo poßit aphoriſmum labefactare.* Qualitatem, *inquit, quantitatem, & locum, ſæpius nos cogere, ut ante concoctionem uacuemus.* De *qualitate probat in turgente materia. quod nos fatemur, & aphoriſmus expreſſit.* De quantitate *multa adducit, ut excedens modus, plus quàm turgens qualitas, purgans pharmacum, etiam in cruditate requirat.* Qua *ratione noſtro uoraci, & intemperanti ſeculo, purgationem magis commendat.* Sed *ego, ſiquid noſtro ſeculo audacius purgemus, ob mitiora pharmaca euenire puto, nō ob uoracitatem, quæ par fuit ætate* Galeni. Præterea, *ſi ex uoracitate quid redundet, uomitu id educendum oſtendimus. Si alia ſit in corpore*

cruditas, modum curandi multitudinem crudorum tradit Galenus lib.12. metho.4. de ſanita.tuend. & lib. de curat.per uenæ ſec. Si ob multa alui excrementa, purgationes in uoracioribus commendes, nos has alui deiectiones ultro conceßimus, nec quicquam aphoriſmo noſtro faceſſunt negotij. Nec ob noſtri ſeculi uoracitatem, purgationem commendare, ſatis conuenit cum Galeno, qui ob eam ipſam cauſam diuitibus conſulit mitti ſanguinem, lib.11. metho. quia plures ex luxu, & ciborum intemperantia, ſuccos congeſſerunt. Proprium enim mißionis ſanguinis eſt, ſuccorum indiſcretã multitudinem minuere: cum pharmaca ſecretos potius humores attrahant, quos in cruditatibus poſt uoracitates non inuenias. Sed ponit Manardus eſſe crudorum copiam cum febre, & uenam ſecari non poſſe. Tunc quidem, aut curatio per frictiones, et inediam, quam duodecimo methodi tradit Galenus, eſt tentanda: aut, ſi uires ſunt imbecillæ, deſperatus eſt æger, prædicendaq; mors, non manus admouenda. Quòd ſi leui pharmaco uentrem lenias, aut ab excrementis exoneres, ſæpius iam diximus, eam uacuationem ab Hippocrate non uetari, quia illa non eſt uacuatio crudorum. imò tunc largius eſt aluus ducenda, quando non licet ſanguinem mittere. Quoniam exonerato uentre, & reſeratis meatibus, etiam aliquid noxij humoris facilius pellet natura. Sin ualentiore pharmaco crudos humores aluo deijcere tentes, mala ſymptomata adduces. Non igitur uideo, qua ratione nos ad crudi. purgationes

quantitas cogat: niſi hæc unica, quam tamen non attendit Manardus. Nam ex *ſuperabundantia fieri poteſt, ut humor aliquis turgeat, & pellēdus ſecernatur: ut habet Aëtius libro tertio, capite uigeſimotertio, & Galenus aphoriſmo primo, libri quarti. Quantitas tunc purgationem requirit, non ob copiam, ſed quia turget. Synceri etiam humoris quantitas purgationem requirit, ut docet Galenus libro quarto methodi, ſed de crudo nos loquimur.* Habet pro ſe Manardus *interpretes Auicennæ: qui* Fen *prima tertij, tractatū primo, cap.* 29. V*bi, inquit, timetur ebullitio materierum, ſi* ,, *expectemus concoctionem, ut à calore fuſa & aucta* ,, *materia faciat diſtentionem doloroſam, tutius eſt à ua*- ,, *cuatione incipere, ut reliquum cōcoqui incipiat. Quæ* ,, *uerba, ſi per uacuationem miſsionem ſanguinis intelligat, uera ſunt, & à Galeno tradita aphoriſ. uigeſimo nono lib. ſecundo.* Sed *Manardus non ueretur purgationi tribuere quod proprium eſt miſsionis ſanguinis: & uerbum uacuare de purgatione interpretari, contra ipſiuſmet* Galeni *expoſitionem, aphoriſ.* 17. *libri ſecundi &* 2. *prædi. commen.* 14. Idem *octauo & undecimo methodi, præſtare ait, ut per miſsionem ſanguinis maiore parte uitioſi ſucci educta, ad reliqua accedamus remedia: leuata enim natura alacrius reliqua concoquet.* Proprium *itaque miſsionis ſanguinis eſt, minuere materiam quæ concoqui debet, ut reliquum facilius concoquatur, libro de curatione per uenæ ſectionem, quarto de ſanitate tuenda, & dicto aphoriſmo*

uigeſimonono. Purgationis uero rite peractæ proprium eſt, non ſanguinem, ſed materias ſecretas educere: libro de natura humana, & de atra bile, & de purga.medicā facultate. Materiæ enim quas purgatio educit, aut nullo modo, aut ægre concoqui poſſunt. imò concoctionem agitatione corporis ipſa impedit, lib. 4. de ratione uictus, commentario quadrageſimoquarto. Aegre autem dixi, propter pituitam, & alia ſeroſa recrementa: quæ etiam educuntur, quia difficulter nutriunt, & facile deſcendunt. Itē, Hippocratica eſt regula, in purgationibus talia eſſe educenda, qualia ſponte, & utiliter ſolet natura pellere. Non ſæpius uero uidit Manardus, naturam utiliter initio pellere partem male cocti ſanguinis. Sed ille, communem ſequutus errorem, credidit, cruditatem hanc eſſe humorum illorum ſeparatorum: cum uere cruditas ſanguinis ſit in morborum principijs. Quòd ſi quis ſit alicubi ſecretus humor, de eius purgatione in ſequentibus dicemus. Nunc ſat nobis ſit oſtendiſſe, ueram in morborum initijs cruditatem, quæ urinis indicatur, & quæ purgationem inhibet, eſſe ipſius ſanguinis, ſeu alimenti. Diſpice iam Lector, quàm inepta ſit purgatio, ad incocti ſanguinis, uel crudi & craſſi humoris partem educendam: nec tali unquam minoratiuo, ſi ſapis, utitor. Sed cum tuto minorare uoles (ſi hoc minorare eſt) ſolas materias communes, ſeu excrementa, ducito. Nam ſolet, ex ſequela quadā, reſeratis meatibus, aliquid noxij humoris ſecerni, & educi: cum ſola natura, nobis non iuuantibus,

tibus,id ſoleat per paroxyſmos efficere. Præterea, *at-trahēte pharmaco licebit uti,cũ præmeditatione: per-pendendo quatenus humor redundat,turget,ad uentrẽ confluit,aut mobilis ſatis eſt,non multa impediẽte cru ditate.* Non *eſt tamen,quòd temere quis putet,poſſe ſe minoratiuo pharmaco,crudam illam,& in loco fixam materiam,in duo ſecare,& partem auellere.nã id nec aphoriſmus noſter , nec ipſa ratio permittit.* Permiſit *autem* Hippocrates,*cum prædictis meditationibus , in ſolo initio,nec in alio ullo tempore,non cocta purgare: quia in nullo alio tempore humores ita mobiles & pru rientes inuenius,cum ſoleant poſtea in partem aliquam firmari.* Quod *luculenter docuit* Galenus *lib.* 4 *de ra-tio.uic.acut.* Vel *ſtatim,inquit , ab initio,priuſquam in partem aliquam firmentur humores,medicandum eſt : uel poſtea,cum ad maturitatem fuerint perducti.* Alia *etiam ratione initio potius permittenda purgatio,quia mitiora tunc ſunt ſymptomata.* Vnde Hippocrates *ra tionem trades purgationis initio faciendæ,circa initia & fines ſymptomata dixit imbecilliora .* Nec *initio ſæ pe concedenda attrahentis pharmaci purgatio,cum di cat* Hippocrates *magna ex parte non turgere humo-res.* Nam *in ſolis illis morbis,qui breui ſunt terminan di,contingit humores turgere,ut qui in talibus ſunt te nues & mobiles .* In *longis nunquam turgent, ſed fixi ſunt,& craßi : ideoq; ſemper in eis iubet* Galenus *ex-pectari concoctionem,apbor.*24. *lib.*1. Nec *locus tunc eſt illi coniecturæ , ſi quid uidetur mouendum , moue .*

Non

Non eſt ergo, quòd ex hoc aphoriſmi loco, omnes purgationes ſibi initio licere, putet Manardus: cum propter ſanguinis miſsionem ſit magis ab Hippocrate dictum: ſi quid uidetur mouendum, moue: cum etiam in alio aphoriſmo, raro eſſe in principio purgandum dicat: & in noſtro, tantummodo, quando turgent. Omnis enim initio purgandi permiſsio ab illa turgendi ratione pendet: ſicut omnis prohibitio à cruditate. A` turgentibus extenditur permiſsio, in tenues, bilioſos, aliquam motionem excitantes, aut aliquo erumpentes, aut ſaltem non fixos, in quibus omnibus maior eſt, uel minor permiſsio, ſicut cruditas magis uel minus impedit, pro uaria craſsi & uiſcoſi ratione.

Tertio, ultra qualitatem & quantitatem, etiam locum cogere ad crudorum purgationes, in pleuritide conatur oſtendere: quod nos falſum eſſe mox demonſtrabimus. Si locum dixiſſet uentrem, nos facilius inde purgationes admitteremus: ſed illud ob quaſi turgentem, & eo uergentem humorem, ut dictum eſt. Ex quibus colligimus, ob nullam ſuarum exceptionum, aphoriſmi noſtri regulam delirare, ſed ſibi adamuſsim perpetuo conſtare. Deinde Manardus uarios citat locos Galeni, in quibus, non expectata concoctione purgabat: ut in ulceribus, uulneribus, cacochymia, alopecia, achoribus, dolore capitis, inflammatione oculorum, &c. lib. 4. & 14 metho. & de compo. med ſecundum locos. Aduertendum, totius corporis uacuationem localibus medicamentis præmitti, nulla ſubſiſtente febre, aut uenoſi generis

cruditate, quæ in febribus oboritur. Vnde merito Galenus totum purgat non expectata coctione. Quomodo enim expectabitur coctio, ubi non eſt cruditas? Si enim à corpore ſano & cacochymo, humorem educere uelis, eam concoctionem non expectabis, quam barbari ſuis ſyrupis ſemper, & inepte moliuntur: multoq; magis aberrant, frigidos propinando ſyrupos: quos in febribus alia ratione eſſe admittendos, infra dicemus. Nunc ſat nobis ſit, concoctionem non expectandam, nec moliendam, ubi non eſt cruditas. Quod ſiqua in achoribus, cephalalgia, phlegmonis, & alijs eiuſmodi partium affectibus, acciderit ex fluxione, aut ex alimento eo deſtinato, loci illius cruditas: illa nec admodum urinis indicatur, nec purgationem totius impedit. imo nec per aluum ſolent educi talium locorum materiæ, ſed per alios meatus. ut. 7. 11. & 13. metho. & 2. ad Glau. docet Galenus. At ſi humor ſit per aluum educendus, in quacunque ſit parte, ſi crudus ſit, iuxta aphoriſmi regulã, poſt cõcoctionem educetur. Teſtis Galenus in lib. quos oporteat purg. Qui, inquit, in parte certa corporis fixi ſunt ſucci: hos antequam concoquantur, nullo alio auxilio mouere, neque medicamentis tentare oportet. idem apho. primo lib. 4. & lib. 8. de compo. med. ſecundum locos, ubi etiam in inflammatione hunc aphoriſmũ commendat Galenus, quem Manardus ſugillat. Nec tamen ideo probat, crudum humorem, in quacunque ſit parte, poſſe ante concoctionem educi. Subſiſtente uero in parte aliqua crudo affectu, modo nulla ſit in uenis,

aut uentriculo cruditas, euacuamus totum, reuellentes, ne quid in affectam partem fluat: quod aphoriſmus noſter non uetat.

Demum citat *Manardus Galenum & Hippocratem in lib. de rat. uic. acut. ut qui purgatione utantur, materia non turgente, nec cocta.* Nos *contra, probibere eiuſmodi purgationes* Hippocratem *dicimus, urinis exiſtentibus crudis, &* Galenus *com.* 43, *lib.* 4. Corporis, *aut, purgationẽ prorſus uitare oportet, cum in humoribus eſt cruditas:* At *in morbo laterali (inquit ille)* Hippocrates *initio purgat: &* Galenus, *prima, ſecunda, quarta, & quinta die, medicamẽta ſe dediſſe commemorat.* Hippocratem *nos fatemur, lib.* 2. & 4. *purgationem imperare, dolore eas, quæ ſub ſepto ſunt partes infeſtãte.* Sed *illud eum in principio iubere nõ omnino quis concederet, cum antea appareat duraſſe dolorem nec uarÿs fomentis fuiſſe leuatum.* Verum *fateamur nos, de purgatione in principio facienda eum loquutum: nã ita exponit Galenus: &* Hippocrates *ipſe, mox tolli fomẽta iubet, & purgationem, uel ſanguinis miſſionem tentari.* Perpendere *debuiſſet* Manardus, *diſſidium inter* Hippocratem *& Galenum, in admittenda purgatione ibi exortum, pendere ex turgendi extenſa ratione, iuxta illas ſententias: ſi quid uidetur mouendum, moue; &, raro id, ac cum multa præmeditatione faciendum.* Quæ *omnia, quomodo ſint perpendenda, non piget, ut rem neceſſariam, repetere: ut cõſyderetur, quatenus materia turget, deorſum uergit, aut mobilis eſt:*

& quatenus cruditatis multum aut parum habet: & quatenus eſt corpus ad purgationes aptum, & meatibus reſeratis, ac humoribus extenuatis, præparatum. In his itaque conſyderandis obortum eſt diſsidium inter Hippocratem *&* Galenum, *& uterque rationem habet.* Nam Hippocrates *purgat initio materiam, uelut turgentem, & deorſum uergentẽ, ad partes ſepto tranſuerſo inferiores.* Galenus *uero id tãquam periculoſum dimittit, ueritus (ut libro tertio refert* Paulus*) turbationem, quam purgatio accerſire poſſet, reſiſtente crudo humore.* Item *ob calorem acutæ febris uitat* Galenus *attrahentia pharmaca, quæ calida ſunt.* Denique *periculoſum ait, in medicamenti exhibitione aberrare in morbis acutis, apho. 24. libri pri.* Porrò, *quia noſtra benedicta pharmaca leniter agunt, non ſunt ita formidanda: ſed etiam illa minus ſufficienter attrahunt, etiã ſi pectorali decoctione adiuuentur.* Quoquo *tamen modo nihil contra aphoriſmum probat* Manardus: *nam ex dicta turgẽdi ratione, purgatio ibi permittitur.* Nec *ex libro quarto aliquod poteſt emendicare ſuffragium.* Nam *cum die quarto purgandũ pleuriticum docet* Hippocrates, *ſeu quiuis ille fuerit author:* Galenus *rem omnem iuxta aphoriſmorum præcepta definiens, ait: nõ eſſe perpetuum, quarto die purgari debere: ſed uel ſtatim in principio, materia turgente, id eſt, non fixa: uel expectata coctione.* Vnde *colligit, ſe aliquando primo & ſecundo die medicamẽta dediſſe, ubi per corpus aberrabat aliquis, in partem nullam firmatus humor.* Ali

quando

quando uero, quarto uel quinto die, apparente iam concoctione. Ecce claram diſtinctionem Galeni, qua & purgationem initio factam, & poſtea factam defendas: nunquam tamen crudos ſuccos, non turgentes, initio cum Manardo uacuabis. Parcant mihi eius manes, ſi pro ueritate, quod ſentio, ingenue profiteor. Nam ferendum non erat, ut in medicam artem iam renaſcentem, error aliquis irreperet: quod facile alioquin foret, eius uiri authoritate, quæ magni à multis penditur. Nomini eius peperciſſem, ſi ſperaſſem, eum ſua poſſe emẽdare. Hac enim ratione, uiuentium nominibus parco: non quòd in eos pugnam detrectem.

An humores tenues ad expulſionem egeant preparatione.

Supereſt Arabum certamen, in quod & alij plures ſunt prouocati: An tenues humores, præparatione ad expulſionem egeant. In idem nos quoque deſcendere coacti, nouis ſtratagematis utentes, copiam pugnãdi hoſti faciemus. Prodeat igitur primus in aciem princeps Auicenna: qui Fen prima quarti, tracta. 2. cap. 7. ſic ait: Humoris autem cholerici digeſtio eſt, ut conuerſus à ſubtilitate fiat ſpiſſus: & aqua quidem frigida facit illud. Si alijs ualidioribus machinis non impetant nos Arabum turbæ, facile huius imbelles ictus retundemus, copias ex Ariſtotele & Galeno, in præſidijs iam antea collocatas, euocantes. Digerente ſiquidem barbaris frigida aqua, illi nec ad concoctionem, nec digeſtionem utentur. Quin potius, ad finem primi de ratione uictus acut. affirmat Galenus, eam craſſos refrigeratione reddere humores, denſareq; tumores, ut euacuari

uel digeri difficilius poßint. Eadem *tradit nono metho di, ubi frigidæ refert incommoda. Alibi quoque paßim, tumores ex infrigidatione fieri ſcirrhoſos ſcribit, & frigidæ potum ante ſigna cõcoctionis propinari uetat: Scopus enim aquam porrigendi eſt* Galeno, *qualitatem alterare, & humorum feruorem ſeu acrimoniam extinguere.* Quarto *nanque de rat. uict. altero duorum modorum curandum docet cauſonem: bilioſos humores uacuando, aut eoſdem extinguendo: ibiq; extinctionem frigidæ potu molitur.* Eadem *uerba apud* Paulum *lib. 2. cap. 29.* Hinc *fit, ut frigidæ potus eos per accidens uacuet: quia extinctæ materiæ præualet expultrix, & eam pellit.* Sed, *ſi frigidam propinat* Galenus *poſt ſigna concoctionis, quomodo* Auicenna *ad concoctionem uel digeſtionem iuuandam ea poterit uti?* Nec *prætextu abuſus illius uocis, digeſtio, defenſionem inueniet.* Nam *quacunque ſit uſus Arabica uoce, facultates naturales eum ignoraſſe iam oſtendimus.* Falſum *quoque eſt, ea ratione commendare talia bilis digeſtiua.* Primo, *quia non conueniunt ante ſigna concoctionis.* Secundo, *non conueniunt bili craſſæ obſtruenti.* Tertio, *quia nec in tertianis exquiſitis, frigidæ potu utitur* Galenus. *nã generoſius eſt remedium, & conuenit potius in ſummis febrium acceßionibus.* Quarto, *quia bilis, ut ad purgationes præparetur, non debet incraſſari, ut oſtendam.* Quinto, *quando ita eſſet, ut bilioſis ſemper conueniret, non tamen eſt digeſtiuum præſidium, quod ad purgatorium aliud pharmacum, materiam præparet: cum ipſa*

Scopus porrigendi aquam.

frigidæ

frigidæ potio, uelut ultimum præſidium, bilem per acci dens educat, & ſibi præparatã eſſe materiã expoſcat.

Prodeant deinceps aliæ principis copiæ, quibus, de= uicto & fugato Raſe, billioſorum humorum digeſtionem nobis obtrudat. Raſes nanque Pœnus lib. 16. ſui conti nentis, licet digeſtiuam facultatem ignorauerit: in eo tamen optime ſenſit, quòd bilioſos & tenues ſuccos, ſi= ne aliqua incraſſante præparatione, credidit per initia eſſe purgandos. Quod Galenus antea docuerat in libro
» *quos oportet purgare: ubi ſic ſcripſit: Principio nan=*
» *què ſeroſos ac tenues uacuabis ſuccos, in craſſis ac ui=*
» *ſcoſis, cuiuſmodi natura ſunt pituita & atra bilis, conco*
» *ctionem expectans. Eadem uerba apud Oribaſium li= bro. 1. ad Euſtadium cap. de catharcticis, quod eſt caput decimumſextum, & apud Aëtium lib. 3. cap. 23. Tertio*
» *quoque prædictionum: Sæpe, inquit, definitum eſt, hu=*
» *mores calidiores, tenuioresq́; paratiſſimos eſſe ad ex=*
» *cretionem. Item aphor. 24. libri primi, humores quàm maxime fluxui paratos, dicit eſſe tenues. Tenues etiam commendat aphor. 9. lib. 2. ut purgatio rite ſequatur. Et ſeptimo methodi bilem mox educit, pituitæ lentori incidentia præmittit. Adde, quod in exquiſitis tertianis citius, quàm in alijs, balneum concedimus, quia bilis ob tenuitatem, facilius per cutem excernitur. Nec contra= dicũt hæc aphoriſmo noſtro, crudorũ uacuationem pro hibenti. nam ſi exquiſita ſit bilis, nulla eſt in ea crudi= tas, nec eſſe poteſt concoctio. Si ſeroſi ſint, & tenues humores, crudi aliquid habentes: etiam aphoriſmus nõ obſtat.*

obſtat. quia uergunt potius ad turgentium, quàm ad aliud crudorum extremum. Tenues enim ſunt, & facile mobiles. Reſpondendum iam eſt Auicennæ argumentis, quæ integris eius uerbis adſcriptis proferamus.

Non auſcultes, inquit, uirum (Raſim ſubaudi) qui exiſtimabat, quòd intentio in digerẽdo eſt ſubtiliare: & quia humor calidus eſt ſubtilis, non eſt neceſſe, ut ſubtilietur. Res enim non eſt ſicut dixit. imo intentio in digerendo eſt æquare ſubſtantiam materiei, ut fiat præparata ad expulſionem facilem. Et ſubtile imbibitum, & uiſcoſum adhærens, non eſt præparatum: imo neceſſarium eſt, ut inſpiſſetur ſubtile, & ſubtilietur ſpiſſum, & incidatur uiſcoſum. Hæc ſit prima ratio. ſequitur altera. Et ſi uir iſte Raſis non audiuiſſet in ſermone antiquorum, de digeſtione tenuium, quia tamen audiuit de digeſtione craſſorum & uiſcoſorum: oportebat, ut ſciretur hoc per illud. O quàm belle concludit. imo ſeipſum damnat, concedens id in ſermone antiquorum nõ legi. Tertia ratio. Et quia non oportuit, ut in ſeipſo conſyderaret, & diceret: quare urinæ in febribus acutis non habent in principijs earum ſedimentum, & deinde fiunt habentes ſedimentum. Nam ſedimen laudabile non aliud eſt, niſi humor faciens ægritudinem, qui iam digeſtus eſt. Hæc ille. Tu uero, ut obiter dicam, caue, ne hoc ſedimen te fallat. Nam ex ſyncero humore, aut putredine, fieri non poteſt hypoſtaſis, ſicut nec pus. Sed fiunt ambo ex incocto ſucco, qui aſsimilationem ſubſtantiæ non ualens conſequi, aſſequutus eſt coloris

ſimilitudinem.Hinc fit,ut,ſi nulla ſit coctio, nullum ſit in urina ſedimentum: & ſi perfectiſsima ſit coctio, ut in ſanis exquiſita uictus ratione utentibus,etiam nulla ferè ſit hypoſtaſis:quia totum alimentum perfecte aſſimilatur,nec aliquid eius in pus,uel fæcem illam degenerat. Vnde, licet fæx illa concoctionis perfectionem in morbis indicet:uere tamen,ſi rem totam conſyderes,non eſt integra coctio materiæ ex qua fit hypoſtaſis:ſicut materia tranſiens in pus, non ita perfecte concoquitur,ſicut quæ aſsimilatur. Hac ratione in pueris & uoracibus ſedimentum apparet copioſius,quàm in eis qui exquiſito uictu utentes,quicquid eſt familiare,perfecte aſsimilant.ſicut & urina plus habet ſedimenti tempore concoctionis ſanguinis, quam poſtea, primo criſeωn,capite duodecimo.Cæterum, quoquo id modo ſe habeat,copioſa ſubſidentia à ualida fit uirtute.nam multum euincitur alimenti,à quo multa ſecernitur hypoſtaſis:etiamſi ea ipſa non fuit perfecte aſsimilata, ſed fuit uelut cruda ueri alimenti pars, ut ait Galenus in commentario ſecundo de natura humana, & in fine primi prædictionum.Inepte itaque credideris,humorem putrefactum,per concoctionem in hypoſtaſim uenire.Imò anteuertit putredinem natura, & concoquere nitens humorem crudum, qui erat putrefaciendus,fæcem illam,inſtar puris genuit. Materia uero,quæ tota eſt putrefacta,uel à febrili calore exuſta, aliter digeritur, ut in fine huius ſermonis dicemus. Hæc obiter dixerim,quorum probationes ſuperius inuenias.

uenias. Ad Auicennam reuertor : *cuius hæc ſit ultima ratio:* Natura *in principijs ægritudinum deberet fa=* „
cere criſim,& expellere materiam,ſi parata eſt,quan „
do eſt tenuis.Cum ergo natura id non faciat , nec nos „
debemus id arte tentare:ſed expectanda bilioſi humo= „
ris incraſſatio . Demum,*uelut canens iam triumphũ,* „
ſubdit princeps Auicenna : Et *eſſet melius huic uiro* „
Raſi,*ut bene opinaretur de illis qui fuerunt,ſicut* Ga= „
lenus & Hippocrates,*in his,quæ ſcripſerunt de hoc,* „
& ualde attenderet. Deum *immortalem,quàm atten=* „
tum auditorem Hippocratis *&* Galeni , *ſe nobis præ=bet magnus* Auicenna.Quem *uel ex his colligas, nunquam in* Galeni *lectione uerſatum.*Sed *quatuor eius rationes diluamus* . Prima *eſt tyranni præcipientis,ut, quod ſubtile eſt,inſpiſſetur* . Nos *in uera concoctione inſpiſſationem fieri probauimus* . Præparatio *uero ad expulſionem,longe alia res eſt:nec in ea quærimus naturæ aſsimilationem:imò quàm maxime à naturæ ſimilitudine materias abducere , ut facilius pellantur. quod extenuando fit,non incraſſando.*Sed *ait ille,ſubtiles humores immergi membris , niſi incraſſentur.* Nos *pari facilitate dicemus educi : exiſtente eadem ſubtilitate,quæ exitus ut ingreſſus,erit cauſa* . Quòd *ſi poſtquã immerſa eſt bilis incraſſeſcat, & obſtructiones pariat:extenuabimus tunc,& detergebimus , nequaquam cum* Auicenna *incraſſantes.* In *ſecunda argumentatione iam apparuit , non ualere complexionem eiuſmodi:in præparatione ad purgationem extenua-*

An apud Antiquos sit expreſsus sermo de inſpiſsatione mae subtilis educendæ.

bitur craſſum: ergo & incraſſabitur tenue. Cæterum, uideamus, an etiam apud antiquos ſit expreſſus ſermo de inſpiſſatione materiæ ſubtilis educendæ à corpore. Hoc nanque & apud Galenum ſæpius inuenias. Libro enim primo ſim. med. cap. uigeſimoquarto
» ita ſcripſit: Quod planè tenue eſt, id medicamenti an-
» ſas effugiens præterlabitur, atque in parte figitur,
» haud etiam retrorſum, ſicut id quod craſſum eſt, repul
» ſum. Et quarto de locis affect. cap. 9. Bifariam acci-
» dere poſſe, inquit, ut uehementer tußiendo, pauca quis
» expuat. alij enim ob craſſum, lentumúe humorem, alij
» ob tenuem id facere uidentur. Siquidem tenuis humor,
» cum ſubleuatus eſt, inter tußiendum à ſpiritu diuiſus
» refluit. Eadem ferè uerba in primo epid. circa finem primæ tempeſtatis, tertio de rat. uict. in principio, & libro ſecundo criſ. cap. 10. ibiq; docet concoctione mediocrem craßitiem acquiri, & facilius tunc ſuccos educi. Hac ratione libro ſeptimo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, refert Andromachi confectiones bechicas, quæ tenues ſuccorum fluxiones incraſſent. Adde Hippocratem & Galenum locis innumeris, tenuitatem ſemper eſſe cruditatis ſignum docentes: & concoctione parari craßitiem, faciliorémq; tunc eductionem. His autoritatibus fretum, non temere damnandum dixerit quis Auicennam. Sed in manu eſt reſponſio, ſi quis ſimilia à dißimilibus diſcernere norit. Nam euacuantium præſidiorum, quædam attrahendo uacuant, cuiuſmodi ſunt cathartica: alia pellendo,

do,ut adſtringentia in tumoribus, & aër ipſe pellens in tuſsi. Actio prima eſt naturalis attractio: ſecunda, uiolenta quædam expulſio. Ad primam eductionem per purgantia, de quibus eſt nobis ſermo, paratiſsimi ſunt tenues humores, ut qui attrahenti pharmaco faciliùs obediant. In repulſione uiolenta, quæ fit initio phlegmonarum, tenues humores nequeũt ita manu pelli, quin relabendo aliquid in partem decumbat, ut dicto cap. uigeſimoquarto. In tuſsi quoque, cum ab ipſo ſpiritu, ueluti manu quadam, uiolenter ſurſum pelluntur ſputa: tenues refluunt humores. unde fit, ut difficiliùs pellantur, quàm poſt mediocrem craſsitiem. Conſtat iam, ex his non probari, quòd de bilioſis ſuccis in purgatorio pharmaco Auicenna *contendit. Sed an confectionibus illis* Andromachi *dicemus concoqui bilioſos humores?* Nam *craſsiores euadunt, ſicut in concoctione naturæ.* Reſpondeo, *Andromachum compoſuiſſe narcotica frigida, ad ſomnum inducendum, & extinguendam acrimoniam bilioſæ fluxionis:* Concoctio *nulla eſt ab eis: ſed concretos reddunt humores, & inſtar aquæ frigidæ uacuationem promouent.* Nam *extincti humores, & craſsitiem quandam adepti, faciliùs ueluti manu pelluntur.* Hæc *tamen craſsities diuerſa eſt à craſsitie concoctionis.* Nam *hæc eſt concretio quædam à frigido: in concoctione autem eſt uera inſpiſſatio, quam* Ariſtoteles *à concretione ſecernit.* Supereſt *enucleandum, quod ex* Hippocrate & Galeno *adductum eſt, tenuitatem eſſe ſignum cruditatis.* Illa enim

An tenuitas sit signum cruditatis.

f iij tenui

tenuitas, quæ imperfectæ concoctionis eſt indicium, & uacuationem prohibet, non eſt tenuitas humoris educendi, ſed educti excrementi indicantis. Nos loquimur *de humore ipſo educendo, qui ſecluſa concoctionis ratione, propriam ex ſua natura tenuitatem habet, ut bilis.* Tenuitas *enim lotij uacuationem prohibentis, eſt tenuitas per accidens, minor quàm eſſe ſoleat in eadẽ ſpecie excrementi: & illa impedit purgationem.* Tenuitas *autem naturalis, humoris uel excrementi intus manentis, de qua eſt* Auicennæ *quæſtio, nullo modo impedit purgationem.* Principis *itaque tormenta arcem noſtram non attingunt, nec aliquid, quod ad rem faciat, tales argumentationes concludunt.* Nec *eius aliæ duæ rationes aliquid probant, nec ipſe rationem intelligit, quare in febrium principijs appareat urinarum cruditas: ut tunc nec criſis fiat, nec purgare liceat.* Nõ *enim ob bilis cruditatem id accidit.* Porrò, *haud ſecus quàm* Auicenna, *cæcutiunt aliqui ex recentioribus: qui dum uitare cupiunt huius errorem, eò delapſi ſunt, ut in nullis morbis bilioſis dicant expectandam præparationem, aut concoctionem aliquam: ſed coctam eſſe ſemper, & paratam materiam.* Horum *error non minus, quàm ille* Auicẽnæ *eſt pernicioſus.* Nec *ipſi reddunt rationem, qui fiat ut in eorum morborum initijs appareant urinæ crudæ: & quare natura non faciat tunc criſim, ſi cocta eſt, & parata materia.* Falſum *eſt etiam quod dicunt, humores omnes bilioſos eſſe turgentes, cum & fixos, & obſtruentes inuenias.* Alia

igitur

igitur nobis erit ratio, qua purgationem, etiam in bilioſo morbo, ex aphoriſmi noſtri ſententia, non temere admittemus, urinis apparentibus crudis. Nec tamen *propterea concoquendam bilem, aut incraſſandam fatebimur. Sed expectandum dicemus, ut poſt uenoſi generis cōcoctionem, eam natura ſecernat.* Dicamus igi*tur duas prohibitæ purgationis cauſas, etiam in bilioſis morbis.* Primo, *in humore illo bilioſo, qui obſtructionem facit, ſubeſt aliqua craßities, aut lentor, non incraſſationes Auicennæ, ſed extenuantia, & incidentia deſyderans, antequam uacuetur. Quòd ſi tali humori ſit crudi aliquid admixtum, multò minus erit uacuandus: nec criſis fieri poterit, donec ſit coctus. Secundo dicimus: ſi fieri poſſet, ut humor ille totus eſſet exquiſita bilis, tenuis, nullam faciens obſtructionem, ſed alia ratione putreſcens, febrem accenderet (non enim à ſola obſtructione fit putredo, libro de inæquali intem. & ſecundo de differen. febr. cap. 12.) adhuc fieret cruditas in morbi initio: non quòd exquiſitus humor morbum faciens ſit crudus: ſed quia miſcet ſe uenoſo generi: & quia ab irruente febre impeditur concoctio uentriculi & hepatis: unde urinæ & alui deiectiones crudæ. Quin urinæ cruditas in morborum initijs, ab hac incoctione hepatis & uenarum potius oritur, quàm à cruditate obſtruentis humoris, qui ſeorſim in parte fixus non ſic inficit urinas.* Hinc merito *Gordonius, ſæpe, ait, decipi medicos in quartanis.* Nā *ſiquando æger pauca aſſumens, quiete & ſomno bene concoquat, ap-*

parebit urina cocta,ob bonam alimenti concoctionem in uenoſo genere:cum tamen morbus, ſiue humor obſtruens lienem ſit crudus. Subſiſtente igitur in uenis multa cruditate,quæ urinis indicatur,etiam ſi morbus ſit bilioſus non licet initio attrahens adhibere parmacum,niſi cum multa præmeditatione ut dictum eſt.Sed ex hoc non concludet Auicenna, bilem,ut ad purgationes præparetur, eſſe incraſſandam.

Satisfactum Auicennæ reor, explicatumq; abunde aphoriſmum, ſi illud tantum quæſiero: Quando uelit Hippocrates,nos confidenter purgare? nunquam enim licere uidetur. Ante concoctionem hic non permittit: poſt eam alibi uetat.Nam concoctio in ſtatu magis fit: cum uero morbi conſiſtunt ac uigent, melius eſſe ait quietem habere.Ad hoc dictũ antea eſt ex Galeni uerbis,aut initio purgandum, aut concoctionem expectandam. Initio, miſsione ſanguinis magis olim uacuabatur,nunc ob medicinas benedictas eſt frequentior purgationis uſus.Vt autem quæſtioni plenius ſatisfaciam, colligam purgationum tempora, & quotiens liceat in principio medicari.

Primo,ut ait Galenus in libro de totius morbi temporibus,præſtat initio aluum ducere,glande, clyſtere, uel leui pharmaco,ut ab excrementorum onere leuentur inteſtina,& alijs ſuccis educendis reddantur paratiora.Prodeſt hæc leuis inanitio interim ad maiora.nã ſiquid noxij humoris circunſtat,etiam educitur:& cõmunioribus his meatibus reſeratis,ſæpiſsime per quan

dam

dam ſequelam ex ſuperioribus partibus aliquid emittitur:ut lib.2.de compoſi.med.ſecundum locos, & 12. metho.tradit Galenus de clyſtere:qui etiam ex meſenterio,& ſimis hepatis,frequenter educit.

Secundo, licebit in principio uomitum prouocare: quando eſt in uentriculo repletio cruditatis, aut humores eò confluunt.

Tertio, quando ad inferiora uergunt humores, ut eò erumpere uelint, uel inteſtina murmurant, uel eſt ſub præcordijs moleſtia, genuum grauitas,lumborum dolor.ſequendus eſt enim naturæ motus: nam id turgere quodammodo eſt.

Quarto,ſicut turgentes,ita educere mox licebit tenues,peſtilentes,& alios denique,qui ad turgẽtes plus accedunt,quàm ad crudos. Sed quia magna ex parte nõ uere turgent humores,raro hæc,& cum multa præmeditatione facienda,docent Hippocrates & Galenus. Celſus uero,nunquam,præſente febre. Nos autem,nacti benigniora pharmaca,audacius id facimus.Nec repugnat Celſus,qui & ipſe cibos, potionesq; imperat, quæ ſimul alant,& uentrem molliant.Non tamen id ſæpius faciendum permittit lib.3.cap.4.ægri enim uires aluo ſæpius deiecta conuelluntur.Tranſacta hac principij occaſione,poſſunt etiam alui ducendæ gratia,cibi et potiones,quas dicemus,exhiberi. Ad purgationem uero integram expectanda ſunt ſigna concoctionis. Non quidem perfectam concoctionem expectabis, qualis eſt in ſtatu. Nam facta iam erit à natura aliqualis materiæ

expellen-

expellēdæ ſecretio,cum ſecretum aliquid uidebis in uri nis. Et quādo apparebit urina plus quàm antea euicta, euictam etiam aliqua ex parte indicabit intus materiā. Quam in morbis non diuturnis purgare magis licebit. Cauendum tamen,ne naturam ſudores uel urinas mouē tem,aut alio uergentem,purgatione reuoces:aut nimia agitatione, futuram concoctionem impedias. In quartana porrò ante ſtatum non purgat Galenus. Nam quā tò longior eſt morbus,tanto perfectior expectanda con coctio;cum craſſi ſint, & tenaces ſucci. In ſtatu uero etiam ſæpius purgat,quia longum eſt eiuſmodi tempus in quartana. Ante perfecta igitur ſigna concoctionis licebit in alijs morbis purgare, cum & natura ipſa,ap parente ſola nubecula,aut coloratiore urina, ſoleat fa cere criſim,ut in tertianis refert Aëtius lib. 5. cap. 28. & Galenus primo criſeōn,cap. 12. eo magis,quia perfectiſſima etiam celebrata concoctione, non ſemper ap paret hypoſtaſis: maximè in ijs,qui tenui uictu utuntur,in æſtate,& laboribus, dicto loco. 1. criſ. cap. 12. & aphor. 14. libri primi. Hæc in augmento aliarum febrium,& in ſtatu quartanæ ſint dicta. In cæterarum uero ſtatu,quietem eligendam cenſet Hippocrates. Nā tunc ſuperfluā eſſe purgationē,ait Galenus,ſi omnia à principio rite ſint acta,& uacuatum initio ſit. Tum, quia ipſa ſufficiet natura: tum, quia non eſt amplius moleſtā da,quæ ſatis fatigata eſt: præſertim in ſtatu uigentis & acuti morbi. Si uero materia redundat; & natura ſegnius agit, ſupplendus eſt eius medicamine defectus,

ut

ut libro quos oporteat purgare, & in commentario no ſtri aphoriſmi, & duorum præcedentium. Demum *declinante morbo purgabis tuto, ſi naturam uideas non ſatis purgaſſe: & finito morbo reliquias educes, ne fiat recidiua.* His *rationibus addendus uidetur alius caſus, in quo liceat initio purgare: quando eſt ſyncerius humor, cuius nulla eſt expectanda concoctio. Sed, ſi humor ſit tenuis, iam in ſuperioribus eſt comprehenſus: ſin craſſus, educendus in principio ideo non dicetur, quia prius extenuari & incidi debebit, & morbi coctio expectari.* Totius *rei ſumma in hoc ſita eſt, ut liceat initio cuiuſq; morbi purgare eo pharmaco, cuius attractrix uis hepar non attingit.* Nam *primarum uenarum cruditas eſt, quæ pharmacum maxime deteſtatur. quæ ratio apud antiquos, qui generoſis utebantur pharmacis, purgationes magis uetabat, quàm apud noſtros, benedictis, ut uocant, medicinis utentes.*

Contra aphoriſmum, ut omnis tollatur ambiguitas, quædam nunc obijcienda. Primo, *quòd inepta ſit exceptio de turgentibus: cùm nec turgentes educere initio poßis, oborta tunc cruditate. crudi enim uias obſtruendo impedient.* Reſpondeo, *cruditates, quæ per initia oboriuntur, non omnino idem eſſe, quod crudi proprie dicti, qui ob craßitiem uias obſtruunt.* Illæ *enim per initia morborum, præſertim bilioſorum, in quibus humores turgent, non ita ſunt craſſæ.* In *alijs uero poſſet adeo impedire cruditas, ut citius mala ſymptomata hominem interficiant, quàm ſuccus aliquis pharmaco educatur*

*catur. Vnde non immærito apud antiquos ualidæ pur=
gationes erant formidabiles. Sed hodie eas non formi=
dant,propter medicinas benedictas: quaſi falſus pro=
pter illas ſit aphoriſmus. Illæ quidem,ut minus nocēt,
ita minus ſufficienter purgant eos affectus, qui genero
ſis indigent pharmacis.* Ratio *enim aphoriſmi inuicta
manet: ut quodcunque pharmacum propines, ſi craſ=
ſus obſtaculo ſit humor, aut pharmacum nihil eius at=
trahat,aut eo attrahente, & humore reſiſtente, mala
ſymptomata oriantur.*

*Contra aphoriſmum, ſecundo, facere uidetur Ori=
» baſij locus in compendio: Crudi exiſtentes humores,
» antequam generent morbos,caute ſunt uacuandi: iam
» autem febrientes,nullomodo. Quaſi in ſanis liceat ali
quando cruda purgare,in febrientibus nunquam. Nos
uero,etiam in ſanis,crudorum purgationem uetabimus,
ex ſententia noſtri aphoriſmi,&* Galeni *præcepto,lib.
4.de ſanit.tuen.* Oribaſius *enim,quem paſsim & per=
peram citari audies,caute euacuandos ſuccos intelligit
per miſsionem ſanguinis,nam ſcripſit hanc ſententiam
capite de miſsione ſanguinis, quod eſt caput ſeptimum
libri primi ad* Euſtadium. Id *ipſum docuit* Galenus*(à
» quo ille accepit)libro de miſsione ſanguinis.* Vbi *cru=
» di,inquit, ſucci exuperāt,antequam morbus inuaſerit,
» caute uacuabis: ſed ubi febris corripuit, ut antea mo=
» nui,nullo modo. Antea autem monuerat,ob metum ſyn
copis nō eſſe uenam ſecandam febricitantibus cum cru
ditate,& offenſione oris uentriculi. idem tradidit lib.*

12. methodi. Indicatio *enim à uiribus hoc præſidium diſſuadet*. Quid *uero ſit caute uacuare, idem exponit, modicam ſanguinis detractionem repeti, & extenuantium uſum intermiſceri præcipiens*. Purgationem *eo caſu nos facile concedimus non admittendam in febricitate, cũ nec in ſano eã admittat* Galenus, *propter mala ſymptomata, quæ ſequũtur ex purgatione crudorũ.*

Demum unus ſupereſt ſcrupus, quo nullus in febribus uidetur eſſe locus concocta medicandi. Nam *teſte* Galeno *lib. 2. de differentijs febrium, cap. 5. decimotertio, & decimoſexto, in febrium paroxyſmis euacuatur, & diſcutitur quicquid putrefactum atque exuſtum fuerat*. Vnde *uidetur nihil ſupereſſe, quod pharmaco ſit poſt acceſsiones educendum*. Plures *hac ratione uideas confuſos, qui nec intelligant quid purgandum, nec unde prodeat materia illa copioſa, quam in criſibus natura cumulatim expellit: nam ſi in ſingulis acceſsionibus totum educitur, nihil ad criſim ſupererit*. Intelligẽdum *ergo primum, materiam crudam, quæ obſtruit, non tolli in paroxyſmis, ſed in certa parte conſiſtere, ibiq; concoqui toto morbi tempore uſque ad criſim, ut in commentario noſtri aphoriſmi*. Præterea, *obſtructionis, aut prauæ in certa parte diſpoſitionis occaſione, materiæ putreſcunt, paroxyſmum accendunt, & ebullitione quadam per corpus agitantur*. Tales *in acceſsionibus tolluntur, quæ acceſsionum continens cauſa fuere*. Ita *enim à putredine & uſtione fundũtur & extenuantur, etiam craſſæ materiæ, ut inſtar pinguedinis inflammatæ,*

tæ, in fuliginem uel fumũ digerantur, aut cum alijs excrementis pellantur. Sublata uero in totum hac coniun*cta cauſa, non amplius ſubeſſe poterit putrida febris: tuncq́; ad perfectam integritatem deſinet paroxyſmus.* V*bi uero in pituitoſis humoribus eſt putredo, etiam aliquid putrefacti excrementi in affecta parte ſupereſt, dicto cap.16.* & *in fine decimiſeptimi*. Qua ratione *in quotidianis febribus non eſt uera intermiſſio, quia pituita non perfecte exuritur.* À *quo putri excremento, uel à partis diſpoſitione, putrefactis iterum alijs eo fluētibus materijs, fit ſequens paroxyſmus, citius uel tardius, iuxta multitudinem,* & *uelocitatem fluentium ad ſentinam humorum: longus quoque, uel breuis, iuxta humoris quantitatem, qualitatem, ægri uires,* & *corporis diſpoſitionem, lib.2. de differ. feb. cap.3.* Iam*, ſi natura ſuccos illos, qui male cocti,* & *ſemiputres eo confluentes citius corrumpuntur, rite gubernet,* & *ne eo confluant, euincat,* & *concoquat: ſimiliter, ſi obſtructionem faciens excrementum detergeat, uel crudum decoquat: ſublata erit ſequentium acceſſionum cauſa antecedens.* Criſim autem ex *antecedentibus materijs ad hunc modum celebrabit natura.* Primo*, ſanguis, qui per ſolertiam naturæ, quæ concoquendo putredinem arcet, à contagione ſeruari poterit, integer manebit.* Secundo*, ex reliqua antecedente materia iam putreſcente, natura per cõcoctionem, inſtar puris, efficiet purulentum quid, quod criſi pelletur.* T*ertio, excrementum purum, ſyncerum'ue humorem, quem concoctione*

ſecernet

ſecernet natura,tunc ipſa pellet,& nos attrahemus. et ſi quid putridum,aut eius fæx uel cinis, ſupererit: id ſine aliqua concoctione,ut in ſingulis acceſsionibus fecit,ita in ultima per criſim pellet. Triplex *eſt hoc naturæ munus in criſi,circa alimentum purum, ſemiputre, & excrementa.* Ante *criſim uero,incipiente natura dominari,& materias in corpore partim euincere, dum ſimiles ſibi facere ſuccos contendit, ex ſemiputri materia,inſtar concoctionis tumorum, generat quid purulentum,non ita putrefactum,ut ea quæ paroxyſmos accendunt.* Nam *ea quæ putrefacta ſunt,ab omni concoctionis ratione degenerarunt: hoc uero naturæ ſolertia ab incendio eripitur.* Huius *coctionis ratione urina incipit habere ſedimentum: quod aliud nihil eſt quàm purulenta fæx: licet non ita ſit particeps cauſæ præter naturam,quemadmodum pus,ut ait* Galenus *in fine primi prædictionum,quæ uera eſt differentia inter pus & hypoſtaſim.* Eiuſmodi *igitur ſemicrudum, aut purulentum in corpore,per morbi maturationem in criſim repoſitum,nos uocamus bilioſum, pituitoſum,aut atrabilarium,pro ratione uincentis humoris.* Ideoq; *,bilis,uel alterius humoris purgatorio pharmaco, talem fæcem ita coctam educimus.* Eo *magis, quia ex tota concoctione naturæ, multa bilis, uelut concoctionis excrementum per bilioſos morbos ſecernitur.* Vnde *non ſolum purulentum illud, quod minus eſt: ſed multa bilis eo tempore iam ſecreta, pharmaco educitur.* Ad *obiectionem ergo dicimus, coniunctas cauſas cum*

ſingulis

ſingulis acceſsionibus perire: ex antecedentibus uero colligi, quod criſim faciat, & pharmaco educatur. Tempeſtiuum iam uidetur ad ſyrupos uenire, ut intellectis cōcoctionum, præparationum, & purgationum ſcopis, quid illi præſtare poſsint inquiramus.

De ſyruporum compoſitione, & uario uſu. Sermo quintus.

SYRVPOS, ſiue ab ὀποῖς, ſuccis, & σύρω, traho, quaſi ſint ſucci extracti: ſiue, quòd à Syria ſint allati: ſiue ab eo, quod Galeno dicitur, σίραιον, id eſt, ſapa, uel dulcis cum melle decoctio: ſiue aliunde dictos quis uelit: conſtat non à Græcis, ſed Arabibus eo nomine uſurpatos. Proprium eorum munus illi digeſtionem uocant, cōcoctionem eſſe falſo putantes. Eſt uero proprie digeſtio, idem quod Græcis διαφόρησις καὶ ἀνάδοσις, id eſt, per halitum diſsipatio, & diſtributio. Differentiam inter concoctionem & digeſtionem, uideas in lib. de inæquali intemperie, & quinto ſim. med. cap. 8. Digeruntur enim tumores, cum materia contenta in ambientem diſcutitur: concoquũtur uero ad ſuppurationem. Dicimus etiam alimentum in uentriculo prius concoqui, deinde in corpus digeri, id eſt, diſtribui. Sed de nominibus plus ſatis. Scimus enim inauditum fuiſſe antiquis ſyruporum nomen: eis tamen propomata, & dulces potiones in uſu fuiſſe: ſicut

diffª inter concoctionem et digonem

Syrupor nome ap antiquos inauditum fuiſſe.

ſicut & præparatorias alias potiones ; ad purgationes iuuandas . in quem uſum ſyrupos componunt Arabes. Neglecto igitur nomine,ſi rem ipſam,quatenus ad præparationes attinet,ad Galeni mentem expendamus(expedit enim primum ita facere,ut ille ſit huius cenſuræ regula)ſyruporum uſus erit,non cōcoquere,uel digerere:ſed extenuare & incidere. Adeo charus Galeno ſemper fuit extenuantium,& incidentium uſus, ut paßim eorum meminerit,& proprium de eis librum conſcripſerit . Confert ad multa hic uſus: ex quibus nos tria, ad rem facientia,referemus. Primo,iuuandis cōcoctionibus,extenuantia , & incidentia præmittimus , ut in tertiò ſermone iam eſt demonſtratum. imò ea ipſa concoquũt,ut dicemus. Secundo,iuuãdis purgationibus Galenus ubique præmittit extenuantia & incidentia:etiã quando turgẽt humores,aphoriſmo 24.libri primi, & libro quos oporteat purgare. Præparant enim corpus, reſerant meatus,obſtructiones detergent,humoris craſſitiem & lentorem tollunt. imò aliquid educunt,ut dicemus. Tertio, etiam mißio ſanguinis commodius hoc auxilio fit,ubi eſt crudorum copia,ut docet Galenus de curandi ratione per uenæ ſectionem. Nam pauculo ſanguine detracto,melicratum exhibet probe coctum,cum incidentium medicaminum quopiam,ut hyſſopo, origano,calamintha,pulegio : aut certe cum melicrato dat oxymel,aut oxyglycy,id eſt paſſum acetoſum,ex aceto & uino dulci factum. Rurſus,ueluti præparatio ſanguine, aliquid detrahit. nam crudum copioſe trahere

non eſt tutum:nec concoqui tamen poteſt,niſi extenuetur. Veri itaque Galeni ſyrupi erunt oxymel & mulſa,cum incidentibus herbis:oxymel cõtra uiſcoſos,mulſa contra craſſos humores,lib.3.de rat.uict.in principio.Expungendos hac ratione,quis dicet, Arabum ſyrupos,ſeu extractos ſuccos . Nam ſuccos ad eam rem non requirebat Galenus,quod Arabes faciunt:ſed ſufficiebant ei herbæ ipſæ toto anno ſeruatæ,quæ fortius ſiccant,& calfaciunt,quàm recẽtes.Item,uera hæc ad purgationes præparatio,ſi Paulo credimus , potius fit certa uictus ratione,quàm ſyruporũ formulis. Etenim lib.7.cap.6 .ubi præparationem tradit.qualis ad purgationes eſſe debeat,ſolum docet:certa prius uictus ratione,extenuante & incidente,alendum eſſe hominem, antequam purgetur. Nec ſecus Galenus apho.9.lib.2. & lib.de uic.extenuante. corruere his rationibus uidentur ſyruporum figmenta,uelut inutilia. Sed nos,ut ad eorum defenſionem deſcendamus,ad primum reſpõdebimus,Galenum,qui uarijs in locis ſcribebat, & praxim exercebat,tanquam facile parabile,id ſiccarũ herbarum cum oxymelite uel mulſa decoctum , ſæpe commemorare,quod & nos laudamus , & ſyrupum uocamus:nam in eiuſmodi decoctis,aliquid ſucci ab herbis extrahitur. Quod autem & ueris ſuccis herbarnm, nõ Galenus modo,ſed & Aſclepiades,Archigenes,Antonius Muſa,Philagrius,& alij ueteres, ex profeſſo ſint uſi:& ex eis dulces potiones,quas nos ſyrupos uocamus,effecerint,mox oſtendemus. Quin etiã,ſiccas her

bas,tanquam iuſto acriores , non ita commendabimus, ut ſuccos expreſſos,in quibus integra magis eſt herbarum uirtus,quàm in illarum decocto . Quòd ſiqua ſit aquoſitas recentis herbæ,illa per ſucci decoctionē tolletur. Ad aliud quod ex Paulo affertur,*non negabimus nos,ſyruporum uſum ſub* διαίτης *nomine contineri, cum princeps pars rationis uictus in morbis acutis, ſit* Hippocrati & Galeno,*oxymel,mulſa,uel ptiſana* . In *tota quoque extenuante diæta , quædam ſunt, quæ ſub alimentorum genere continentur,ut ptiſana,& mulſa: quædam ſunt medicamenta,ut oxymel,& alia, quæ in mulſa concoquere licet,ut hyſſopus,calamentum, &c.* lib.8.*metho.ad quorum genus noſtri ſyrupi ſunt referendi.*In *ea itaque præparatoria uictus ratione, ſyruporum uſum commendare licebit,uel ex ipſo tempore exhibendi.nam aſſuefacimus naturam,ne inſueta hora pharmacum ægre ferat.*Præterea,*medicamentoſa potione aliquid educere tentantes, maiori pharmaco uiā paramus:& naturam ad deiectionem uelut aſſuefacimus:ut in uomitu,urinis,& alijs omnibus uacuationibus ex* Galeno *id faciendum oſtendemus.*Commendare *etiam licet ſyrupos ob alterandi uim,& alias eorū functiones.*Non *enim ad extenuādum & incidendū ſolūmodo cōfert ſyruporū uſus:ſed ad alia multa,quæ mox diſtincte narrabo:ne quis cum* Arabibus *eos cōfundat, & omnes ſine iudicio uocet digeſtiuos.*Sed *præſtat eorum compoſitionem paucis antea perſtringere.*

Diſcrimen faciunt Arabes *inter iulebos , ſyrupos,*

apozemata, robub, & looch. Iulebum *ex ſaccaro, uel quouis ſyrupo cum aquarum quadruplo, clarificando efficies.* Magis *uero probatur ex ſaccaro cum florum infuſione.* Roſæ *enim, ſeu uiolæ, in feruentem aquam demerguntur, cauendo ne quid euaporet. deinde expreßis illis & abiectis, aquam illam, quam infuſionem uocant, percolando & clarificando, leui cum ſaccaro ebullitione fit iuleb.* Quo *recenti uteris ad infrigidandum, humectandum, & ſitim arcendam.* Nec *ſeruantur iſti iulebi, niſi quis pro leui ebullitione, perfectam con coctionem adhibeat, cum maiori ſaccari modo, inſtar ſyruporum.* Plus *ideo probantur iulebi cum dicta infuſione, quàm cum aquis illis, ex toſtis & uſtis herbis deſtillando eductis: nam igneum, neſcio quid, illæ redolent, & ab herbarum uiribus degenerant. niſi, ut docuit* Manardus, *in duplici uaſe fundantur: ita, ut primo feruentem aquam continente, ſecundum herbas continens ſuſpendatur: nec aquam tangat: ſed feruidum uaporem excipiẽs incaleſcat.* Syrupos *conficiendi modus fuit ex decoctis & melle: ſed iam & ſuccos, & aquas illas diſtillatas miſcent, & pro melle ſaccarum apponunt.* Horum *uſus uarij ſunt, in ſequentibus explicãdi.*

Modus deſtillãdi in 2ᵒ. uase sm̃ Manardum.

Apozema *differt à ſyrupo, in eo, quòd non ita perfecte coquitur, nec aſſeruatur. ſunt qui uocent ſyrupum longum. uere tamen* ἀπόζημα *aliud nihil eſt, quàm decoctum, cui ſaporis gratia adduntur dulcia condimẽta, aut etiam medicamentoſæ uires.* Robub *ſunt ſucci ſine dulcedine inſpiſſati, ad ſolem uel ignem.* Rob *ſimpliciter*

pliciter dicitur ſapa,ſiue excoctum muſtum:cum adie= ctione uero,eſt idem quod robub:ut rob de ribes . Non *ſunt in uſu eiuſmodi robub,quòd guſtum non delectet: niſi dulcia miſceas,quod à multis iam fit : ut in rob de nucibus,quod eſt medicamentum* Galeni*.ſcopus horum eſt adſtringere.* Looch *non ita bibitur, ſed ore retentũ lingitur:eſtq́;* Galeno *uſitatum,dictum* ἔκλειγμα, *no bis linctus.* Vſus *eſt cum melle ad abſtergendum in tuſ ſi,& alijs thoracis affectibus .* Parantur *communiter, looch ſanum & expertum,looch de pino,de ſcilla , de papauere,ex deſcriptione* Meſue. Modum *conficiendi looch de pino docent* Hippocrates *&* Galenus *lib.* 4. *de rat.uict.acut.comment.* 70. *&* 79. *& looch de ſcil= la comment.ultimo. & alios lib.* 7. *de compo.med.ſe= cundum locos.* Sed *ad ſyrupos reuertor.* Componũt *eos communiter,acceptis ferè tot manipulis herbarũ, un= cijs radicum,ſeminum,uel florũ,quot ſunt libræ aquæ.* Ad *ſubduplum fit decoctio.radices tamẽ plus licet in= coquere,flores multo minus.ſuccos etiam , quando ex eis ſunt facturi ſyrupos,ſolos prius decoquunt.* Id *quod ſupereſt aquarum,uel ſuccorum decoctum,percolatur, & cum albumine oui clarificatur:deinde miſcetur cum mellis deſpumati,uel ſaccari pari pondere , aliquando minore uel maiore,iuxta liquorum amaritudinem , & patientis uarium guſtum.* Id *totum leui ebullitione mi= xtum , iterum percolatur,& demum perfecte coctum uſque ad lentorem & manus inquinationem, fit ſyru= pus.ſi parum decoquatur,dicetur ſolum apozema.* Aro

osis ſyrupor.

matizant inſuper, & tenuiſſimos pulueres inijciunt, duarum drachmarum põdus pro totius libra. Doſis eſt ſeſquuncia, uel unciæ duæ cum aquarum duplo uel triplo: ut totius quantitas ſit ferè unciæ ſex. tantundem apozematis ſine aquis propinant. Quæ ipſa magis cõmendo, quàm ſyrupos: in quibus exhauſta eſt herbarum uirtus ob uetuſtatem, & nimiam decoctionem. uerum deficiẽtibus herbis hyeme, cum nõ liceat apozẽmata facere, cogimur ſyrupos in totũ annũ reponere.

Componendi modus iſte non abhorret à mente Galeni, qui lib. 6. de compo. med. ſecund. loc. ex ſuccis nucum, mororum, malorum granatorum, & cotoneorum, uaria medicamenta cum melle componit. Quæ licet inter looch uel robub potius, quàm inter ſyrupos ſint numeranda: tamen ex ratione compoſitionis etiam hos elicias. Ait enim in principio libri: Quia ſucci hi, niſi
» *concoquantur, cito corrumpuntur, etiamſi cum melle*
» *crudos reponas: ideo à medicamentorum compoſitori-*
» *bus excogitatum eſt, ut cum melle ſucci concoquantur,*
» *& ita reponantur, ut toto anno ſint uſui: non ſolum eo*
» *tempore quo ſucci exprimuntur. Vtilitatem aliam*
» *huius compoſitionis addit Galenus: quia non ſolum ad conſeruationem facit mel, ſed & ſua facultate iuuat: quæ in ſyrupis etiam abſtergendo, & aluum ducendo iuuabit, & ſua dulcedine naturam alliciet. Alibi etiam ſæpe à Galeno fiunt compoſitiones ex ſuccis & melle, tam in lib. de comp. med. ſecundum locos, quàm in paratu facilibus. Vtinam extaret Galeni liber de compo.*

med.purgantium, cuius meminit in prin.lib.de compo. med.ſec.loc. Nam licet non ſyrupi, alia tamen eis ſimilia, ut propomata, & dulces potiones antiquis nominabantur. Vnde apud Paulum lib.7.eſt integrum caput de dulcibus, utilibusq; potionibus, & propomatis. Προπόματα uero præpotiones dixeris. Ad quæ genera, iuleborum & ſyruporum compoſitiones ſunt referendæ. ut Pauli hydroroſatum, uere ſit ſyrupus roſaceus: nec eius ſecundum hydromelon aliud eſt, quàm ſyrupus de citonijs: nec rhoetis compoſitio, aliud quàm ſyrupus de malis granatis. Eius inſuper omphacomeli, eſt ſyrupus de agreſta: Myrtites, ſyrupus de granis myrti. Similes ferè in Dioſcoridis libro quinto potiones inuenias. Oribaſius quoque libro quarto ad Euſtadium ſcripſit caput integrum de potionibus quæ in febribus conferunt. & eſt caput 39. ubi dulcium refrigerantium, incidentium, & aſtringentium meminit potionum: ex melle, aqua, aceto, & ſuccis fructuum. Apud Aëtium quoque proprium legimus caput, De dulcibus, conſuetisq; in febre potionibus, ex Philagrio. Vnde magis probabitur noſter in febribus ſyruporũ, & præ potionum uſus. Verba Philagrij ſic habent: Dulcis potio duplicem utilitatem affert. Primo, quòd natura iucunditatis gratia eam libenter amplectitur, ac inde refocillata, & ueluti reuiuiſcẽs, actiones ſuas languidas, & à morbi feritate defatigatas, excitat. Secundo, quòd ægritudini ea potio duobus modis reſiſtat, uim illius contrarijs qualitatibus opprimendo, & animalis uirtu-

„ *tes ſuſcitando,ut morbi impetum, uiolentiamq; facile* „ *ferat. Commendandi igitur ſyrupi noſtri, quòd dulcium potionum utilitates amplectantur. Scopi utendi duo à Philagrio ſunt præſcripti, uirtutis refocillatio, & alteratio morbi. Quæ ambo præſtant noſtri ſyrupi. Præſtant & ea, quæ Galeni extenuantia & incidentia, & alia plura: ut aluum ducentia, adſtringentia, concoquentia, & diuretica præſidia, in dulces potiones, ſyrupi nomine, uarie cogamus. Quos uſus improbare nullus poterit, cum à Galeno materiæ copiam deſumamus, & ob dictas ab ipſo, & Philagro commoditates, mellis aut ſaccari dulcedinem addamus. Nempe ob conſeruationem medicamenti, ob guſtus ſuauitatem, naturæ recreationem, ob proprias mellis & ſaccari facultates. Supereſt tantum, ut particulares uſus in claſſes digeramus, & ſingulis ſpeciebus febrium accommodemus.*

Eſto igitur primus ſyruporum uſus, concoquere. primum uoco, quia inde nomen digeſtiuis ſyrupis inditũ, licet nihil minus, quàm concoquerent. Secundus uſus, alterare morbum contraria qualitate. Tertius, extenuare & incidere. Quartus erit uſus, diureticorum. Quintus, aluum ducentium. Sextus, eam ſiſtentium. Septimus confortantium, ſeu roborantium. Primo, ad concoctionem iuuandam parari poſſunt ſyrupi, ut ex ſucco cotoneorũ cũ pipere, ex menta, ex corticibus citri; addendo coriandrum, crocum, nardũ, cinnamomum, & alia odorata, de quibus lib. 8. de comp. med. ſec. loc. Nõ

tamen

tamen ſyrupis ad eã rem eſt opus, niſi pars ſit affecta: ſed ſomno, quiete, frictionibus, lauacris, cibis & potionibus modice calidis. Si quis uero ex potionibus modice calidis conficere uolet ſyrupos, non ſolum alimentis, ſed & pharmacis uti poterit. Vnde Celſus, Antiquos, *ait, medicamentis quibuſdam datis, concoctionem moliri ſolitos, eo quòd cruditatem maxime horrerent. Nec damnandi ſunt ſyrupi, quaſi dicta præſidia ad iuuandam concoctionem ſufficiant.* Nam *ſi in certa parte ſit diſpoſitio cruda, erunt ad id medicamẽta optima: ut apparet in arteriacę diacodion* Andromachi, *lib.7. de comp. medi. ſecundum locos.* Inſuper *omnium frigidorum affectuum non exiguam uim cõcoctricem in nardo eſſe ait Galenus libro de eiſdem nono, ubi de colicis agit.* Triplici *enim ratione concoctionem iuuat nardus: Primo, extenuat: ſecundo, calorem auget: tertio, adſtringit.* Extenuatio *enim, ut dixi, concoctioni uiam parat. Caliditas concoctionem efficit: adſtrictio uim confirmat.* Talia *itaque medicamenta, ad partium affectus concoquendos, in ſyrupos coacta, facilius penetrabunt, & à natura ſuauius attrahẽtur.* Porrò, *in febribus, niſi longæ ſint, raro utimur eiuſmodi medicamentis ad concoctionem iuuandã. In acutis nanque, alia magis urgent: ut uictum extenuare, & cauſam tollere nitamur, à qua eſt concoctio impedita. Si quando tamen ſit concoctio iuuanda, poſt extenuantia præſidia id moliemur, ut ſuperius diximus, & inferius exemplis oſtendemus. Victus tamen ratio debet eſſe concoctu facilis, boni ſuc*

Triplici rone nardus iuuat coctionem

ci,& humida. In omni enim febri, ciborum concoctioni proſpicere magnopere oportet, ut ait Galenus *libro undecimo methodi medendi.*

Secundum uſum, qui in alterando conſiſtit, ſolum uidentur attendiſſe Arabum *familiæ.* Nam *ſua digeſtiua ſemper ita aptarunt, ut contraria eſſet eorum qualitas qualitati humoris uitioſi.* Nos *autem, ob alterandi uſum, ſolos eos ſyrupos commendabimus, qui bilioſis adhibentur febribus. nec id perpetuo.* Non *enim conueniunt in craßiore & obſtruente bile: ſed incidentibus magis, quàm alterantibus frigidis, eſt opus: aut his, quæ utrunque ſimul efficiant, cuiuſmodi eſt acetum cum iuleb uiolarũ.* In *morbis alijs bilioſis, maxime in tertiana exquiſita, tenuis extra uaſa humor facillime educitur, ſiue per cutem, ſiue per communes canales, dicente* Galeno *lib. 2. criſeωn:* In *tertianis bilem uehementer moueri, & per ſingulas corporis partes diſſeminari, atque delationis impetu per ſeipſam expurgari.* Hinc *fit, ut indicatio euacuandi non reddat nos adeo ſolicitos, ſicut indicatio alterandi per infrigidantia & humectantia, ut febrilis æſtus, & bilis acrimonia extinguantur.* In *cauſone etiam, alteratio, magis quàm purgatio, exigitur: niſi (ut ait* Hippocrates*) in ualde acutis materia ita turgeat, ut medicari eodem die cogaris: quando materia effrenior eſt, quàm ut ſyrupis reprimatur.* Eſt *& aliud in cauſone generoſum remedium, frigida copioſa in febris æſtu, poſt ſigna concoctionis.* In *tertianis balneum magis congruit: quia materia eſt ex*

tra

tra uaſa,& ad cutim uergit, per quam facilius quàm in cauſone pellitur. Vtriſque cõmunis eſt ſyruporum in frigidantium & humectantium uſus. Nec admodum ueremur, ad eos ſequi concoctionis difficultatem. Nam tutius eſt febrem remiſſam, in tempus proferri, quàm ex uſtione maraſmum, uel mortem incurrere. eo magis, quia poſſumus alterantibus, magis humidis, minus frigidis uti: ut dulci radice, atriplice, lactuca: quæ non adeo concoctionem impediunt, ut magis frigida. At dices, ab illis ſyrupis, exigua quantitate ſumptis, exagitari potius calorem, quàm extingui: ſicut, ſi frigidam modicam propines, flãmam augebis, & aqua in bilem uertetur. Hac rõne reijciunt quidam hos ſyrupos, quaſi ad alterãdum ſufficiat frigidæ potus. Quibus ego reſponſum uelim, de aqua illos uera dicere, quoniam eam in ſummo acceſsionis feruore propinamus, ad ſolam flãmæ extinctionem. In ſyrupis, ſicut & in reliqua uictus ratione humida, aliud ſpectamus: nempe, humido nutrimento alere: frigidiorem ſanguinem, ne bileſcat, gignere: caliditati & ſiccitati, quæ in ſolidas partes ſe inſinuat, occurrere, & ſolidas ipſas roborare. Ad quas res inepta eſt aqua, quæ nec ſolidas partes uere humectet, aphoriſmo decimotertio libri quarti. Adde, nõ eſſe ita tutum, ſyrupi, ut aquæ, copioſam dare potionem, ut de oxymelite refert Galenus primo de rat. uic. com. 43 & lib. 3. com. 28. Nam aqua cito alteratur: ſyrupi uero craſsiores diutius retinent temperamentum, nec ita facile in bilem uertuntur. Ideo hi extra paroxyſmum len

te,aqua in paroxyſmo repente agit : hi modica quan=titate,aqua copioſa: hi ante ſigna concoctionis quoque dantur,aqua poſt concoctionem. Aliquando etiam in ra tione uictus dat Hippocrates *paululum aquæ inter mul ſæ & oxymelitis uſum,lib.3.de rat.uict.com.39. præ=feruntur tamen ei ſyrupi,ut apparet lib.4.com.5.* Ma *le igitur rem intelligunt,qui ob aquæ potum, frigidos ſyrupos damnant.* Quin *potius affirmant non inexper ti medici frigidos ſyrupos etiam purgationi præmitten dos,tum quia imbecillam uirtutem roborant, tum quia humoris educendi acrimoniam obtundunt,ne in tranſi=tu uicinas partes igneo calore lædat.* Videbis *enim ali quando ægros quaſi comburi, ſi humorem acrem edu=cas non prius refrigeratum.* Nec *eiuſmodi offenſam ignorarunt* Hippocrates & Galenus *lib.3.de rat.uic. com.13.&.14.& lib.4.com.109.ad purgationem ta-men iuuandam nunquam frigidis utuntur.* In *hac itaque re indicio opus eſt,nec ſunt frigida penitus contemnen da,nec temere ſemper admittenda,reclamante* Galeno, *qui etiam in acutis & bilioſis morbis,non frigidas po=tiones, ſed extenuantes & incidentes ante purgationẽ imperat,apho.24.libri primi, & lib.quos oportet pur ga.* His *ſolis corpus ille præparare ſolet,ut dictis locis & lib.de morbo comitiali,apho.9.lib.2.& lib.11.me=thodi.* Imo *cum medicamento ipſo dat ſimul extenuan=tia,dicto lib.quos opor.purga.per ſe enim frigida qua litas purgationis motum impedit,non adiuuat. ſed in=dicatio à uiribus ſumpta, ut eis proſpiciamus ſuadet:*

indicatio

indicatio prouidentiæ, quæ à cauſis ſumitur, ut futura incõmoda præcaueamus. Cum igitur facultatis imbecil litatẽ, & humoris acrimoniã uereberis, ſyrupis frigidis iuxta prædictas indicationes uteris. ſicut contra, exte nuantes & incidentes cum Hippocrate *&* Galeno *per petuo imperabis, ubi corpora fluida facere cogitabis.* Nec *inepte mea ſententia, utroque præſidio quis uta= tur, humidam uictus rationem & frigidos ſyrupos, ſi fe brilis calor urgeat, prius adhibens: inſtante uero pur= gatione, melicratum cum extenuantibus herbis: ut iux ta ueterum placita, extenuantia & incidentia purga= tionem continenter præcedant. At dices, ſi humores ſa tis ſint tenues, non indigebunt extenuantibus. Id quidẽ ego fateor: ſed extenuantia contemni non eſſe tutum affirmo, maxime ſi frigidis antea ſis uſus ſyrupis. Item an reſerati ſint meatus, nec'ne, non ſatis conſtat. præ= ſtat igitur extenuantibus & incidẽtibus uti, præſertim ſi pharmacum ſit generoſum, ab hepate & alijs remo= tis partibus attrahens. horum enim ratione maximæ curæ fuit antiquis meatuum reſeratio, ſicut primarum uenarum cruditas maxime horrenda.* Noſtris *uero me= dicis, quorum pharmaca uix hepar attingunt, ſed ex uentre materias educunt, nec cruditas eſt ita formida= bilis, nec ita frequens extenuantium uſus. Vides utriuſ que partis rationes non improbandas, licereq́; aliquan= do uti frigidis, aliquando extenuantibus, aliquan= do utriſque. Iudicium in hoc erit medici, ſi pharmaci uires, educendi humoris qualitatem, & per quos mea=*

tus

tus eductio fieri debeat, diligenter attenderit. Ad hunc modum his præſidijs utendum ego ſemper iudicaui, ut ueterum placita ſeruantes, frigidos ſyrupos nō reijciamus. Hanc meam ſententiam, *cum ſubinde rogaretur, non improbauit incomparabilis ille ſanioris medicinæ præceptor* Iacobus *Syluius, uir acri iudicio præditus, & in enarrando* Galeno *diſertiſsimus. ſed aliquis forſan nobis obijciet* Galenum, *cui in methodo curationis ultimum eſt febris: ergo omnium ultima debet eſſe refrigeratio.* Reſpondeo, Galenum *in generali methodo, poſt ſigna concoctionis, frigidæ potu uti, ad caloris extinctionem.* Item, *poſt humorum uacuationem curare id febrilis caloris, quod inſtar hecticæ in ſolidis partibus eſt relictum: fieriq́; id balneo, frigidæ potu, & alijs refrigerantibus.* Indicatio *uero, quæ nobis frigidorum ſyruporum uſum & uictus rationem humidam antea ſuadet, aliunde ſumpta eſt, ut iam dixi. quin &* Galenus *ipſe frigidis & humidis etiam initio tertianam alterat: & primo de rat. uict. com. 43. frigidum oxymeli ante morbi concoctionem dari iubet, & panem ex aqua primo ad* Glaucon. *ptiſana etiam frigida eſt, & frigida putredini obſunt, lib. 11. metho.*

Tertius *incidentium & attenuantium ſyruporum uſus in prædictis eſt iam comprehenſus.* Supereſt *tantum oſtendere, ſyruporum formulas ad eam rem apud antiquos inueniri.* Nam *lib 8. de com. med. ſec. loc. ex ſuccis cichorij, anethi, iridis, & aliarum herbarum, ſyrupos ad uarios hepatis affectus compoſuerunt,* Anto-

nius

nius Muſa, & alij priſci medici, quos Gale. ibi commendat. Libro etiam. 9. ab Archigene *componitur chelidoniæ ſuccus cum mulſa, ad auriginem ex obſtructione hepatis: quæ uera eſt ſyrupi compoſitio.* Ibidem *ex Aſclepiade reponuntur cynogloſſæ & chamædryos ſucci, ad lienoſos.* Huius *generis ſunt ſyrupi, qui per ſputa repurgant, de quibus lib. 13. metho. quales ſunt, mediocres ſyrupi de iuiubis, & de glycyrrhiza:* Galeno *ptiſanæ cremor & mulſa quæ detergentia potius dixeris.* Effi*caciores uero ſunt ſyrupi de hyſſopo & marrubio:* Ga*leno, urticæ ſemen & mulſa, in quam conectum ſit aliquid acrium herbarum, quales enumerat origanum, hyſſopũ, calaminthtam, pulegiũ, radicem ireos* Illyricæ: *aut oxymeli ex marrubio, quod uere ſyrupus dicetur.* Alios *ad thoracem, pulmonem, iecur, lienem, & renes expurgandos, ex* Galeno *colliges lib. 5. ſimp. med. c. 11. & . 12.*

Quartus *uſus, diureticorum, id eſt urinas mouẽtium, eſt* Galeno *ita familiaris, ut in febribus tertianis, quotidianis, & quartanis, eis ſemper utatur, & in uiſcerum obſtructionibus commendet, lib. 1. ad Glau.* Nec *eſt difficile ex copioſa urinas mouentium materia, dulces potiones efficere, quemadmodum ex oxymelite: quod ureticum facies, adiectis radicibus fœniculi, uel apij.* In *ſolo enim eo uretica ab incidẽtibus & extenuantibus differunt, quòd ſunt efficaciora, acriora, calidiora, & ſicciora.* Quo *tempore his, & alijs omnibus ſit utendum, mox recenſebo.* Ad *menſes etiam prouocandos, ſyrupos conficies ex nepeta, pulegio, ſauina, dictamo, iride, &c.*

&c.lib.de cur.per uenæ ſe.& lib.5.ſim.med.cap.21.

Quintus aluum ducentium uſus, ſi Celſo credimus, omnibus pharmacis in febribus eſt præponendus. Expedire, inquit, cibos, potionesq́; componere, qui ſimul alant, & uentrem molliant. Nam alia purgantia pharmaca ſemper ipſe in febribus damnat, lib.2.cap.12. Et Damaſce. in apho. optimum putat, ſi ex medicina temperata cibum facere poßis. Sane, quando in principio aluus ducẽda eſt, tutius eſt uti eiuſmodi dulcibus potionibus, quas ad aluum ducendam nos in ſingulis febribus receͤſebimus, quàm alijs ſibi inimicis pharmacis, iam lãceßitam à febre naturam diripere. quod etiam notauit Aëtius lib.3.cap.57. nec dißidet Galenus apho.24.lib.1. ubi ratione febris omnia eiuſmodi pharmaca, tãquam noxia reformidat. Febrem intelligo continuam: nàm ubi eſt quies, non eſt febris: licetq́; tunc pharmacum dare. Tantum abeſt, ut illis aſſentiar, qui ſublatis in totum ſyrupis purgationes commendant: ut ego potius ſublatis ſuis purgationibus, ſolis uterer dulcibus potionibus. Galenum equidem, in intermittentibus purgare legi: in continuis formidare eum deprehendi, eo magis, quia, ſi Tralliano credimus, craßiòr in continuis, quàm in intermittentibus eſt materia: ideo purgatio difficilior. Si medicinas benedictas, tãquam non formidandas obijcias: ego eas ipſas laudabo, & in meas dulces potiones uertam. Nam eo modo quo uulgò propinantur, exoſæ ægris ſunt: nec natura eas ita ſuauiter amplectitur, ut ea commoda præſtent, quæ à dulcibus potionibus præ-

*ſtari commemorauimus.*Item *alia ratione, propomata hæc, ſeu dulces potiones, crediderim ego non parui faciendas.* Nam *ſi maius ſequuturum eſt pharmacum, non parum confert, periculum feciſſe, an æger ſit aluo contumaci, nec ne.*Item *ad deijciendum eadem hora prouocaſſe confert, & quodammodo naturam aſſuefeciſſe. Aſſuefieri enim ad deiectiones poſſunt nutrimẽti inſtrumenta, ſexto de ſanit. tuenda.* Huius *claßis, & duarum præcedentium, communes ſunt potiones illæ, generaliter uacuantes per aluum, ſudores, & urinas: ut ptiſana, mulſa, oxymeli, apomeli, & apij decoctum: quibus* Galenus *contra febriũ putredinem utitur, ad detergẽdũ, extenuandum, & uacuandum. lib.8. & 11. methodi.*

Sextus & ſeptimus adſtringendi & roborãdi uſus, non admodum uidetur indigere ſyrupis: nec dulcium munus eſt adſtringere, etiamſi ſyrupos ad eam rem cõpoſitos inuenias: ut de miua ſeu ſucco cotoneorum, de abſynthio, de mẽta, &c. Quia *enim dulcium guſtu delectatur natura, cum adſtringentibus dulcia miſcemus, ut dulcibus refocilletur, & adſtringentibus roboretur.* Quin *&* Galenus *libro.8. metho. cotoneorum ſuccum, aut etiam pirorum uel myrtorum decoctum, iucunditatis gratia præparat, ad uentris fluxum reprimendum.* Addi *octauo poteſt ad ſomnum inducendum ſyrupus de papauere cum aqua uiolarum.* Item *ad uomitum, ut mox dicemus.*

His ordinatis claßibus, non erit abs re, ad ſingula febrium genera ſyrupos aliquot adducere, & ſine ſyru

pis alia ex Galeno remedia, ut methodo certa quiſque uti poßit: & quis in uſu ſeruãdus ſit ordo, plenius intelligat. Cum autem Galeno, cui ſanguis non putreſcit, tria ſint in uniuerſum genera febrium, ſi de biliosis, pituitoſis, & atrabilarijs dixerimus, omnia dixiſſe putabimur.

Primo, in tertiana exquiſita, quia biliosus humor facile educitur, præparationibus ad id non egens, alterantes potius exigentur ſyrupi. Nam ex Galeni præcepto, refrigerare hanc febrem oportet, & humectare, cum indicatio alterandi magis urgeat, quàm euacuandi. Præmiſſo igitur, ſi opus eſt, leui pharmaco, aut molli ſine ſale clyſtere, ſyrupi alterantes ſunto. Aqua ſimplex cum ſucco granatorũ, & ſaccari modico: oxyzaccara, aqua hordei cum ſucco alicuius mali medici, aqua acetoſæ cum ſaccaro. Iuleb uiolatum aut roſatum, cum aqua frigida in æſtate. Syrupus acetoſus ſimplex, ſyrupus de ſucco cucurbitæ, de portulaca, cũ ſaccaro albo, non cũ rubeo uel melle, quæ calidiora ſunt. deniq; decocta & ſucci herbarũ frigidarũ. Quatuor ſemina maiora frigida, cucumeris, cucurbitæ, citrulli, & melonis. Quatuor minora, portulacæ, endiuiæ, ſcariolæ, lactucæ: et acidi omnes fructus. Simul alterãtia, & aluũ ducentia ſerũ lactis, ſuccus roſarũ, uiolæ, pruna, tamarindi, infuſi uel decocti: ſuccus granatorum, ſuccus ex decocta cucurbita expreſſus, cum ſaccaro. Sed & ſyrupos diureticos, ex anethi, & apij decocto, probat Galenus in tertiana, quo tẽpore abeſt febris, & concoctio iam

cœpit

cœpit. Ait enim: Vrina uero,potionibus,in quibus o- „
pium & anethum maduerint,prouocanda. 1. ad Glauc. „
Quinetiam in intermittentibus omnibus,et rigoribus, conferunt ſudores prouocantia,duabus horis ante acceſsionem:ut calamenti decoctum cum caſtorei ſcrupulo, Aëtius ex Dioſcoride. Apij ſeminis, uel ariſtolochiæ obolus cum uino: aut capilli Veneris decoctum, iniecto modico anethi:idq; maxime,ſi mox cutem illinas oleo amygdalarum dulcium, uel alio modice calido,& tepidis pannis molliter frices. Si tenaciter hæreat bilis,uel non ſit exquiſita tertiana,incidentia addes,cum liquore aliquo humectante:qui & ipſe educendos à ſiccis corporis partibus humores iuuabit,alterabit,& corpus fluidum reddet. Huiuſmodi eſt iuleb uiolatum,addito contra pituitæ mixturam melle,illoq; potius roſato colato. Vteris & Galeni oxymelite, quod ipſum eſt ſyrupus acetoſus cum melle: lupulo quoque & ſpica:ſyrupo de calamento cum iuleb roſato,ſyrupo de bizantijs cum aceto, ſyrupo acetoſo de radicibus. Deinceps quiete,& fotu præcordiorum calido, iuuat Galenus concoctionem: ad quam etiam conferunt ptiſanæ ſuccus cum pipere,uinum hyſſopite,& aromatite Dioſcoridis,& ſyrupus de menta.

In Quotidiana,incidentium eſt maior uſus, & maximus in epiala ex uitrea pituita. Ad quã(poſt ſalſum clyſterem,aut aliud pharmacum)ex oxymelitis uncijs duabus,cum decocti hyſſopi uncijs tribus uel quatuor, Galenicum feceris ſyrupum:& efficaciorem,ſi ſit oxy

mel compoſitum: efficaciſsimũ, ſi ſit ſcillinum, aut looch de ſcilla. Syrupus etiam de praſsio, ſeu marrubio, contra lentam pituitam eſt efficax. Communia remedia ſunt, pulegium, calamentum, ruta, & ex eis ſyrupi: & de quinque radicibus, fœniculi, apij, petroſelini, aſparagi, & ruſci. Alia quoque urinas mouentia. Qui ſimul incidunt, & aluum ducunt, ſunt mel roſatũ, ſyrupi ſtœchados, hyſſopi, ſcillæ, cyclamini, ſeu panis porcini. Decocta braſsicæ, urticæ, & galli decrepiti. Cõcoctionem etiam hic, ut in tertiana notha, licet iuuare.

In Quartana uero, atram bilem molliter initio tractare iubet Galenus. Ideo, poſt leue pharmacum, nos humidis alterabimus, pomis dulcibus, uuis, uino albo dulci, aqua boraginis ſeu bugloſſæ, iuleb & ſyrupo uiolato, ſyrupo de pomis: alijſq; humidis, modice calidis, uel frigidis, iuxta uaria uſtæ bilis genera. Talia enim demulcent, exiccatam fæcem alterant, & ſuauiter præparant. Deinceps, ſalſamentis, & ſinapi, & medicamento ex tribus piperibus, & dioſpolitico incidemus. Lienis obſtructiones tollemus, ſyrupis, de capparibus, tamarice, ſcolopendrio, ſcilla, aſpleno ſiue ceterac, lib. 5. ſimpli. medic. cap. 11. Deinde ex ordine Galeni concoctio adiuuanda. frictionibus, balneis, & modicis inambulationibus. quin & detergentia ipſa & incidentia cõcoctionem adiuuant, lib. 6. de ſani. tuen. Vrinas quoque prouocabimus, decoquentes rutam & anethum in mulſa: quæ uera eſt ſyrupi cõpoſitio. Syrupi deinceps propinari poterunt, qui ſimul extenuent, & aluum deijciant:

ciãt:ut de epithymo,polypodio,fumaria herba:uel herbæ ipſæ cum aqua lactis,fumariæ herbæ,uel lupulorũ. Hæc *methodus eſt utendi ſyrupis,& febres curandi: à qua non diſsidet ordo Galeni in curatione continentiũ, lib.11.meth.*Nam *diminuta per ſanguinis miſ. multitudine,obſtructiones tollit per ea quæ detergent, extenuant,& incidunt ſine manifeſto calore.eiſdem præſidijs putredinem uacuat,per ſudores,urinas,& aluum. poſtea concoctionem iuuat,& frigidam propinat.*Illud *aduerte,in quo paſsim erratur : nam incidere aceto in quartana nõ licet,nec oxymelite uti,nec acetoſis ſyrupis:cuius oppoſitum docuerunt* Arabes.Quin *& Galenus lieni conducere acetum ait,lib.9.de compo.medi. ſecundum locos,lib.11.& 14.metho.& quinto ſimplicium medicamentorum.*Ibi *enim,quia obſtruentem incidit & extenuat craſsitiem, ratione uiſceris cõuenit: cui fermentatio non eſt moleſta.*Illis *uero , quibus toto corpore atrabiliarius redundat ſuccus,aut qui temperaturam ſortiti ſunt melancholicam,aduerſiſsimum ait acetum,lib.1.ſimp.med.cap.31.*Facit *enim fermentationem,& melancholiam attollit,atque multiplicat,ut ait* Hippocrates *lib.3.de rat.uic.& ibi* Galenus *iterũ ait,eſſe acetum melancholicis aduerſiſsimum : maxime mulieribus,quibus accedet uteri læſio.*Hac ratione Galenus *in quartanis nullatenus iuſsit incidere aceto, ſed ſalſamentis,ſinapi,& pipere: cum tamen in curatione præcedenti & ſequenti,oxymelitis uſum commendauerit,in pituita & bile incidendis : alioqui enim eodem*

In quartana nõ licet aceto incidere

potuiſſet & atrā bilem incidere. Siquis igitur in atrabilarijs febribus, ſyrupo de bizantijs utatur, tollat aut minuat acetum. Syrupos hos omnes calfactos propinabis, niſi hora magni æſtus uel ſitis in febri: tunc enim cum aqua frigida licebit propinare iulebos. In *æſtate etiam oxymeli frigidum, hyeme calidum, propinat* Hippocrates *lib. 1. de rat. uic. acut. comment. 43.* Tepidos *non propinabis: nam tepida uētriculi robur diſſoluūt, lib. 7. metho.* Qua *ratione, uomitum prouocaturi tepidis utimur. Sed ad eam rem non ſunt neceſſariæ ſyruporum formulæ: etiamſi ſyrupus acetoſus, oxymel, & hydromel, uomitum prouocent, maxime cum radicula. alijs etiam rationibus licet ſyrupis tepidis uti, lib. 3. de rat. uic. cōmen. 28. & lib. 7. metho.* Aliud *quoque notabis: uſum adſtringentium, & uentriculum roborantium ſyruporum, poſt uacuationem conuenire: niſi ſymptoma cogat nos uentriculo prius ſubuenire.* Docet *hæc omnia Galenus. 1. ad Glau.* Nam *ante uacuationem adſtringentia ſumpta, prauos ſuccos magis infigūt.* Hinc *in quotidiana iuxta ſtatum os uentriculi roborat* Galenus. Nec *ſecus in tertiana circa affectum iecur efficies. licet, ubi eſt proprius affectus horum uiſcerum, ueluti phlegmone, adſtringentia quouis tempore, magis quàm in ſola febre deſyderent, ne eorum uirtus exoluatur.* In *principio tamen febris, poteris aliquo modo calidis ſouere.* Lien *non omni tempore adſtringentia æque poſcit, ſed poſt uacuationem magis. unde initio quartanæ iubet eū* Galenus *mollire & laxare.* Aliud,

quod

quod hinc ſequitur,nõ omittendũ:nẽpe incidẽtiũ uſum, præſertim in diuturnis febribus, non ſtatim ab initio competere:ſed potius quietem & relaxationem quandam,ut deinde incidentia melius penetrẽt, & relaxatam materiam elidant. Hoc ſentit Galenus, in quotidiana,incidentia poſt primos dies imperãs,ut in quartana factum fuerat,& in notha tertiana. Alia ratione id confirmatur: nam in morbis incidimus prauos humores,ut uacuemus:quinimò incidentia ipſa urinas cient, per aluum & ſudores euacuant:ut,ex quadam naturæ ſequela,iam inciſa & tenuata materia,uelut præparata pellatur. Vnde ſolis incidẽtibus,& leui alui ductione,ſeu uomitione,multas febres nothas cum Galeno ſanabis. Cum itaque incidamus,ut ſequatur eductio, hæc uero in materia craſſa non commode initio ſequatur: merito non mox extenuabimus, ſed relaxantia cum quiete præmittemus,quæ extenuantibus uiam parent, ſicut extenuantia ipſa concoquentibus. Quin & ardentes febres benigne & placide initio tractandas ex Philumeni authoritate tradit Aëtius. Galenus uero turgentiũ purgationi præmittit initio extenuantia,aphoriſmo 24. libri primi. Ad quod dici poteſt, extenuãtia non ſolos humores,ſed et ſubſtantiã noſtrã extenuare, & colliquare actione uiolenta. quod fieri initio nõ cõuenit,ne ab irruente morbo naturam afflictam magis affligamus,et uires deijciamus,in tẽpus iudicij nõ ſuffecturas:ſicut nec exquiſitã uictus rationẽ initio ſtatim imperamus,in longiore morbo. In turgẽte uero mate-

ria, ut ſine magna uiolētia, purgatio adhibetur, ita extenuantia non admodum uiolenter agent, cum humor non ſit ita craſſus. Item, ſemel tantum, quaſi rapta occaſione, extenuantia propinabat Galenus. Præterea, quando morbus eſt acutus, etiamſi uires ex purgatione, & incidentibus initio affligamus, non tantum ſequetur incommodum, ſicut in morbo longiore, à craſſis humoribus: in quo naturam ualentem ſeruare molimur, ut in tempus iudicij ſufficiat. eò magis, quia in principio longi morbi non poſſemus debitum extenuantium aſſequi finem. nam extenuamus, ut eductio, ſeu bona concoctio ſequatur: quod poſt multos dies fit in morbis longioribus.

Nihil deeſſe reor ad abſolutum ſermonem, de ſyruporum, ſeu ad purgationes præparationum, uario uſu: niſi quis, etiam ad reſerandos ſingulos corporis meatus ſyrupos expoſcat. Ad quam rem, cognoſcēdum primo, per quos meatus quæque pars ſit expurganda: id quod tradit Galenus *lib. ſeptimo, undecimo, & decimotertio methodi, & ſecundo ad* Glauconem. *Ventriculus enim uomitu, deiectioneq́; purgatur. Inteſtina, iocinoris caua, & lien, per inferiora. Hepatis gibba, renes, ueſica, & uenæ omnes per aluum, ſi multo uitioſo ſucco ſint referta: ſin modico, per urinas. Cerebrum, per palatum, nares, & aures. Pectus & pulmo, per aſperam arteriã. His præmiſſis, ad ſingulas uacuationes tētanda præparatio. ut docet* Galenus *lib. 11. metho. Nam ijs; quæ per aluũ maiori pharmaco ſunt educenda, uiam parabimus,*

mulſa, cibis humidis pinguibus & dulcibus, qui aluum lubricent: item clyſteribus, balanis, & aſſumptis phar macis: ut caßia, manna, & cæteris. Dixi maiori *phar maco: nam ad leues purgationes, non magna requiri- tur præparatio.* Simili *modo, ad maiorē uomitum præ- parabimus, leuioribus uomitorijs præmißis: ut aqua ca lida, aqua hordei, mulſa, oxymelite, oleo, & ficubus re- cētibus copioſius ingeſtis.* Hæc *à cibo tentabimus, quia facilius tunc eſt uomere: deinde, ſi opus eſt, etiam an- te cibum.* Corpus *quoque pluri cibo & quiete humecta bimus: concalfaciemus manus & pedes, ac etiam par tes circa os uentriculi.* Deinde *alia faciemus, quæ iubet* Hippocrates *in libro de ratione uictus priuatorum. &* Paulus *lib.7.cap.10. ubi uarios propinandi hellebori modos recenſet.* Siqua *uero urinis educenda ſunt, diure ticis leuioribus uiam parabimus: ſunt enim alia alijs acriora.* Ad *hæc, cibi multo mitiores, ut uinum album & alia tenuia. modice etiam urinas ciet dilutior mul- ſa, decoctum cicerum, cum radice petroſelini.* Quæ *tuſ ſi & ſputo educenda ſunt, ſimili ratione, arteria hume ctata, & bechicis leuioribus, adiutabimus.* Cerebro *ex- purgādo, meatus, qui per palatum & nares deſcendūt, errhinis & apophlegmatiſmis fluidos reddemus.* Mate *riæ copiam ad has locales expurgationes, per ſingula capita tradit* Aētius, *lib.3. &* Oribaſius *lib.2. ad* Euſta *dium, ex qua facile eſſet ſyrupos componere.* Sed *quia ſuperuacaneū id eſſe quis merito iudicaret, ſatius erit ſubſiſtere, quàm in ſyruporum formulis æmulandis, ole-*

um

um & operā perdere. Vna ſupereſt de liene dubitatiō. ſcribitur enim ſecundo ad Glauc. Inteſtina per inferiores excretiones purgare. Quemadmodum & ſplenem & renes per urinas. Reſpōdeo, Galenum lib. 13. metho. aperte demonſtrare, lienem non per urinas, ſed per inferiora purgandum: cum nulla ab eo in renes uia pateat; niſi quid ab eo in hepar regurgitet, quod urinis poßit excerni. Nec Galenus ad Glauconem oppoſitum docuit. Sed interpres male collocata habuit puncta in codice græco: cuius uerba ſic habent: ἔντερα δὲ, ταῖς κάτω διαχωρήσεσιν, ὥσπερ οὖν καὶ σπλῆνα. καὶ νεφροὺς μὲν, ταῖς δι' οὔρων. id eſt, Inteſtina autem per inferiores excretiones, quemadmodum & ſplenem. Et renes ſanè, per urinas. Dictio enim μὲν, initiū alterius ſententiæ in renibus facit. Hunc locum ita caſtigandum cenſebat diligentißimus ille Galeni reſtitutor, & de re medica optime meritus, Guinterius Andernacus, cum græce loquentem Galenum publice apud Pariſios enarraret. Secunda eſt non contemnenda dubitatio, circa id quod de aſſuefaciēda ad deiectiones natura, ex ſexto de ſanitate tuenda, paulo ante relatū eſt. Nam ex uſu purgantium corpora in malam trahi conſuetudinem, docet Galenus aphor. 15. libri tertij. Item, non unico medicamento, ſed uarijs id fieri debebit: cum doceat Gale. lib. 5. ſani. tuend. mercuriali, marina braßica, quam uocant ſoldanellam, cnico, & terebinthi reſina, uiciſſim aluum ſoluendam. Nam, ſi ſoli uni (inquit) aſſuefacta fuerit, eius uim contemnet. At, ſi toties in fe

bribus

ſtribus deijcias,uires conuelles, antequam aſſuefacias. Adde,per clyſteres non commode aſſuefieri naturam : quin potius eis irritata, ſpõtaneæ excretionis obliuiſcetur,ut ait Paulus *lib.1.cap.44.Reſpondeo,in aphoriſmo loqui Galenũ de iugi uſu integre purgantium. Nos hic non ita,nec iugiter : ſed ſemel aut iterum præparatoria utimur alui deiectione, ſi dentur induciæ. Nec aſſuefactio hic dici poteſt.Nam illa multis uicibus paratur.Nobis uel ſemel deieciſſe ſufficit,ad uiam indicandam futuro pharmaco : ne rem inconſuetam, & hora inconſueta,moleſte ferat natura, meatu præſertim non reſerato.Finẽ toti tractationi imponere hic potuiſſem, niſi & controuerſum eſſet,quid poſt purgationes agendum.quã rem paucis attingere,nõ ab re fore iudicaui.*

Quid poſt purgationes agendum. ſermo ſextus..

POST *purgationes practici lauatiuũ, ab eis dictum,propinant,paulo ante cibum, quatuor uel quinque horis ab aſſumpto pharmaco, ſeu poſt binas, ternas, aut plures alui deiectiones.* Propinant *uero ptiſanam,aut primum pulli decoctum, inſipidum,ut celerius deſcẽdat, nec à natura in alimentum rapiatur.*Hoc *præſidio utuntur ipſi,quando medicina eſt tertij aut quarti gradus. nam ſi ſit imbecillior. non ſubeſt neceßitas,eo magis,quia tardius ea aget:&*

abluente,

abluente, aut detergente propinato, cogeretur immatu re deſcēdere, exolueretur q; eius operatio. Vbi uero ualentius eſt pharmacum, maior eſt neceßitas ablutionis uentris & inteſtinorum, ut reliquiæ medicamenti uel acriorum humorum abigantur: & alteratio, à calido & ſicco illata, tollatur. Eadem ratione etiam ſequenti die clyſteribus abluunt, præſertim ſumpta ſcammonia, quam nocere inteſtinis tradit Galenus lib. 12. method. Nam ſolent eius particulæ quædam, in rugis inferioris inteſtini relinqui, quæ ibi ſe inſinuantes, pungendo teneſmum inducunt. Ita practici, qui & opiatis, & confectionibus poſt purgationes utuntur, ad reliquias materiæ abſumendas, & partes roborandas. Hippocrati uero & Galeno alius fuit abluendi ſcopus, lib. 2. de ratio. uict. acut. & libro, quos oporteat purgare. Nam protinus à pharmaco ſumpto, ptiſanam ſorbere iubēt, ut tollatur oris uentriculi læſio. ſubſtantiæ enim medicamēti aliquid aſſumens os uentriculi, læditur, & ab eius noxia qualitate alteratur: quæ ambo tollit ſorbitio ptiſanæ. Damnabunt ne igitur Hippocrates & Galenus praxim neotericorum? Mihi ſanè non uidetur. Nam eadem ratione ſubueniunt hi uentri & inteſtinis, qua illi ori uentriculi. imo unica ablutione utriſque noſtri ſubueniunt. Nam læſio oris uentriculi non deprehenditur ita uehemens ante quatuor horas: nam ſimul cum pharmaco ipſo propinantur odorata, & quæ uocantur correctoria: ut cum ſcammonia, maſtiche & dragagantū. Si de læſione tamen dubitetur, tutius eſt ei protinus oc

currere

Scamonia nocet inteſtinis.

2. de ratione uict. acut. c. 12

currere: præſertim quando os uentriculi eſt calidum & ſiccum. nam grauis eſt tunc læſio in febre acuta, & à pharmaco calido & ſicco. de quibus loquutus eſt magis Hippocrates. *Nec id tamen ſine ſubſidio neoterici dimittunt. quinimo poſt aquæ calidæ ablutionem, etiam ſuccum frigidum & adſtringentem mox propinant, ut malorum granatorum, uel uuæ acerbæ.* Poſtea *uero, læſioni fundi uentriculi & inteſtinorum, ex medicamenti reliquijs obortæ, optima ratione uidentur ſuccurrere.* At *dices, ab* Hippocrate *&* Galeno *probiberi abluentem ſeu detergentem ſorbitionem, in media purgatione, ſeu poſtquam purgatio cœperit.* Merito *quidem id prohibent, ubi cœperit pharmacum operari: ſed non, ubi fuerit eius uis explicata.* Eadem *ratione cibum prohibent. ergo quum licebit comedere, licebit abluere.* Quando *ſufficiens eouſque erit temporis intercapedo, in qua ualens pharmacum ſuas uires exerat.* Nõ *enim manet in uentriculo poſt quatuor horas: ſed per inteſtina pulſum deſcendit, & deſcendendo humores attrahit: ut iam tunc liceat uentriculum abluere.* Nec *impediet excretionem talis ablutio, imo iuuabit. impediret tamen, ſi immaturius adhiberetur.* Itaque *praxim communem ego non damno. imo crederem nocere ptiſanam, ſi poſt mitia & benigna pharmaca mox ſorbeatur. ſed ſufficit ad uomitum arcendum pomum mordere, aut ſaccarum, uel rem aliam dulcem ſeu purã aquam deglutire, & faciem & os lauare.* Quòd *poſt uacuationem ſit pars roboranda, præceptum eſt* Gale-

nu,

ni lib. 7. ſimplicium medicamentorum, capite de centaurio maiore, & paßim in libro de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, ſecundo ad Glaucon. & decimoquarto methodi. Sed poſtquam eouſque ſermo noſter progreſſus eſt, addam rationem doſeos, ſeu modi medicamentorum, inter ueteres, & neotericos tam uariæ: cum ea ex uſu dictarum ſorbitionum colligatur. Nec dubitarem ego, cuiuſuis medicamenti maiorem doſim propinare, quàm noſtri propinent, ſi mox detergẽs & abluens ſorbitio ſequatur: quoniam ea celeriter deſcendere pharmacum coget, eiusq; uires & nocumenta reprimet. Quem morem antiqui ſeruantes, maiores tuto propinabant medicamentorum modos, quàm nos audeamus. Sed iam receptui canere, & noſtro libello finem imponere, tempeſtiuum uidetur.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

